

ULUSAL ve ULUSLARARASI
HUKUK IŒIĞINDA

Tarihi-Kültür ve Tabiat Varlıklarımızın Korunması

1. Kitap

Toplantı Notları

İSTANBUL BAROSU YAYINLARI

"Bandrol Uygulaması'na İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 5. maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde bandrol taşıması zorunlu değildir."

Genel Yayın Sıra No: 239
2014 / 05
ISBN No: 978-605-5316-95-2
Yayıncı Sertifika No: 12457

İstanbul Barosu Yayınları

İstiklal Cd. Orhan Adli Apaydın Sk. No: 2 Beyoğlu / İstanbul
Tel: (0216) 427 37 22 / Faks: (0216) 427 05 49
dergi@istanbulbarosu.org.tr

Tasarım / Uygulama / Baskı

Tor Ofset San. Tic. Ltd. Şti.
Hadımköy Yolu Akçaburgaz Mahallesi
4. Bölge 9 Cadde 116. Sokak
No: 2 Esenyurt/İstanbul
Tel : 0 212 886 34 74 (Pbx)
Fax: 0 212 886 34 80
E-Posta: tor@torofset.com.tr
Matbaa Sertifika No: 13137

Birinci Basım: Mayıs 2014
Bu kitap İstanbul Barosu Yönetim Kurulu Kararı ile bin adet basılmıştır.

**İSTANBUL BAROSU
PANEL**

**ULUSAL ve
ULUSLARARASI HUKUK
IŞIĞINDA TARİHİ
KÜLTÜR ve TABİAT
VARLIKLARIMIZIN
KORUNMASI**

1. Kitap

**7 Aralık 2013,
Orhan Adli Apaydın Konferans Salonu
Toplantı Notları**

İSTANBUL BAROSU YAYINLARI

İstiklal Cd. Orhan Adli Apaydın Sk. No: 2 Beyoğlu / İstanbul
Tel: (0216) 427 37 22 (pbx) Faks: (0216) 427 05 49
dergi@istanbulbarosu.org.tr

İÇİNDEKİLER

AÇILIŞ

Av. Özlem AKSUNGAR.....	7
(İstanbul Barosu Yönetim Kurulu Üyesi)	

I. OTURUM

Av. Alev Seher TUNA	11
(İstanbul Barosu Çevre ve Kent İmar Hukuku Komisyonu Başkanı)	

Doç. Dr. Sırma TURGUT	12
(İTÜ. Mimarlık Fakültesi Şehir Bölge Planlama)	

Dr. Umut ALMAÇ.....	30
(İTÜ. Mimarlık Fakültesi)	

Doç. Dr. Ali Kemal YILDIZ	55
(Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi)	

Soru-Yanıt	84
-------------------------	-----------

II. OTURUM

Doç. Dr. Burak GEMALMAZ	101
(İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi)	
Prof. Dr. Can BİNAN	120
(İcomos Türkiye Komitesi Yönetim Kurulu Üyesi)	
Prof. Dr. N. İlker ÇOLAK	136
(Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi)	
Soru-Yanıt	170

İSTANBUL BAROSU

PANEL

ULUSAL VE ULUSLARARASI HUKUK İŞİĞİNDA TARİHİ-KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARIMIZIN KORUNMASI - 1

SUNUM

Av. Özgün ÖZCAN

İstanbul Barosu Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu Sekreteri

11.00 - AÇILIŞ KONUŞMASI

Av. Doç. Dr. Ümit KOCASAKAL

İstanbul Baro Başkanı

OTURUM BAŞKANI

Av. Alev Seher TUNA

İstanbul Barosu, Çevre ve Kent Hukuku Komisyonu Başkanı

KONUŞMACILAR

11.45-12.15

Doç. Dr. Sırma TURGUT

YTÜ - Mimarlık Fakültesi-Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

*"Çağdaş Kentleşme Açısından Tarihi
Kent Merkezlerinin Korunması"*

12.15-12.45

Prof. Dr. Mikdat KADIOĞLU

İTÜ. Uçak ve Uzay Bilimleri Fakültesi

*"Kültür Mirasının Afetlerden Korunması
ve İklim Değişikliği Boyutu"*

12.45-13.15

Doç. Dr. Ali Kemal YILDIZ

Bahçeşehir Üniversitesi-Hukuk Fakültesi

*"Kültür Mirasının Ceza Hukuku
ile Korunması"*

13.15-13.45 - TARTIŞMA

13.45-14.15 - KAHVE ARASI

14.15-14.45

Doç. Dr. Burak GEMALMAZ

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi-Kamu Hukuku Böl.

*"Kamu Yönetimi ve Kültürel Miras Yöne-
timinde Mülkiyet"*

14.45-15.15

Prof. Dr. Can BİNAN

ICOMOS Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
Türkiye Milli Komitesi

"Uluslararası Mimari Koruma"

15.15-15.45

Prof. Dr. N. İlker ÇOLAK

Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı
İdare Hukuku Ana Bilim Dalı

*"Kültür ve Tabiat Varlıklarının Hukuki
Korunması; İstanbul Tarihi Yarımada"*

15.45-17.00 - TARTIŞMA

17.00 TEŞEKKÜR BELGELERİ SUNUMU

İSTANBUL BAROSU ÇEVRE VE KENT HUKUKU KOMİSYONU

TARİH: 7 ARALIK 2013- Cumartesi- Saat: 11.00-17.00

YER: İstanbul Barosu Orhan Adli Apaydın Konferans Salonu

**“ULUSAL ve ULUSLARARASI
HUKUK IŞIĞINDA TARİHİ KÜLTÜR
ve TABİAT VARLIKLARIMIZIN
KORUNMASI-1”**

7 Aralık 2013,
Orhan Adli Apaydın Konferans Salonu

Av. Özlem AKSUNGAR (İstanbul Barosu Yönetim Kurulu Üyesi) - Saygıdeğer katılımcılar, değerli hocalarım; öncelikle hepinizi İstanbul Barosu Başkanı Sayın Av. Ümit Kocasakal, Yönetim Kurulu üyesi arkadaşlarım adına saygıyla selamlıyorum. Ben dün oturdum, bir konuşma metni hazırladım. Bir hukukçu olarak da tabii bir sürü hukuki terim koydum içine, arabada gelirken metni bir okudum, bir de katılımcıların varlığına baktım, utandım, o metni kaldırdım. Bu kadar uzman hukukçunun yanında, bu kadar uzmanın yanında benim bir hukuki konuşma yapmamın haddimi aşacağını düşündüm. O yüzden hukuki uzmanlık alanını size bırakıyorum, bir dost meclisinde, aile meclisindeki bir sohbet olarak değerlendirin lütfen açılış konuşmamı. Sabah evden gelirken şöyle İstanbul'a bir kez daha gündeme ilişkin bakış açısıyla baktım. Ben 30 yıldır İstanbul'da yaşıyorum, bir İzmirliyim, bir Egeliyim, bir Balkan ailesinin, göçmen ailesinin çocuğuyum. İstanbul'a şöyle bir baktım, çok sevdiğim üstadım, bir meslek ustamın

bir lafı vardır: *“İstanbul kötü koca eline düşmüş güzel kadın gibidir, ne kadar dayak yerse yesin güzelliğinden bir şey kaybetmiyor”* Hakikaten öyleymiş. Dolmabahçe Sarayı'nı göremedim artık arkasındaki plazalar yüzünden, yarımada baktım, yarımada seçmek için zorlandım, çünkü o kadar çok bina gördüm ki, karanlık yarımada ne tarafta falan diye düşündüm.

Çok güzel bir başlık seçmişsiniz, bir kere Alev Hanımı kutluyorum. Evet, tarih, kültür ve tabiat varlığımız; bize ait bir varlık değil bu, biz bunu teslim aldık, büyüklerimiz bize bunu vasiyetnameyle bıraktılar, biz de çocuklarımızdan ödünç alıyoruz. Çünkü onlara aynı şekilde bırakmamız lazım. İstanbul bir simge, Türkiye'nin her yerine yayıldı artık bu. Geçen sene HES'lerle mücadele etmiştik, değil mi Alev Hanım? HES'ler için yürütmenin durdurulması davaları açtık, başarılı olduğumuz alanlardan birisidir diye düşünüyorum İstanbul Barosu olarak. Hukuksuzluklarla mücadele sadece yargısal alanda ya da kamu-yu ilgilendiren yargılamalarla ilgili değil. Yaşadığımız şehrin doğası, havası ve suyuna da hukuki anlamda müdahale edildiğinde en azından bir hukukçu kimliğimle ve yöneticisi olduğum barom olarak da müdahale edilmesi gerektiğini hep başından beri düşünen ve bu komisyonda da koordinatör olarak çalışmayı isteyen birisiyim. Üç tane ağaç kesmenin ne zararı olur dediler, milyonları sokağa döktüler. Demek ki, üç tane ağacı kesmenin bir zararı varmış, milyonlar sokağa döktüldü. Hayvanların göç yolu değişti. Bizim Hayvan Hakları Komisyonumuzla

da bunu çalışıyoruz üçüncü köprü yapıldığı için, yani hayvanların artık göç yolu yok. Oradan ormanlar kesildiği için sincaplar, tavşanlar ya da her ne yaşıyorsa, orada yaşam arkadaşlarımız yaşam alanlarını değiştirdiler. Kanal açacaklar, Karadeniz'le Marmara arasında bir boğazımız daha olacak. Umarım ben yaşarken görmem, torunlarımın da görmesini hiç istemem. Doğayı ciddi anlamda katlediyoruz, ama doğayı katlederken bir kültürü, bir tarihi katlediyoruz ve bunun her geçen gün katledilmesine de izin veriyoruz. Biz hukukçuyuz, toplum görevlisiniz, akademisyeniz, bunlarla mücadele etmek bizim görevimiz. İstanbul Barosu olarak üzerimize düşen yasanın da bize verdiği yetkiyle bu mücadelenin içinde birinci safta, en ön safta yer almaya devam ediyoruz. Hocamız Ümit Kocasakal'ın varlığından haberdarsınız, ne kadar duyarlı bir insan olduğunu biliyorsunuz. Mesela, GDO'larla uğraşılıyor şu anda, benim çocuklarım diyor bu genetiği geliştirilmiş organizmaların ürünlerini yememeli, aynı şekilde o bir de genetiği değiştirilmiş aydınlarla da uğraşılıyor. Yani biz bir hukuk kurumuyuz, ama sayıca dünyanın en büyük barosuyuz. Kesinlikle söylediğim nitelik değil, nicelik anlamında. Mücadele etmeye devam edeceğiz. Yaşanan bütün hukuksuzluklarla mücadele etmek asıl görevimiz. Buradan dışarıya çıktıktan sonra İstiklal Caddesinde yürürken baktığınız caddeyi bundan 20 yıl sonra da, 30 yıl sonra da çocuklarımız görebilmeli, vapura bindiğimiz zaman karşıya geçerken martılar hâlâ uçabilmeli, onlara simit

atabilmeliyiz. Çevreci ve hocacı arkadaşlarımdan özür dileyerek, asla Marmara-raya binmeyi düşünmüyorum. Boğazın üzerinden vapurla geçerek bu keyfi çıkarmak yarım saat de olsa benim hayatıma bir keyif katıyor. Ben 3 dakikada suyun altından asla boğazdan geçmeyeceğim, boğaz benim için çok önemli.

Çok uzatmayacağım, minik bir şey söyleyeceğim. Biliyor musunuz bilmiyorum, ama büyük bir ihtimalle katılımcılar biliyordur, 32 baronun üyesi olduğu Avrupa Barolar Konfederasyonu CCBE 1 000 000’u aşkın avukatın temsil edildiği hukuksal en büyük anlamdaki kurum, geçen hafta bize 29 Kasım’da Brüksel’de uluslararası insan hakları ödülünü verdi. Tarihte ilk defa bir Türk kurumuna vermişler, İstanbul Barosu Başkanlığı’na verdiler, Başkan ve Yönetim Kurulu üyelerine verdiler. Salona girdiğimizde bütün katılımcılar, bütün baro başkanları, bütün yöneticiler ayakta alkışladılar. Ümit Hocanın hem Fransızca, hem Türkçe sunumundan sonra da 10 dakikadan fazla ayakta alkışladılar. Ümit Hocanın o konuşmada söylediği bir şey var, buraya da uyarıyorum: ***“Biz yaptığımız hukuksuzluklarla ilgili mücadele nedeniyle kendi ülkemizde kendi yargı makamlarımız tarafından yargılanırken, Avrupa Barolar Konfederasyonu bize uluslararası insan hakları ödülünü verdi”*** Hocam da buna böyle bir yorum yapar: ***“Kardeşin duymaz, eloğlu duyar”*** Artık şu yaşanan hukuksuzlukları eloğlu duymasın, biz duyuralım. Tarihimize, kültürümüze, tabiatımıza gerçekten sahip çıkalım, mücadele edelim. Ben Komisyon Başkanımız

Alev Seher Tuna'ya bugüne kadar 3 yıllık yöneticiliğinde yaptığı bu çalışmalar nedeniyle bir kez daha yürekten teşekkür ediyorum, hepini ze hoş geldiniz diyorum, değerli katılımcılara da bu güzel günü bizimle geçirdikleri için, karlı, soğuk bir Cumartesi sabahını bize ayırdıkları için çok teşekkür ediyorum, hepimize saygılar sunuyorum.

I. OTURUM

Av. Alev Seher TUNA - (İstanbul Barosu Çevre ve Kent İmar Hukuku Komisyonu Başkanı) Günaydınlar, hoş geldiniz. Ben de oturma katılacak panelistlerimi buraya davet etmek istiyorum. Sayın Dr. Umut Almaç, Sayın Doç. Dr. Sırma Turgut, Doç. Dr. Sayın Ali Kemal Yıldız, buyurun lütfen. Ben kısaca bir-iki cümle bahsetmek istiyorum. Konuşmasında Sayın Özlem Aksungar'ın, koordinatörümüzün de söylediği gibi kültürel miras olgusu ulus devletin varoluşuyla yakından ilişkilidir. Dil ve tarihle birlikte ulusun meşruiyetini kazandıran en önemli öğelerden birisi de kültürdür. Bu nedenle kültürel mirasın korunmasında Türkiye'ye çok büyük yükümlülükler düşmektedir. Zira dünyada bu kadar çok fazla tarihi ve kültürel mirasa sahip ülkelerin en başında Türkiye gelmektedir. O nedenle sorumluluğu çok büyüktür, ancak biz bunu ne kadar koruyabildik, koruyabiliyoruz, bu konu tartışmalı. Bugünkü panelimizin konusu da zaten bu olacak. Şehirlerimiz, kentlerimiz büyürken tarihi ve kültürel mirasımıza ne kadar sahip çıkıyoruz veya onları muhafaza ediyoruz,

edebiliyor muzun açıkçası? Bütün bunların nedeni nedir, kaynakları nedir? Küreselleşmeyle hepimizin bildiği gibi dünya büyük bir pazar haline gelmiş oldu. Dünyanın bir ucunda yaşanan olaylar anında iletişim ve görüntülü araçlarla büyük kitleler tarafından izleniyor. Öyle bir duruma geldik ki, bütün ülkelerde her şey birbirine benzemeye başladı. Herkes aynı tip giyiniyor, aynı mekanlarda yiyip-içiyor, aynı tip müziği dinliyor, aynı yerlere gidiyorlar. Peki, bu kadar benzerliğin arasında farklılığı ön plana çıkarmak gerekiyor. Bu farklılık da ancak her ulusun kendi kültürüyle olmak zorunda, bu nedenle bu küreselleşen dünyada sadece ekonomi ekseni büyümeye dayalı kentleşmelerde tarihi mekanlarımızı nasıl muhafaza edebiliriz, bu konuda da konunun uzmanı Sayın Doç. Dr. Sırma Turgut'a söz vermek istiyorum, buyurun Hocam.

Doç. Dr. Sırma TURGUT - (İTÜ. Şehir ve Bölge Planlama) Sayın Alev Tuna da sıcak ve çok şey içeren açılış konuşmasında aslında çok hoş noktalardan çalışmanın kulplarını belki işaret etti. Çok önemli tabii bu çalışmalar, ben de nereden başlasam, nereye, acaba katılımcı nasıl olur diye, üstelik verilen başlığa da sıkı sıkı sadık kalmaya çalıştım. Bir yandan çok ihtiyaç var, çünkü hakikaten çok olumlu çabalar var, ama tarihi yarımada'nın silüetine hâlâ küserek şekillendirmeye çalışan bir sistemin parçasıyız beğensek de, beğenmesek de, dolayısıyla hani bir yandan da kendimi sıkı sıkıya tutmaya çalıştım. Hiçbir yerinde siyasi gönderme yapmadan efendi efendi tarihi çevreyle ilgili söyle-

yebileceğim bir şeyleri toparlayayım çok değerli Can Hocamdan da özür dileyerek diyeyim, ama olmuyor, o kadar iç içe konular ki, ister istemez değinmek zorunda kalıyorsunuz. Ben yine de tarihi çevreyle ilgili bir parça neden bu kadar önemli bir şekilde nasıl bir bütüncül yaklaşımda korumamız lazıma değinmeye çalışacağım. Hukuk konusunda çok değerli hukukçular var, buraya girmeyi düşünmüyorum, afet konusunda da Mikdat Hoca diye düşünüyordum doğrusu, ama bu şekilde bütündeki toplama, bütüncül bakışın önemi ve neler bizim önümüzü kesiyor anlamında konuşmamı şekillendirmeye çalışacağım. Şimdi tarihi çevre dediğimizde şunu biliyoruz ki, daha çok aslında kentsel sistemleri, kentsel SİT alanlarını gündeme getiriyoruz, ama bunun yanında kırsal alanlar, doğal yapısı insan eliyle zenginleştirilmiş alanlar, tamamen doğal yapısı itibariyle korunması gereken alanlar, tarihi SİT'ler de bu kapsamın içerisine giren alanlar, ama ben daha ziyade burada dönüp kent merkezleri şeklinde odaklanmaya çalışacağım. Yine de dönüp bu alana birazcık, bu konuyu tarifleyecek olursak, çünkü gerçekten hassas konular, bugün bir plancının, bir mimarın, bir hukukçunun da çok farklı tanımlara ve kabullere gittiğine tanık oldukça, bu tanımları yılmadan, bıkmadan altını çizmemiz gerektiğine de doğrusu inanıyorum. Bunların bir şekilde kaynak olarak bir yerlerde olmasının gerekliliğine inanıyorum.

Tarihi Doku

Şimdi bir kentin tarihi dokusu hep birlikte

bildiğimiz gibi o kentin tarihsel katmanlarının zenginliğine, sosyal, kültürel birikimlerine, insanların yaşam biçimlerine, yaşama şekillerine, konumlanışlarına, fiziki yapılarına, mekanlarına, bütün bu sisteme getirdiği özgün düzene verdiğimiz ad veya önem olarak karşımıza çıkmaya başlıyor. Dolayısıyla geçmiş uygarlıklardan geriye kalan aslında her şey, yerleşmeler, kalıntılar, yeraltı, yerüstü bildiğimiz gibi tarihi çevreyi oluşturuyor. Bir anlamda aslında holografi gibi belki tanımlamak mümkün olabilir. Şimdi bu değerlere çok farklı özellikleriyle karşımıza çıkıyor. Tarihi çevre olarak korumamız gerekiyor, koruyabiliyor muyuz, koruyamıyor muyuz, ama yelpaze o kadar geniş ki, alacağımız önlemler, yapacağımız çalışmalar da bu yelpazenin gezmişliği orantısında çok farklı boyutlarda düzlemlerde olması gerekiyor. Bir yanda doğal çevreye çok daha belki dingin alanlara dönüyoruz, bakıyoruz, korumamız gerekir. Bunun için de tarihi çevreye bakmamız gerekir. Kentin bugünkü yaşamının içerisine sokmamız gerekir, ama öbür tarafta üstünde yaşadığımız kent ki, buna muazzam bir örnek, hemen döndüğümüzde evet, görmekte zorlandığımız tarihi yarımada bunun en önemli alanlarından, simgelerinden bir tanesi. İşte binlerce yıl uygarlıklara yaptığı ev sahipliğiyle, neolitik çağa kadar giden tarihiyle, külliyesiyle, mezarlığıyla, sivil toplum örneğiyle, anıt yapısıyla, sarayıyla, mezarlığıyla, haziresiyle, her bir alanıyla üst üste çakışmış pek çok alanı bizim bugün yaşamamıza, kullanmamıza, bugün işe giderken bunun

üzerinden geçmemize, bütün bu çok katmanlı dokuyu yaşamamıza neden olan muazzam bir zenginlik. Bugün herhalde hiçbir müzede sağlayamayacağımız veri akışını iyi korunmuş, değerlendirilmiş bir kent merkezinde gezen çocuğun aldığı eğitime hiçbir yapay çevrede verebileceğimizi zannetmiyorum. Bu kenti yaşamak, bu ayrı ayrı katmanları solumak gerçekten muazzam önemli, ülkemiz tabii bu açıdan çok zengin, sade tarihi yarımada değil burada verdiğimiz örnek, hepimiz biliyoruz ki muazzam örneklerle karşı karşıyayız. Burada altını çizmemiz gereken konu doku, çünkü kaybettiğimiz alan da doku, dokuyu yitirmeye başladığımızda, parça parça koruduğumuzda ya da dokuyu deforme etmeye başladığımızda işin pek fazla tadı tuzu kalmıyor.

Çanak-Çömlek Göndermesi

Şimdi birtakım ya da bir açıdan baktığımızda tamam, ama bu çok mu romantik diyen görüşler var. Çünkü bir yandan da uzayda daha uzun nasıl yaşarız, tatil seçeneklerimizden bir tanesi de acaba Mars olabilir mi, ön rezervasyon acaba uzaya da yaptırabilir miyiz dediğimiz noktada yeni nesillere bunu aktarmaya çalışmamız lazım. Kaldı ki, bizim mesleklerimizin içerisinde uğrayan uzmanların bir kısmı da bazen bu görüşlere ters düşebiliyor. Bunu çok duygusal yaklaşımlar olarak görebiliyor. Demek ki, tarihi çevreyi dönüp dönüp tartışmak ve önemini vurgulamak bizlerin görevi diye düşünüyorum. Bu korumaya karşı çıkan görüşlerin

arasında mesela, burjuva fantezisi olarak gören yaklaşımlar var, kolektivist bir tutum olduğunu söyleyen yaklaşımlar var, pahalı bir süreç olduğuna inanan gruplar var, çağdaşlaşma düşüncesinin karşısında doğal büyümeyi engelleyen tutumlardır bunlar diyenler var ki, acaba gene ister istemez atıfta bulunmak zorunda kalıyoruz. Marmaray'ın süreciyle ilgili bütün ilgili yetkili kurumlara çanak, çömlek göndermesiyle sürecin durmasını eleştiren görüş, işte bu görüşlerin devamıdır ve siz toplumu ana yönlendiriciler olarak bu şekilde yönlendirdiğinizde de toplum ister istemez belli normlarını kaybetmeye yüz tutmaktadır ki, bu çok ciddi bir tehlikedir. Politikacılar, ekonomistler özellikle imtina ediyorum tabii, buna çok hassas yaklaşan görüşler de var, ama seçilmiş evrelerde zamanı durdurmak, dolayısıyla bu anlamda en fazla yatırımı, en seri yatırımı yapmak ve her çağa kendi eserini yaratır mantığıyla gitmekte, bu bir tehlike, tarihle süreç olarak ilgilenirler ve çağdaş sorunlara çözüm bulmaktır odak noktası, bu bir tehlike, ulaşım mühendisleri, halk sağlığı uzmanları bu mekanların sıkıntılı mekanlar olduğunu savunabilirler, savunurlar. Yer yer bazen belki mimarlar yaratıcılığın engellendiği konusunda düşüncelere sahip olabiliyorlar. Yeni iş olanaklarının sağlanması, yeni konut alanlarının yaratılmasının önünde belli engeller olarak belki gözüküyor ve pahalı, paralı güzelliklere harcanması gereken yatırımlar olarak karşımıza çıkabiliyor ki, kamu yönetiminin haddinden fazla işletmeselleşmesi de bunun önünü açan kavramlardan biri. Yöneti-

ciler aynı görüŖe sahip çıkabiliyorlar, ama bizim cebimizde muazzam bir miras var: Tarihi çevre. Bunlar işte barındırdıkları yaşanmışlıklar, özgün dokular, biraz evvel söylediğimiz gibi biçimleri, sürprizleri hayranlık uyandıran örüntüler, emek emek işlenmiş olan mekanlar, altında büyük hikayelerin olduğu alanlar ve altını çizmemiz gereken bir küçük detay var ki, bunlar bizim değil, toplumlar üstü olan, uluslar üstü olan evrensel kavramlar olarak karşımıza çıkıyor. İyi koruyabildiğimiz zaman birlik duygusunu, yaşam sevincini, farkındalığı gündeme getirebiliyor. Yani bir taşla kaba tabirle çok kuşun vurulabileceği aslında değerlerle karşı karşıyayız. Doğal güzelliklerle dediğim gibi birleşebiliyor, sivil toplumla birleşebiliyor, âdeta bir link diye düşünebiliriz belki geçmişle bizim bağımızı kuran, ama pek çok sorgulamanın, sıkıntılı faaliyetin de kimi zaman barındırıldığı alanlar olabiliyor. Dolayısıyla üstünde geçen yasadışılıkla üstünde yaşanan işte fuhuş problemiyle, üstünde yaşanan her türlü sıkıntıyla özdeşleşen bu mekanları çağdaş tavrımızla ne yapıyoruz? Hele hele modern ya da moda tabirle kentsel dönüşüm adı altında kepeçlerle kaldırıyoruz, mekanlar gidiyor, problemler kalıyor. Nerede kalıyor? Başka bir yerlerde o problemler devam etmeye çalışıyor. Biz mekan adına bir şeyleri değiştiriyoruz, fizik mekan adına bir şeyleri değiştirebiliyoruz. Siluet dediğimiz kavram küsererek tanımlayabileceğimiz, imajımızda bize hoş gelen kavramlar olarak açıklamamızı bilim asla kabul edemez bugünün bilim alanı, ama böyle tanımlıyoruz. Hâlâ İstan-

bul'un siluet çalışması, neredendir efendim bu siluet, neye göre silueti hâlâ tartışabiliyoruz ve bunu bir resmiyete oturtmuş değiliz. Kaldı ki, bugün tartışmaların içerisinde tek yapı söz konusu olan yapılar mıdır acaba, ona da yasal süreçler anlamında bakmak lazım. Neden diğerlerinin bu kararını alamıyoruz, gündeme getiremiyoruz? Burada siyaset, katılım o kadar farklı mekanizmalardan işliyor ki, elini-ayağını bilimin bağlayan bir noktaya geliyor.

Kültürel Miras

İçinde yaşadığımız kentler değişiyor, dönüşüyor, insanların beklentileri var, bunları biliyoruz. İşte koruma kavramından bizim beklediğimiz bu değişimin denetlenip, tarihi karaktere ve dokuya zarar vermeden yönetilebilmesini ve sürekliliğinin sağlanmasını gerçekleştirmek olarak karşımıza çıkabiliyor, çıkması gerekiyor. Dolayısıyla değişim baskı ve gereksinmelerini koruma esaslı olarak yönetebilmemiz buradaki ana sorun. Ben kent yönetimi alanında çalışan bir kişi olarak hep söylemeye çalıştığım ya da söylemlerimde söyleyip, kendi kendime de beğendiğim bir yaklaşım var. Bu konuyu planlama ve yönetim açısından baktığımızda hep sanki çift omurgalı bir iskeletmişçesine bunu senkronize etmemiz lazım. Bunu yapamadığımız zaman planlama olmadan yönetim, iyi bir yönetim olmadan planlamanın hiçbir anlamı kalmadığını görmemiz gerekiyor.

Şimdi burada bakımsızlık, boşanma, terk, rant, yoğun yapılaşma, yeni ulaşım bağlantılarının ihtiyacı tabii ki yadsınamaz gereklilikler,

ama bunun karşısında korumamız gereken, koymamız gereken koruma politikalarını oluşturamadığımız sürece bunlar tarihi çevreleri tehdit eden faktörler olmaktan öte gidemeyecek. Halbuki bunu yönetme, bu büyümeyi yönetme şansımız var. Burada amacımız tarihi sürekliliği sağlamak olmalı dedik, yerleşmeyi yok olmaktan kurtarmak gerektiğini biliyoruz. Kentsel ya da kültürel mirasın günümüzle uyumlaşmasını bütünleştirmeyi sağlamamız gerekiyor, bunu biliyoruz. Bunu sadece biz bilmiyoruz ya da bizim kabullerimizin dışında evrensel kabullerle de önümüze geliyor. Burada koruma ve yönetim kavramını dünya miras sözleşmesinde kültür varlığının bir dünya mirası olarak tanımlandığı dönemdeki bütünlüğünün ve özgünlüğünün gelecekte de devam ettirilmesi ya da geliştirilmesinden emin olunması derken de aynı şeye işaret edildiğini görüyoruz.

Yenileme Çalışması mı?

Burada yaşam standardının yükseltilmesi bir gerçeklik, yaşam standardını yükseltmemiz gerekiyor. Yani bu mekanları problemiyle, açmazıyla, yoksulluğuyla, yoksunluğuyla bırakamayız, ama bunun yaşayanına rağmen çözüyoruz şu anda, yaşayanına rağmen doğru mu çözüyoruz? Hayır, toplumsal boyutu öteliyoruz da, fizik mekan olarak çok mu doğru derliyoruz, toparlıyoruz? Muazzam restorasyon çalışmaları, yenileme çalışmaları, vesaire mi? Hayır, ne yazık ki işin bu tarafı da yok, ama toplum hiç yok. İşlevler tabii ki önemli, fonksiyonlarınızı buna göre topar-

lamanız lazım. Bütün bunların sonunda söyleyeceğim, ama şimdiden gene de bunun ister istemez iş oraya geliyor, bunu şu şekilde yapamayız: Aklımıza estiği anda estiği noktada verdiğimiz kararlarla bunu bütüncül bir yönetim rayına oturtma şansımız yok. Ulaşım kararlarını bu bütünlüğün içerisinde vermemiz gerekiyor, kaynak sorunlarını çözmemiz gerekiyor, ama çözemiyoruz, çözmüyoruz. Ekip çalışması olduğunu bilmemiz gerekiyor, ama yeterli ekibi kuramıyoruz. Biliyoruz ki, çok sığ ekiplerle, çok yetersiz ekiplerle, teknolojik ya da bilimsel yetersizliklerle de işin bu tarafına bakıyoruz. Burada sıkıntı masanın dört bir tarafına aslında yönlendirilmesi gerekiyor. Öylesi projelerle karşılaşıyoruz ki, gerçekten böylesi yüzük taşı gibi noktalarda nasıl bu kadar aymazlıkla proje üretilmiş, mesleki ihtimam burada göz önünde bulundurulmamış, burada meslektaşlarımız, meslek odalarımız, vesaire işin bu tarafı da son derece eleştirel olarak bakılması gereken noktalardan bir tanesi.

Koruma Şart

Genel karakterini korumamız gerekiyor, bunu biliyoruz. İşte bu alanlarda kolayca araçla girip çıkamayabiliriz, bunu kabul etmemiz gerekiyor, ama etmiyoruz. Parsel büyüklükleri mütevazı olabilir, üzerine AVM'yi koymaya çalıştığınızda birkaç yüz metre ileride olduğu gibi muazzam metrekarelerle indiğinizde bu tarihi çevreyle bağdaşacak bir süreç değildir, bunu kabul etmemiz gerekiyor. İşte dolayısıyla ifraz, tevhit burada sıkıntılıdır. İşte otopark sorununu çözeniz zor

olabilir, ama mesela geçenlerde Büyükşehir’de ben bir deney proje adı altında yapılan çalışmaya tanık oldum. Dev otoparklarla acaba sistemi bir yerlerde tutabilir miyiz? Derdiniz peki nedir dedim, araçla gelmek, ama araçla gelip, çok da fazla burada mağdur olmamak. Yani araçla gelip, araçla burada mağdur olmamak sorun olarak karşımıza gelebiliyor hâlâ. Üst karara dönüp baktığınızda hiçbir koruma amaçlı imar planının üstünde aracı teşvik etmiyor. Biz yön belirlerken herkes çok beylik laflarla geliyor. Kimse efendim, ben buraya araç da getireceğim, çıkaracağım, burayı yaya araç trafiğine öyle bir basacağım ki, dolayısıyla hem egzoz emisyonlarıyla, hem açılan alanlarla burası mahvolacak gibi bir kabulle gelmiyor. Kabuller çok şık, çok cici, ama uygulamalara baktığımızda aklımıza esen bir birimin uygulaması yolunu bulup sonuçlanırsa da, bütün o vizyon altüst olur bir hale gelebiliyor. Dolayısıyla külfetleri vardır bu alanların, bütün bu muhteşemliklerin yanında bunları kabul etmemiz gerekiyor.

Bolca Tüketilen Kavramlar

Envanter hâlâ çok sıkıntılı bir alan, bütünüyle çünkü korumamız gerekiyor. Kayıp vakasını yaşıyoruz. Müdahaleler burada yoğun emek ayrıcalıklı bir ilgi istediğini bilmemiz gerekiyor. Bu bir altyapı projesinden sonra kapanan yol çalışmasında sokak dokusunun, orada kullanılan malzemenin sıkıntısı ya da bir yağmur sisteminin kurulmasıyla ilgili bir alan olarak da karşımıza çıkabilir. Sabah tartışıyorduk, sonuçlanmış galiba dava sonuçları Haydarpaşa yangınıyla ilgili olarak, bir

dev eserin yok olması olarak da karşınıza çıkabilir. Yasal kapsama alınan kültür varlıklarının izlenmesi, takip edilmesi bu envanter konusuyla da çok ilişkili tabii, dolayısıyla tescil işlemlerinde hâlâ Türkiye genelinde ciddi problemlerin olduğunu biliyoruz. Hangi noktadayız, daha hâlâ işin en başında yapılması gereken kabulleri ve donanımı tartışıyoruz. Bu bizim önümüzü tıkayan çok ciddi tehditlerden biri olarak karşımıza çıkıyor.

Yasalarla ilgili hiç haddimi aşan bir şeyler söylemek istemiyorum, ama ister istemez bir parça değineceğim. Koruma alanlarındaki yasal çelişkilerin, boşlukların, çakışmaların bütüncül yaklaşımı tehdit eden mevzuat ve uygulamaların, yani yönetmeliklerin ve uygulama örneklerinin bir defa elimizi-kolumuzu bağladığını, sistemi büyük açmazlara ittiğini biliyoruz. Bunun içerisinde bir de üstüne üstlük bunun üstüne binen kavramsal çelişkiler -ki, yenileme alanlarında bunu çok yaşıyoruz- içerik hataları, hızlıca tükettiğimiz kavramlar, yanlış kullandığımız içerikler, bilim adamlarının uyumlaşamaması, uygulayıcıların bambaşka bir şey anlaması, yöneticilerin çok farklı vizyonlarla bu kavramları çekip başka noktalara gelmesi, aynı kavramın üstünde bambaşka şeyler hayal eder hale geldiğimizi gösteriyor bize, başka bir şeyi anlıyoruz. Korumadan bir taraf bambaşka bir şey anlarken, uygulamacı bambaşka bir şey anlıyor, yönetici bambaşka bir şey anlıyor. Tarihi çevreye uyumlu olma örneğinin, kavramından yan yana sorguladığınızda birbirinden bağım-

sız hiç benzemeyen sonuçlara gelebiliyoruz bu uyumdan ne kastettiğimizi sorguladığımızda. Yönetişim çok moda bir kavram, iyi yönetim kavramı bu da kent yönetiminde koruma alanları açısından tamamen uzak kaldığımız noktalardan bir tanesi. Şeffaflık, hesap verebilirlik, tutarlılık, etkinlik, katılım, Avrupa Birliği yerel yönetimler açısından koyduğu beyaz kitapla ilgili sınırlarını çektığı bu beş önemli kavram koruma alanları içerisinde de önemini bir kez daha karşımıza çıkarıyor, ama buna gelene kadar biz ne yazık ki hukukun kurallarının izlenmesi ya da planlamanın meşruiyetinde daha problem yaşıyoruz. Nerenin şeffaflığını tartışma şansımız var ki, hangi plan üzerinde acaba hangi kararın sürekliliğini tartışmak mümkün olabilir?

Gerçekten insan belli bir noktada karar verirken muazzam açmazların içerisinde kaldığınızı hissediyorsunuz. Bugün üçüncü köprü, bugün havaalanı, geçişler, Avrasya, planlı kararlar, plansız kararlar, yüz binlik planların bu kararı içermemesi, hiçbirini bir şeyi değiştirmiyor aslında. O zaman neyin içindeki hangi şeffaflıktan bahsediyorsunuz? Bir meclisin toplantısının açık olmasıyla açık olmamasının çok daha gerilerine temellere dayanan problemlerle karşılaşılıyor ve savaşıyoruz bu alanlarda ki, Dünya Miras Sözleşmesine de baktığımızda etkin yönetim unsurlarını bu anlamda tanımlıyor. Karşımızda işte tüm kurumsal paydaşlar tarafından tümüyle aynı esaslara aynı şekilde algılanması ve değerlendirilmesi, bu önemli bir basamak, planlama, uygulama, izleme süreçlerinin

devamlılığının sağlanması, sürdürülebilirliğinin sağlanması, çünkü tamamen unutuyoruz. Başta koyduğumuz hedefle sonda çıkan projenin arasına baktığınızda uygulamaların birbiriyle hiç alakası olmayan bir düzleme oturduğunu görüyoruz. Aktörlerin ve kurumsal paydaşların katılımını görüyoruz. Çok küçücük bir örnek şimdi mesela, şu anda aklıma gelen tarihi yarımada son plan çalışmalarında ilgili görüş alınan kurumlara bakıyoruz. Burada ne kadar samimiyet vardır, tabii bu çok önemli. Avrasya Tünelinin de henüz şeylere geliyor, kurula projeleri olsun-olmasın tartışma, işte o zaman bakan bir gün kalıyor, projenin çok vahim bir proje olduğunu, üç saat sonra İstanbul için çok önemli olduğunu söyleyen bir tutarlı yönlendirme içerisinde merkezin görüşünü aktarıyor. O sırada peki diyoruz, acaba gelen görüşler, plan görüşleri nasıl? DLH alanda hiçbir yatırımının olmadığını söylüyor. Diğer tarafa dönüyorsunuz, acaba üniversiteler ne demiş diyorsunuz? Üniversiteler yok, İstanbul Üniversitesi gelmiş, arkeoloji bölümü var. Neden İstanbul Üniversitesi gelmiş sadece? Efendim, burada üç tane şehir planlama bölümü var ve üç şehir planlama bölümü de tarihi yarımada üzerinde çok ciddi -mimarlık bölümleri keza aynı şekilde, ama ben kendi bölümüm açısından bakıyorum- çalışmalar yapmış, emekler vermiş, bunların atölyelerinde çalışmış kişiler var.

Büyük Soru İşaretleri

Efendim, yasa diyor ki: *“Kendi sınırları içerisindeki üniversiteyi çağırdığımız zaman biz*

bu tiki attık” Öbürüne gidiyor başka bir kurum, yok, sizi çağırılmış, çağırdı. Çünkü Cuma günü 17.00'den sonra çağırdı, ben de tavır koydum, 17.00'den sonra beni çağırırsan ben de ertesi gün Pazartesi günkü toplantıya gelmem. Şimdi alan, satan, veren herkesi başka bir yerde nasıl değerlendirmek lazım bilemiyorum. Hani hepimizin baktığı, durduğu nokta nedir, nasıl bir şeffaflıktır, nasıl bir tutarlılıktır? Bilginin tüm ilgililere ulaşılabilir şeffaflıkla üretilmesi kavramı var, kapasite geliştirilme kavramı, örgütsel kapasitenin geliştirilmesi, çünkü bilim alanı değişiyor, yenilikler var ve biz bütün bu alanlarda örgütsel kapasite geliştirme konusunu yönetim süreçleri açısından tamamen göz ardı ediyoruz. Tavsiye kararlarına baktığımızda, işte yönetim, eşgüdüm -UNESCO açısından söylüyorum- koruma standartları, yeni gelişmelerin etki değerleri, kentsel dönüşüm, yenileme projeleri, arkeolojik düzenlemeler, afet çalışmaları, kültür varlıkları için mali destek, farkındalığı arttırma, bunlar var, katılması gereken listeler, uygulamaya dönüp baktığımızda ne kadarını nasıl yapabiliyoruz, kocaman, kocaman soru işaretleri var.

Projeli Yaklaşımlar

Bütün bunlara bakarken ben de medyadan yakaladığım şey vardı. Üstündeki de kendi gazetelerinden Kanal Urfa'ymış. Daha otantik bir ortam sağlamak için çok uğraştık diyorlar, ahşap da parmaklıklar yaptırдық, ama ne kurul anladı bunun değerini, ne de bölgedeki akademik çevreler. Çok da sinirlilermiş, ama bu eş-

siz peygamberler kenti Urfa'da yaptığımız bu tarihe değerli katkının yok olmasının karşısında biz sonuna kadar savunacağız diye yazmışlar. Şimdi baktığınızda medyadan bahsediyoruz, böyle bir hal, hepimiz de biliyoruz bu örneklerin sayısız çeşitte olduğunu. İşte fonlar kaçıyor, aslına uymayan yapılar çıkıyor, gabariler değişiyor, ekler var, bu hemen sağımızda-solumuzda yaşadığımız alanlar, bunlar kitleler açısından baktığımızda. İşte biliyorsunuz Bond filmiyle gündeme geldi çatı mahvoldu diye, ama ben kendi kurul görevimde çok da şanslıyım ki, öyle bir şeyi gezdim, ama çatısında İstanbul'un doluşma şansım başka türlü olmazdı. Pek çok yapıda izlediğimiz gibi Topkapı Sarayının çatısına çıktığınızda felaket bir şeyle karşılaştığımızı o zaman algıladım. Çünkü her çekilen elektrik kablosunun yangın tehlikesi bir başka problem, muazzam bir karmaşanın olduğunu görüyoruz. Allah'tan aşağıdan gözükmüyor, ama yapının sürdürülebilirliği açısından çok ciddi bir risk, ikincisi muazzam bir kirlilik, kabul edilemez bir teknik çözüm bir başka boyutu. Pek çok farklı örnek var, bunları açıklamamın çok şeyi yok. Olmayan yapılar efendim, ihyalarda olan problemler, yenileniyor, güzelleşiyor, ama ne yenileniyor, acaba içeride kalan ne oluyor, nereye gidiyor? Ya tamamen kentin merkezinde köhneyor, bitiyor, eriyor, ya bambaşka çevreler olarak karşımıza çıkıyor. Nedir buradaki karmaşa, bunu bilmiyor muyuz? Onun için belki işte konuşurken bir kesim artık gelmeye, dinlemeye imtina ediyor. Çünkü ortada bir de devam

eden bir şeyler var. Bugün hangi ören alanına, hangi müzeye gitsek pek çoğunda bütün bu eklentilerin tarihi çevrenin içerisinde inanılmaz sıkıntılarla karşımıza geldiğini görüyoruz. İşte meydanadaki biliyorsunuz ramazan şenliklerinde kurulan çadırlarla ilgili çalışmalar her zaman tartışma konusudur, vesaire, ilave yapılar hizmet amaçlı olan yapıların bambaşka şeyleri, oysa pek çok güzel örneği de biliyoruz. Bunları saymanın, dökmenin çok fazla anlamı yok. Neye işaret ettiğimizi hepimiz biliyoruz burada, öykündüğümüzü ne yazık ki, aslında aynı belirleyici genel, temel çerçeveler, bir şey farklı, çok önemli bir şey farklı, uygulamacılar farklı, koruyamıyoruz. Hatta bir adım ileri gidip, koruyamıyorsunuz beyler demek istiyorum. Çünkü şöyle bir baktım, çok ciddi bir araştırma yapmadım, ama herhalde bu alanlardaki yöneticilerin ağırlığı beylerdir. Bunu biliyoruz, böyle bir gerçek var, yani ironik bir şekilde söylüyorum bunu. Burada yasal ve örgütsel yapıdan kaynaklanan sorunlar ortamında, çelişkiler var, koordinasyon var, problemliyiz. Ölçekler arası ciddi boşluklar var, planlamada hiyerarşik denge sorunları var. Planların kademeli birlikteliği ilkesi dediğimiz bir hiyerarşik bütünlüğün tamamen kayb olduğu şeyi var. Bir yanda projeci yaklaşımlar var. Bu projeci yaklaşımların bütünden tamamıyla koptuğunu, aklımıza estiği anda estiği projelerin üretildiğini biliyoruz. Bu şekilde başarılı olmamıza imkân yok. Kırmızı çizgilerimizin olmadığını görüyoruz, kısıtlarımızı yitirdiğimizi görüyoruz. Oysa bunları bilimsel kısıtlarla bağlamamız gerekiyor. Ne ya-

zık ki, vizyon sorunlarımız var, teknik ufuksuzluklar var, bilgi noksanlıklarımız var. Üniversitelerle olan yeterli işbirliğimiz sorunumuz var. İvedi, anlık, duygusal kararlarımız var, politik baskılarımız var çok ciddi, bunu şeffaflık, hesap bilebilirlik, vesaire gibi kanalların üstüne oturtamama problemimiz var. Halkın bilinçlenmesi konusunda sıkıntılarımız, medyanın bilinçlenmesi konusundaki sıkıntılarımız var. İhale süreçleri, toplumsal boyut falan diye uzuyor, gidiyor.

Tarihi Yarımada

İki tane yasayla ilgili küçücük örnek hukukçu hocalarımızdan özür dileyerek vereceğim. Çok fazla var bunun üstünde örnek tartışabileceğimiz, ama 5366'ya baktığımızda yenileme kavramının bir defa korumanın içerisinde nasıl sıkıntıyla gelip oturduğunu görüyoruz. Bize diyor ki, artık koruma kavramının dışında bir şekilde yoğurun konuyu. Kanun niteliğinde uygulaması yönetmelikle yapılan bir düzenleme biliyorsunuz planlamadan kopuk olarak karşımıza geliyor. Yenileme ve dönüşümün sosyal ve ekonomik boyutlarından tamamen kopararak karşımıza getiriyor. Planlama sürecinin doğal bir süreci olmasını koparıyor, parçacıl, noktasal sorunları teşvik ediyor. Burada baktığımızda aslında tarihi ve kültürel varlıkların, taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması, yaşatılarak kullanılması -bunun adını bir türlü şey yapamıyorum bakmadan- ama biz üst üste, alt alta çalışırdık, şimdi yenilemeden de kurulların sistemiği içerisinde de bu muazzam bir, çünkü böyle bir örgütün yapısının içerisinde

böyle bir işleyiş yok. Aşağıda birileri bir karar alır, yukarıda birileri bir karar alır, yan parsele kadar gelir, öbür tarafta da diğeri onaylarken mesela, onama sürecinde planlarla ilgili beyaz mı kalsın, kalmaması mı, oradan mı karar gelsin, inanılmaz facia şeyler tartışıldı. Nerede tartışıyoruz? Tarihi yarımada gibi bir yerde tartışıyoruz. Metro köprüsünün ayağının indiği nokta öbür tarafın onayı, onun sağ tarafındaki parsel diğeri tarafın onayı.

İkinci konu afet riskiyle ilgili mücadele sürecinde 6306, burada da *“kanuna aykırı olan hükümlerin uygulanmayacağı düzenlenmiş bulunmaktadır”* diyor madde 9’da ve şayet özetle, birtakım bu kanunun uygulanmasını engelleyen hükümler varsa bununla ilgili yasal şeyler saf dışı bırakabilir. Bunun başında gelen 2863 sayılı Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, altındaki de aslında bizi aynı şekilde ilgilendiriyor, ama bu konu bağlamında baktığımızda mükemmelen siz buraya ters düştüğünüzde korumayla ilgili olan kabulü bir tarafa bırakırsınız diyor. Bu son derece önemli bağın kopmaması yönünde dönüp dönüp çaba göstermemizin son derece önemli olduğuna inanıyorum. Konunun planlama açısından gerçekten bir facia süreç yaşadığının bir kez daha altını çizerek, hepinize sabrınız için teşekkür ediyorum.

Av. Alev Seher TUNA - Sırma Turgut Hocamızın da söylediği gibi kültürel miras yönetimi bir tek disiplin içinde yapılamıyor. Arkeoloji, sanat tarihi, mimarlık, kent planlaması, sosyoloji, ekonomi, hukuk, turizm, afet yönetimi gibi bir-

çok disiplini bir arada ve çok geniş bir bakış açısıyla değerlendirmek gerekiyor. Yoksa bir tek planlama veya yönetim, idari yönetim aldığımızda kesinlikle içinden çıkılmaz bir durum yaratılıyor.

Kültürel mirasımızın korunmasıyla ilgili tabii ki hem ulusal yasalarımız mevcut, Anayasamızda korumayla ilgili maddeler yer almakta. Bunun dışında uluslararası sözleşmelerle bu koruma sağlanmaya çalışılmış. Avrupa Kentsel Şartında da çevreyle ilgili 20 küsür çevre hakkından bir tek haktan bahsetmek istiyorum, ondan sonra da sözü Sayın Umut Beye vereceğim. *“Bir yerleşim yerinin kültürel ve tarihsel kimliğinin korunması onurlu bir yaşam hakkıyla ilgilidir”* diyor. Yani bunun ötesinde başka bir hak yok. Bir tek bu hak dahi tüm hakları kapsamına aldığı için bunu sağlayabilsek bunların korunmasını da sağlamış olacağız diye düşünüyorum. Yerel yasalarımızla ilgili olarak da *“2863 sayılı Kültür Tabiat Varlıklarının Korunmasıyla İlgili Yasa ve Koruma İlkeleri Işığında Kültür Tabiat Varlıklarının Korunmasında Yaşanan Sorunlar”* konulu başlığıyla da İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi öğretim görevlisi Dr. Umut Almaç bize sorunları aktarmaya çalışacak, buyurun.

Dr. Umut ALMAÇ - (İTÜ. Mimarlık Fakültesi) Ben İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesinde çalışıyorum, restorasyon ana bilim dalında 2007 senesinden itibaren görev yapıyorum. Oldukça küçük bir birim olduğunu

söyleyebilirim çalıştığım birimin, 8 tane öğretim üyemiz var, 2 tane de asistan, toplam 10 kişiden oluşuyoruz. Bu panelde konuşma yapmam bana Perşembe günü bildirildi, sunumumu hazırlamak için yalnızca Cuma günüm vardı. Panelin de başlığında “*hukuk*” kelimesi geçtiği için acaba ben ne yapabilirim diye düşündüm ve şuna karar verdim: Yaklaşık 2,5-3 senedir kültür varlıklarının korunmasıyla ilgili davalarda bilirkişi olarak görev alıyorum ben de, biraz önce bahsettiğim çok küçük bir birimde çalışıyorum, o yüzden sıklıkla bilirkişi dosyaları önümüze geliyor. Tabii bilirkişi davalarıyla uğraşmak güç, aşağı yukarı bir hafta, 10 gün kadar önce Kartal Adliyesine gittim Taksim’den kalkıp, yalnızca bir davaya bilirkişi olduğumu zannediyordum, ama meğersem üç tane davaya bilirkişi olmuşum. Cuma günü Cuma trafiğinde hâkimle beraber üç tane yapı dolaştık ve günümüzü tamamladık. Şimdi dosyanın incelenmesi zaten kalın kalın dosyalar geliyor önümüze, sonra yapıları yerlerinde inceliyorsunuz, ne olduğunu anlamaya çalışıyorsunuz, ondan sonra da bilirkişi raporunu hazırlıyorsunuz. Bu da aşağı yukarı 3-4 gününüzü alıyor. Ağır bir emek istiyor, ama bunu yapmak elbette görevimiz, bu bir kamu görevi, kültür varlıklarının korunması için seve seve bu görevleri üstleniyoruz. Ben de bu sunumu nasıl yaparım diye düşünürken şöyle düşündüm:

Av. Alev Seher TUNA - Çok özür dilerim, bu arada bir açıklama yapmak zorundayım. Hocamız dediği gibi kendisine Cuma günü görevlendirme gitmesinin sebebi konuşmacımız İTÜ

Meteoroloji Mühendisliği Fakültesinden Prof. Dr. Mikdat Kadioğlu afet yönetimiyle ilgili bir sunumu vardı, ancak kendisinin üniversite tarafından yurtdışı görevlendirilmesi yapıldığı için geçen hafta başı katılamayacağını bildirdi. Bunun üzerine Umut Bey görevlendirilmiş, o nedenle kendisine çalışmak için çok kısa süre kalmış, ama bizim de elimizde olmayan bir nedenle, gene de teşekkür ediyorum.

Dr. Umut ALMAÇ - Evet, nihayetinde ben sunumumun iskeletini şu şekilde yapmaya karar verdim: Bilirkişi davalarında sıklıkla karşılaştığımız konular nelerdir diye düşündüm ve karşılaştığımız konuları 4 ana başlık altında sizlere sunmaya çalışacağım. Karşımıza gelen konulardan ilki tescilli yapıların tescillerinin kaldırılmasına ilişkin talepler oluyor. Çok sıklıkla karşılaştığımız bir konu, yalnızca İstanbul değil, İstanbul'un ilçelerinde, köylerinde de karşımıza çıkan bir konu. Diğer bir uğraştığımız konu 2863 sayılı Yasaya muhalefet ve 660 sayılı ilke kararlarına aykırı müdahaleler biliyorsunuz ağır cezayla yargılanıyor muhalefet edenler. Başka bir konu kamulaştırma bedeline ilişkin anlaşmazlıklar. Sırma Hanım biraz önce bahsetti, 5366 sayılı Yasa var. Benim de okumadan söyleyemediğim bir yasa maddesi, ama *“yıpranan kültür varlıkları”* diye başlayan bir başlığı bulunuyor. O yasanın kabul edilmesinden sonra yenileme alanı diye bir kavram çıktı ve yenileme alanlarının tanımlanmasıyla beraber yerel yönetimlere de kamulaştırmayla ilgili ciddi yetkiler verildi ve insanlar bir şekilde mağdur edildiler. Üçüncü başlığım, işte bu konuyu konu alan

bir başlık: Kamulaştırma Bedeline İlişkin Talepler. Son sizlere sunmak istediğim konu da yeni inşa-
atların taşınmaz kùltür varlıklarında neden oldu-
ğu hasarlar. Biliyorsunuz İstanbul çok kalabalık,
kozmopolit bir şehir, rant değeri çok yüksek olan
birtakım alanlar var. O alanlarda çok büyük bü-
yük AVM'ler inşa ediliyor, ama bu AVM'ler inşa
edilirken çok büyük yapılar bunlar, etraflarında
bitişik parsellerinde bulunan yapılara da bir şe-
kilde zarar verebiliyorlar, veriyorlar. İşte bu ko-
nuyla ilgili de bazen bize dava dosyaları geliyor
ve bizden görüş istiyor mahkemeler. Ben sunu-
mumu bu dört konu üzerinden tamamlamaya ça-
lışacağım, öyle söyleyeyim.

Koruma Mevzuatı

Şimdi korumayla ilgili mevzuata baktığımız
zaman Kùltür ve Turizm Bakanlığının internet
sitesine bakmayı uygun gördüm. Onların "*mev-
zuat*" başlığı altında bir sayfa açılıyor, o sayfanın
altında da birtakım alt başlıklar görüyorsunuz.
Bazı şeyleri size resimlerle anlatmayı uygun
gördüm, kelimeleri kullanarak sizleri sıkmak
istememedim power point'ten. Şimdi Turizm ve
Kùltür Bakanlığının sitesine girdiğiniz zaman bir
mevzuatla ilgili başlıklar var. O başlıklar kanun-
lar, uluslararası sözleşmeler, tüzükler, Bakan-
lar Kurulu kararları, ilke kararları, vesaire diye
aşağı doğru sıralanan bir dizilim var. Oldukça
derli toplu aslında kùltür ve tabiat varlıklarının
korunmasıyla ilgili fikir edinebileceğiniz bir in-
ternet sitesinin olduğunu söyleyebilirim. Benim
bugün sunumumda üzerinde durmak istediğim

aslında metinler bir tanesi kanunlar, yani burada 1. madde oluyor kanunlar, bir diğeri de ilke kararları olacak. İsterseniz 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu hakkında size 1,5-2 dakikalık temel bilgileri vereyim. Türkiye’de korunmaya ilişkin mevzuat 19. Yüzyılın ikinci yarısında başlıyor diyebiliriz. 1869’da ilk yasamız var: Asar-ı Atika Nizamnamesi ve bu nizamname 1906’ya kadar tekrar ediyor. 4 tane nizamname vardır, eski eserlerle ilgili kanunumuz var: 1869, 1874, 1884 ki, 1884’te Osman Hamdi Beyin büyük katkıları vardır. Osman Hamdi Bey Mimar Sinan Üniversitesi’nin ve İstanbul Arkeoloji Müzesi’nin de kurucusudur aynı zamanda, ama birçoğumuz “*kaplumbağa terbiyecisi*” isimli tablodan belki onu biliyoruz. Sonra 1906’da yine Asar-ı Atika Nizamnamesi var ve bunun sonrasında artık cumhuriyet dönemine geçiyoruz. 1710 sayılı Eski Eserler Kanunumuz var, 1973 yılında yürürlüğe girmiş bu kanun. Bu kanun 10 yıl yürürlükte kaldıktan sonra 1983 yılında Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunumuz yürürlüğe girmiş ve o günden bugüne dek aslında bu kanun korumayla ilişkin bizim ana iskeletimizi oluşturuyor.

Koruma Kurulları

Biraz da isterseniz kurumlardan bahsedelim. Çünkü bu sunumda birtakım kurumlardan da bahsedeceğiz. 1917’de kurulan eski eserlerle ilgili bir kurumumuz var, ismi: Asar-ı Atika Encümeni Dairesi, kısaca biz buna Encümen Dairesi diyebiliriz. Tarihi yapılarla ilgili birtakım

araştırmalar yaparken hâlâ arşivlerini kullandığımız bir kurum oluyor. Çok eski fotoğrafları, çizimleri, belgeleri bu encümenin arşivlerinde bulabiliyoruz. 1951 yılında Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kurulmuş. Bu kurul kurulduğunda 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu hâlâ yürürlükteydi. Bizim hocalarımızdan, bizim çalıştığım kürsüde de uzun yıllar çalışan, hatta kürsünün belki de kuruluşundan itibaren görev yapan Prof. Dr. Doğan Kuban -hepiniz tanırırsınız köşe yazılarıyla, kitaplarıyla- 1951'de kurulan bu kurulda uzun seneler hizmet verdi. Bu kurul çok sayıda binayı tescil etti, verimli çalıştığını söyleyebilirim bu kurulun, ama 1983 yılında Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu yürürlüğe girdiğinde Doğan Kuban'ın da çalışmış olduğu Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu aslında bir anlamda kaldırılmış oldu ve karşımıza iki farklı kurul ortaya çıktı. Bunlardan bir tanesi Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları ismiyle karşımıza çıkan bir kurul, diğeri de Yüksek Kurul dediğimiz Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu, o da Ankara merkezde olan Yüksek Kurul ortaya çıktı.

Şimdi o zaman sunum boyunca 2863 Sayılı Yasa'dan bahsedeceğimi söyledim, bir de 5366 Sayılı Yasa'dan bahsettik, ama onunla ilgili çok fazla üzerinde durmayacağım o yasayla ilgili, Sırma Hanım da zaten o yasayla ilgili görüşlerini belirtti. 2863 Sayılı Yasaya baktığımız zaman çok kısaca isterseniz size bilgi vereyim. 7 adet bölümden oluşuyor bu kanun, birinci bölümde amaç, kapsam, kanun içerisinde kul-

lanılan birtakım tanımlar, kısaltmalar, bunlarla ilgili bilgileri bulabiliyorsunuz. İkinci bölümde korunması gerekli taşınmaz kültür tabiat varlıkları nelerdir, bunları sıralamışlar. Bunlarla ilgili birtakım bilgileri bulabiliyorsunuz, ama bunun dışında bir yapı nasıl tescil edilir, kimler tarafından tescil edilir, bütün bu bilgileri de yine ikinci bölüm içerisinde bulabiliyorsunuz. Üçüncü bölümde korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları var, ama bu konu üzerinde biz durmayacağız. Dördüncü bölümde araştırma, sondaj, kazı ve peşin aramayla ilgili birtakım hükümler, maddeler bulunuyor. Beşinci bölümde Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Koruma Bölge Kurullarına ilişkin birtakım bilgiler var. Kurul üyeleri kimlerden meydana gelir, kurullar kaç kişiden oluşur, kurul üyeleri kaç sene görev yaparlar, bütün bu konulara ilişkin bilgiler de beşinci bölümde bulunuyor. Altınca bölümde ikramiye ve cezalar, yedinci bölümde de diğer hükümler bulunmakta. Şimdi 2863 sayılı Yasaya ben burada bir nokta koyuyorum ve bizim sıklıkla karşılaştığımız bilirkişilik davalarında karşımıza çıkan konular neler, hemen o konuya girmek istiyorum.

Tescilli Yapılar

Birinci konumuz tescilli yapıların tescil kararlarının kaldırılmasıyla ilgili olduğunu söylemiş-tik. Bu fotoğraf belki çok net göremiyorsunuz, ama İstanbul ili içerisinde Çatalca ilçesinde bir köy, ismini tam olarak hatırlamıyorum, ama yanlış hatırlamıyorsa Kestanelik adında bir

köy. 250-300 haneden oluşan ve tarımla geçimini sağlayan bir köy olduğunu söyleyebiliriz, Selanik göçmeni büyük çoğunluğu köyün ve köyde de bu resimde gördüğünüz gibi birtakım yapılar var, ama resimde de gördüğünüz üzere bu yapılar oldukça bakımsız durumdadır. Resimdeki örnekte yapının çatısının olmadığını, döşemesinin olmadığını görüyoruz. Moloz taş kullanılarak inşa edilmiş bir yapı olduğunu anlıyoruz. Kùltür ve Turizm Bakanlığı burada davalı, davacı da bu yapının sahibi. Peki, davacının talebi nedir? Yapısı, mal sahibinin yapısı, yani bu yapı tescillenmiş. Ne zaman tescillenmiş? 2009 tarihinde Kùltür Bakanlığı, Kùltür ve Tabiat Varlıkları Bölge Kurulu 1. numaralı kurulmuş, tescil etmiş, ama mal sahibi istiyor ki, benim yapımın üzerindeki tescil kararı kaldırılсын ve mahkeme de bilirkişi olarak bizi görevlendirdi. Biz de hâkimle beraber o köye gittik, yapıyı inceledik. Yalnızca yapıyı incelemekle kalmadık, köydeki diğer yapıları da inceledik ve bir bilirkişi raporu oluşturduk. Bilirkişi raporumuz sonu şöyle bitiyor: *“Bu yapı kırsal mimari dokunun bir parçasıdır, bu yapı korunmaya devam edilmelidir. Yapı bakımsız kalmıştır, evet, bu doğrudur, ama birtakım müdahaleler, restorasyon müdahaleleriyle mimari değerlerini tekrar kazanabilir”* diye bir yargıya vardık. Sonuç itibarıyla biz dedik ki, yapının tescili kaldırılmasın.

Tescil Kararı

Peki, bu konuda, tescil konusundaki genel çerçeveyi eğer çizerseniz sorunlar nelerdir? Mal

sahibi acaba neden yapısının tescilinin kaldırılmasını istedi? Birçok insan istiyor, yalnızca bir kişi değil, yüzlerce insan, sadece o köyde hatırladığım kadarıyla 17, 15 tane mal sahibi tescil kararının kaldırılmasını istiyordu. O yüzden sizlere isterseniz temel bilgileri vereyim. Bir kere yapılar neden tescilleniyor, tescil kararını kim veriyor ve mal sahipleri acaba tescil kararının neden kaldırılmasını istiyor? Yapılar neden tescilleniyor sorusunun cevabı çok basit, yapıları etkin bir biçimde koruyabilmek amacıyla tescilliyoruz, yapılar zarar görmesin, yapıları geleceğe güvenle aktarabilelim, tescilli yapılara zarar verenler cezalandırılsınlar diye yapılar tescilleniyor. Tescili yapan hangi kurum? Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları tescili yapıyor. Tescilden de onlar düşürebiliyor, tescili kaldırabiliyorlar. Peki, mal sahipleri hangi sebepten ötürü tescillerinin kaldırılmasını talep ediyorlar? Bu konunun daha iyi anlaşılması için ben size iki tane örnek vermek istiyorum.

Bir varsayım yapalım, kafamızda hayal kuralım, örneklerden bir tanesi Talimhane bölgesinde olsun. İstanbul Talimhane bu bölgeye de yakın biliyorsunuz otel yoğunluklu bir bölge. Şöyle bir varsayım yapalım: Talimhane'de 4 katlı tescilli bir kagir yapıya sahip bir mal sahibini hayal edin. Doğal olarak o mal sahibinin para kazanabilmek amacıyla, temel insani içgüdüğü daha fazla para kazanabilmek amacıyla 4 katlı yapısını otel olarak kullanma talebini sunacaktır. Ancak yapısı tescilli olduğu için izlemesi gereken birtakım adımlar vardır. O adımlar nelerdir? Bir kere yapı tescilli olduğu için Koruma Bölge Kurulunun iznini almak

mecburiyetindedir. Peki, nasıl alacak izni? Bir kere yapısının projelerini hazırlayacak, 3R -röleve, restitüsyon, restorasyon- projelerini hazırlayacak, binayı nasıl kullanacağını bir Şekilde hem metinlerle, hem metinlerle, hem Őizimlerle ifade edecek. Taşıyıcı sistemiyle ilgili rapor muhtemelen istenecek, sanat tarihçilerinden birtakım raporlar istenecek. Yani mal sahibi bütün bu yükümlülüklerin yerine getirilmesinden sorumlu, bu projeleri hazırlayacak. Bu projelerin hazırlanması da takdir edersiniz ki, belli bir zaman istiyor. Nereden bakarsanız 4 katlı kagir bir yapının projesinin hazırlanması 3-5 ay alır, ama yalnızca burada problem zaman değil, bir de tabii işin maddi tarafı var. Mal sahibi cebinden para ödeyerek bu projeleri yaptırabiliyor. Bizim örneğimizde 4 katlı bir kagir yapı vardı. Projelerin hazırlanması, sonra projelerin Koruma Kurulu tarafından onaylanması nereden baksanız bir seneyi alır. Doğal olarak mal sahibi de böyle bir zaman ve maliyet altına girmek istemiyor. O zaman ne yapacak? Koruma Kuruluna baŐuracak, diyecek ki benim yapım tescilli, ama ben tescilini kaldırmak istiyorum. Őnk tescil kaldırılırsa ne yapacak, hangi hakka sahip olacak, bütün bu yükümlülüklerden, maliyetten, zamandan kurtulmuŐ olacak. Burada size bir insan modelini aslında Çizmeye ŐalıŐtım. Bu insan modeli Talimhane'de bina sahibi maddi olanakları da yerinde olan bir insan profiliydi.

Tescilin Kaldırılması

Şimdi bir başka insan profili Çizmek istiyorum size, yani ikinci rneği vereceğim. İkinci r-

nekte de şöyle bir varsayımımız olsun: Ekonomik olanakları olmayan, yani fakir bir mal sahibi düşünün. Bu vatandaşımızın da tescilli ahşap bir yapısı olsun. İstanbul'da biliyorsunuz ahşap yapılarımız var. O da Tarlabası'nda olsun, ama maddi durumu da yerinde olmasın vatandaşımızın, maddi durumu yerinde olmadığı için de yapının oldukça bakımsız olduğunu hayal edebilirsiniz. Ahşap bir yapı, yüz yıllık bir yapı olduğunu varsayın. Tabii bu yapının içerisinde ıslak hacimler var. ıslak hacimler dediğimiz yani mutfuğı var, banyosu var, birtakım temel ihtiyaçları var aslında mal sahibinin ve mal sahibi istiyor ki ve mal sahibinin hanımı belki de diyor ki, benim daha çağdaş uygar bir mutfuğın olsun diye baskı yapıyor eşine. Normal koşullarda eğer bu bina tescilli olmasaydı mal sahibi 3-5 kuruş, belki 3-5 milyar bir köşeye atardı, ondan sonra da herhangi bir izin veya proje gereksinimi duymadan bir hafta içerisinde belki o hayal ettiği, hanımının hayal ettiği mutfuğa ve banyoya sahip olabilirdi, hijyenik koşulları sağlayabilecek ıslak hacimler, ama yapısı tescilli olduğu için bu fakir vatandaşımız öyle hemen köşeye 3-5 milyar atıp, bir hafta içinde bu uygulamaları yapamıyor. Yine birinci örnekte olduğu gibi Kültür ve Tabiat Varlıkları Bölge Kuruluna projeleri sunması gerekiyor. Bu da ciddi bir maliyet, buna gücü yetebiliyor mu? Yetemiyor. O zaman da bu mal sahibimiz ne yapma yoluna gidiyor? Tescil kararının kaldırılması talebiyle başvurabiliyor. Ben size burada iki tane kullanıcı profili, aslında hep Türkiye'de-

ki insan profilleri de budur, bir ve iki numara hakkında bilgi vermeye çalıştım.

Somut Örnekle

Tescille ilgili benim aklıma gelen ilginç örnekle de var. Tamamen bu bilirkişilik davalarından bağımsız olarak belki bu resimdeki binayı tanıyorsanız, yanından otobüsle veya arabanızla geçerken dikkatinizi mutlaka çekiyor. Bu yapı çok özel bir yapı, bence de çok özel bir yapı, Tercüman Gazetesi için yapılmış bir binadır bu, 1972 yılında bir yarışma sonucunda projeleri hazırlanan ve Günay Çilingiroğlu ve Muhlis Tunca tarafından hazırlanan yapıyı 1974 yılında tamamlanan bir bina bu. Mimarlık eleştirmenlerince yeni puritanizm akımının Türkiye'deki en önemli temsilcilerinden biri olduğu kabul ediliyor bu yapının, hakikaten de mimarlık konusunda, yapı konusunda bilgisi olmayan insanların bile dikkatini çeken bir yapı olduğunu söyleyebiliriz. Şimdi şöyle bir şey yaşanmış bu yapıyla ilgili olarak: 4 Numaralı Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu 2010 yılında bu yapıyı tescillemiş. Yani kurul şuna karar vermiş: Bu yapı mimari bir değer taşıyor, biz bu yapıyı tescillemeliyiz ve bu yapıyı korumalıyız diye düşünmüş. Gayet güzel bir düşünce, ama sonra ne olmuş? İsterseniz sonrasına da bakalım. Bu resimlerde binanın ilk yapıldığı döneme ait bir takım çizimler, fotoğraflar, şöyle bir şey olmuş: 2011 yılında bina cephesine demir konstrüksiyon panolar konulmuş, cephelere zarar verilmiş, bazı ruhsatsız uygulamalar yapılmış, öyle

anlaşıyor ve bunun üzerine İstanbul Serbest Mimarlar Derneği Koruma Kuruluna başvuru yapmış. demiş ki: **“Binanın özgünlüğüne zarar veriliyor, gerekli işlemleri yapabilir misiniz”** diye bir talepte bulunmuş Kurula. Peki, sizce kurul nasıl bir cevap vermiş olabilir Serbest Mimarlar Derneğine? Hiç beklenmedik bir cevap çıkmış. 2012 yılında Haziran ayında kurul cevap vermiş derneğe: **“Yapının tarihi arkeolojik, çevresel ve diğer önem ve özellikleri bakımından önem arz etmediği üyelerce yerinde tespit edildi”** Yani bu yapıyı tescil eden kurul yalnızca bir sene sonra bu yapının aslında tescile layık olmadığı kararına varmış. Peki, böyle bir şey nasıl mümkün olabilir, yalnızca bir sene içerisinde bir kurul, o yapıyı tescilleyen kurul sizce nasıl böyle bir şeye karar verebilir? Benim aklım almıyor açıkçası. Aklıma iki tane değişiyor, insanların görüşleri demek ki değişebiliyormuş. Mutlaka değişiyordur, onunla ilgili size bilgi, üye değişirse görüş de değişir. Bu konuyla ilgili benim aklıma iki tane olasılık geldi. Bu olasılıklardan bir tanesi şu: 2863 Sayılı Yasa'da 5. bölümden bahsetmiştim. Hani Tabiat ve Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurullarının işleyişiyle ilgili, görevleriyle ilgili birtakım tanımlamaların yapıldığı bir madde. Orada kurulun görevleri tanımlanıyor ve kurul üyelerinin içeriği de, kaç tane kurul üyesi vardır, kaç kişiden oluşur, kimler tarafından seçilir gibi birtakım bilgiler var. Şimdi hemen onunla ilgili size bir şey göstermek istiyorum. Bu ekranda gördüğünüz yukarıdaki tekst şu anda güncel, yürürlükte olan Yasa'dan -2863, belki çok iyi

göremiyorsunuz, ama koyu rakamla yazılanlar bu 1983 yılında yürürlüğe giren yasaya eklemelerin olduğunu ifade ediyor. Dikkatimizi çeken şu: 2000'li yılların başından itibaren 2863 Sayılı Yasa'ya birtakım eklemeler yapılmış, hem de Koruma Kurularının üye seçimleriyle ilgili. Eskiden bölge kurulları 4 tabii 5 temsilci olmak üzere 9 üyeye sahipmiş. Üyeler Kùltür ve Turizm Bakanlığı'nın bölgedeki teknik müze müdürü, vesaire. Yani bütün bunları bu tekstleri okuduğum zaman şu aklımızda kalıyor: 1983 yılında yasa yürürlüğe girdiğinde 9 tane üye vardı. Bu 9 üyenin 4 tanesi tabii üyelerdi, ama büyük çoğunluğu da bunların Kùltür Bakanlığında, yani konuyla ilişkili insanlar tarafından seçiliyordu. Kalan 5 temsilci de YÖK tarafından atanan akademik üyelere oluşuyordu. Burada kısa bir hesap yaparsak 9 üyeden işte 4 tanesi de, 5 tanesi de akademisyen, yarısından çoğunun akademisyen olduğunu varsayabilir 1983 yılından, peki, bugün böyle mi? Bugün galiba iş böyle değil. Belki metinde çok iyi göremiyorsunuz, ama A bendinde diyor ki: ***“Arkeoloji, sanat tarihi, hukuk, mimari ve şehir plancılığı konusunda uzmanlaşmış kişiler arasından bakanlıkça seçilecek 7 temsilci”*** Yani burada akademisyen aslında olma mecburiyetini de ben göremiyorum. Eğer bakanlık bir mimarın o göreve uygun olduğunu düşünürse, demek ki o mimarı ya da şehir bölge planlamacısını atayabiliyor. Buradan çıkaracağımız sonuç şu: Bu kurulların yapısı dejenere olmuş durumda. Yalnızca kurul yapısının dejenere olması problem değil, bir de şöyle bir

durum var: 1983 yılında yürürlüğe giren kanunda kurul üyelerinin kaç sene görev yapacağıyla ilgili maddeler var ve onlar da değişmiş. Artık kurul üyeleri eskisi kadar uzun sürelerde görev yapamıyorlar, çok daha kısa sürelerde görevleri tamamlanıyor. Bunun anlamı şu: Bir kere kurul üyelerinin formasyonu değişmiş, daha çok bürokratlardan oluşuyor. İkincisi, görev süreleri de kısaldığı için ciddi bir sirkülasyon var, kurul devamlı değişiyor. İşte bu bizi biraz önce gördüğümüz örnek, bir sene içerisinde tescil kararının kaldırılması bence bu durumu ortaya koyuyor, bu durumu düşündürüyor. Herhalde bu sebepten dolayı tescil kararı kaldırılmış olmalıdır diyeyim. Belki naif düşünüyorum, ama öyle düşünüyorum. Tescille ilgili ben bir nokta koymak istiyorum.

Yasaya Muhalefet

Bizim karşımıza çıkan diğer bir konu, benim de sıklıkla karşıma çıkan bilirkişilik davalarında bir konu: 2863 Sayılı Yasaya muhalefet ve 660 sayılı ilke kararlarına aykırı müdahaleler. Bunu da şöyle açıklamaya çalışayım: Şimdi burada gördüğünüz bir yapı var. Bu yapı Kadıköy'den bir yapı, korumayla ilişkili uzmanlar bu fotoğrafa baktığı zaman bence biraz irite olabilirler. Çünkü bu yapının cephelerinde sanki bir problem var gibi, yapıda böyle maket gibi bir durum var. Yapılarla uğraşan insanlar bunu hemen anlayacaklardır, gerçekten de öyle bir durum var. Bizden şöyle bir şey istenmiş mahkeme tarafından: Mahkeme demiş ki, bu yapıda ger-

çekteşen birtakım müdahaleler var, bu acaba müdahaleler Koruma Kanununa ve 660 sayılı ilke kararlarına aykırı mı yapıldı, yoksa o yasanın tanımladığı çerçeve içerisinde mi yapılmıştır? Hâkimle beraber, yine diğer bilirkişilerle beraber yapıyı yerinde inceledik. Böyle bir yapı, eski fotoğraflarına da baktık, eski fotoğraflarla hiçbir alakası yok. Zaten tescil kaydına baktığımız zaman diyor ki yapı için, ahşap bir yapıdır. Bugün artık hiç ahşap olup olmadığını bile anlayamıyorsunuz. Hatta ben karkas sistemini bile anlayamıyorum. Bu arada söylemeyi unuttum, inşaat mühendisiyim, Mimarlık Fakùltesinde çalışıyorum, ama inşaat mühendisiyim. Yani bu yapıya baktığımda bu yapı acaba çelik bir yapı mı, betonarme bir yapı mı, yoksa ahşap bir yapı mı, onu bile anlayamıyorum, ama eskiden eski fotoğraflarında ahşap kaplamaları olan özgünlüğünü büyük ölçüde korumuş bir bina olduğunu anlayabiliyorum.

Yapının içine girdiğimizde neyle karşılaşırız, onu da anlatayım. Aşağıdaki fotoğrafta burada mekanın tam ortasında çelik birtakım dikmeler görüyorsunuz. Bu mekan bir kafe olarak işletiliyor. Tabii işletmeciler nasıl bir mekan isterler? Büyük, geniş, servis imkânlarının daha kolay olabileceği mekanlar isterler. Yapının başına da gelen aslında bu işleyle belki alakalı bir durum olabilir, ama meydana gelen şu: Yapının bütün mekansal özellikleri bozulmuş, aşağı katta belki birkaç tane oda vardı, artık o odalar yok, yalnızca büyük bir mekana giriyorsunuz ve o mekanı nasıl taşıyacaksınız? Binanın ayak-

ta durabilmesi için bir taşıyıcı sisteme ihtiyaç var. O taşıma sistemi de buradaki çelik karkas sistemle yapmışlar. Kimin yaptığı da çok belli değil açıkçası, onu da şöyle açıklayayım: Bu binalar çok sık el değiştiriyor. Eğer yapılan müdahaleler izinsiz olursa hiçbir şeyi takip edemiyorsunuz. Bu yapının hangi mal sahibi acaba böyle bir uygulama yapmıştır, çok güç, bazı davalarda anlayamıyorsunuz kimin yaptığını. İkinci fotoğrafta yapının birinci katından böyle ilginç bir çatısı var, yapının özgün durumunda hiç olmayan bir çatıydı bu. Mahkeme de bizden dedi ki, 660 sayılı ilke kararına uyuyor mu? Yani birileri bu yapıda müdahaleler yapmışlar, ilke kararlarına uygun mudur? Konu hakkında sizlere bilgi vermek açısından 660 sayılı ilke kararına hemen dönüyorum. Bu Koruma Yüksek Kurulu'nun aldığı bir ilke karardır. Birtakım ana başlıklardan oluşuyor. Gerekece, yani bu ilke kararı acaba hangi amaçla ortaya çıkarıldı, bunu açıklamaya çalışıyor ilke kararı gereğince, sonra yapıları birtakım yapı gruplarına ayırıyor. O yapılarda ne tip müdahaleler yapabiliriz, onları tanımlamaya çalışmış. Sonra yapılacak uygulamalar kimler tarafından denetlenir, onunla ilgili birtakım hükümleri var, maddeleri var. Yok olan tescilli yapılara ilişkin hangi tipte işlemler yapılır ve ilke kararının sonunda proje hazırlama esastır. Yani Koruma Kuruluna başvururken birtakım projelerin hazırlandığından bahsetmiştik. Bu projeleri hangi esaslara göre hazırlayacaksınız onun hakkında bilgiler veriyor.

Şimdi 660 sayılı ilke kararında başlıklar şu müdahale biçimleri, ilke kararı diyor ki: **“Yapılarda bakım yapabilirsiniz”** Konuyu daha iyi anlayabilmeniz için burada örnekler de var. Bakım dediği aslında kurulun çatı aktarımı, oluk onarımı, boya-badana gibi birtakım masum -öyle söyleyelim- uygulamalar bakıma giriyor ve eğer siz yapınızda bakım yaptıracaksanız veya başka bir madde görüyorsunuz **“onarım başlığı”** altında, onarımı da ikiye ayırıyor: Basit onarım ve esaslı onarım. Eğer yapınızda basit onarım veya bakım yaptıracaksanız, o zaman Koruma Kuruluna gitme mecburiyetiniz yok. Belediyeye başvuruyorsunuz, izinlerinizi alıyorsunuz ve yapınızı onarabiliyorsunuz, ama eğer yapınızda esaslı onarım gerekiyorsa ki, bu başlık altındaki alt başlıkları da burada yazmışız, ama ne oldukları çok önemli değil, ama daha kapsamlı müdahaleler olabileceğini aklımızda tutalım. Eğer esaslı onarımlar yapacaksanız da Koruma Kuruluna başvurma mecburiyetiniz var.

Şimdi hemen biraz önceki gibi yapımıza isterseniz geri dönelim. Böyle bir yapı inceledik demiştim. Sizce buradaki onarımlar basit onarım kapsamına mı giriyor, yoksa esaslı onarım kapsamına mı giriyor, ne dersiniz? Esaslı onarım kapsamına giriyor, ama bu yapı onarılırken basit onarım izni alınmış belediyeden ve o şekilde onarım yapılmış. Bir kere 660 sayılı ilke kararına aykırı, burada yapılanlar esaslı onarımdır, basit onarım değildir. Peki, mal sahipleri bu tip onarımları nasıl yapabiliyorlar? Kanuna aykırı bir iş yapılmış, ama bu nasıl mümkün ola-

biliyor? O da şu şekilde mümkün oluyor: Basit onarım izniniz alıyorsunuz, ondan sonra yapınızın etrafını böyle bir paravanla çeviriyorsunuz ki, kimse görmesin, ondan sonra içeride ne yapmak istiyorsanız yapıyorsunuz. Peki, burada bir problem var galiba, denetim. 660 sayılı ilke kararı denetimle ilgili birtakım hükümlerde de bulunuyor. Bu ilke kararlarına göre kimlerdir denetleyecek? Belediye, valilik, bir de mimarı, müellifimiz. Peki, bizim biraz önceki örneğimizde sizce denetim yapılmış mıdır? Yapılmamıştır, evet, denetimi de yapılmamış. Şimdi karşılaştığımız bu bilirkişi davalarında kısa bir parantez açmak istiyorum. Bütün gelen davalar yüzde 90'ı öyle söyleyeyim, bilinçli olarak gelmiyor mahkemelerin önüne, nasıl geliyor, biliyor musunuz? Ya komşusu şikâyet ediyor, mesela biraz önce gördüğümüz örnekte nasıl mahkemeye gelmiş, onu anlatayım. Yapıyı birisi satın almış, yapı tescilli olduğu için vergiden muaf olmak istemiş, onun için de Koruma Kuruluna başvurmuş. Sonra Koruma Kurulu bir raportör yollamış ve bir bakmış ki raportör burada çok ciddi onarımlar var, ondan sonra da konuyu Kurula taşımış ve mahkeme süreci de bu şekilde başlamış. Yani bilirkişi olarak gittiğimiz davaların yüzde 90'ı hep tesadüflerle ortaya çıkan davalardır. Aslında bugün dava olmamış yüzlerce, binlerce örnek bulunmaktadır.

Diğer iki isterseniz dava konusuyla ilgili de kısaca bilgiler vermek istiyorum. Bu fotoğraflarda gördüğünüz alan İstanbul Sulukule hepimizin bir şekilde sosyal medya aracılığıyla haberdar ol-

duğumuz bir projedir. Kentsel dönüşüm projesi yapıldı burada, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Fatih Belediyesi ve TOKİ tarafından yürütüldü, 2005 yılında kabul edildi. Büyük oranda Roman vatandaşlarımızın yaşadığı mahallelerdi bunlar, Neslişah ve Haticesultan Mahallelerini kapsadı. Buradaki insanlara ne oldu dersiniz, burası, bu alan önce boşaltılmış, kamulaştırıldı bir şekilde, mal sahibi olan insanlara para verildi. Peki, bu paranın miktarı neydi diye sorarsanız, çok küçüktü. Onu da şöyle açıklayayım: Aşağıdaki fotoğraflarda oradaki konut dokusundan bir örnek görüyorsunuz. Bu yapılar çok küçük yapılar, aşağı yukarı 30-35 m² taban alanına sahip yapılardan bahsediyoruz. Ne kadar, metrekaresine ne kadar bedel biçildi dersiniz, 500 lira. Bunu 60 m²yle eğer 2 katlı olduğunu düşünürsek yapının, ne kadar eline geçecek bir mal sahibinin? 60 m² x 5= 30 000 gibi bir para geçiyor. Peki, bu yapılar yalnızca tek mal sahibi tarafından mı kullanılıyordu? Hayır, onun kardeşleri vardı, ablası vardı, erkek kardeşi vardı. Eğer böyle bir yapı, mesela bu yapı benim de çalışma fırsatı bulduğum bir yapı, üç tane kardeş vardı. Aşağı yukarı 28 000 gibi bir para almışlardı, kardeşlere bölüştürürseniz elinizde 7 000-8 000 bile kalmıyor. İşte insanlar ancak bu kadar para alarak yerlerinden, yurtlarından edildiler ve şehrin 40 km dışındaki toplu konut alanına yerleştirildiler bir şekilde. Peki, sorun burada bitiyor mu? Bitmiyor. Bu alan içerisinde gitmeyi reddeden, kamulaştırmayı kabul etmeyen kullanıcılar da oldu. İşte bu gördüğünüz yapı da ka-

mulaştırmayı reddeden bir kullanıcının, mal sahibinin yapısıydı. Kamulaştırılmadı, ama belediye rahat durmadı. Hemen bir yazı yolladı mal sahibine, dedi ki: **“Senin yapın tescilli bir yapı, sen bu yapının rölevesini, restitüsyonunu ve restorasyon projelerini bana hazırlayacaksın, bu senin yükümlülüğün”** Bu yapıda oturan karı-koca, üç tane de çocuğu olan bir aileden bahsediyoruz. Büyük çocuk üniversiteye hazırlanıyor, karısı çalışmıyor, adam da inşaat işlerinde çalışan bir usta, yani maddi olanaklarını da çizmeye çalıştım size, böyle bir bu profilde, bu ekonomik olanaklara sahip bir mal sahibi sizce bu projeleri hazırlayabilir mi? Bunlar çok büyük maddi karşılıkları olan projeler, hazırlayamadı tabii ve o sırada ben bir şekilde bu adamla tanıştım ve üniversitemizde bedelsiz olarak bu mal sahibinin projelerini hazırladık ve yolladık, ama burada önemli olan husus: Belediye kamulaştırma tehdidi yapıyordu. Yani sen bu projeleri hazırlayacaksın, hazırlamazsan ben senin yapını kamulaştıracağım diye tehdit ediyordu. Projeleri hazırlandı, ama benim görüşüm muhtemelen yine başka bir yerden yakalayıp, yine kamulaştırma tehdidini herhalde mal sahiplerinin önüne getirecek.

Bu fotoğrafı da artık yeni üretilen lüks konutlardan aldım. Bu bir emlak sitesinden alınmış bir sayfa, Sulukule’de yapılan binaları biliyorsunuz, onların ne kadar bedelden satıldıkları hakkında size fikirler vermeye çalışıyorum. 350 000 ve 700 000 lira arasında değişen fiyatlardan bahsediyoruz. Yani 30 000-35 000 liraya insanlardan aldılar ve 350 000, 1 000 000’a

yaklaştı galiba fiyatları. Konuşmamı çok fazla uzatmayacağım, ama kısaca dördüncü konu hakkında bilgiler vermek istiyorum size. Bilirkişilik davalarında yine karşımıza gelen konulardan biri dedik ki, işte birtakım yeni AVM'ler yapılıyor, büyük alışveriş merkezleri yapılıyor, ama o yapılara bitişik yerlerde de tarihi, kültür varlıklarında birtakım hasarlar meydana geliyor. Bu göstermek istediğim fotoğrafta yine hepinizin yakından tanıdığı Demirören binasına ait, burada beyaz olan bina Demirören binası, bizim önümüze gelen bilirkişilik davasında da bu binaya hemen bitişik parselde yer alan şuradaki bina kırmızıyla işaret ediyorum. Bu da aslında hepinizin yine yakından bildiği bir lokanta, çok önemli bir lokanta, Beyoğlu tarihi açısından da bence önemli bir lokanta. Peki, ne olduş? Olay şu: Bina çok büyük demiştik Demirören, yerin altına ne kadar gidiyor biliyor musunuz bu bina? 28 metre, yani zemin kodundan 28 metre aşağıya inen bir yapısı var. 7 kat aşağı yukarı aşağı iner o bina ve 7 kat aşağı indirebilmek için ne yapmaları gerekiyor? Orada çok derin bir kazı yapılması gerekiyor. Derin kazının anlamı şu: Derin kazıyı yaptığınız zaman kazının yapıldığı bölgenin yakın alanlarında birtakım zemin oturmaları meydana gelir. Zemin sıkışır, zemin boşalır ve zemin aşağı doğru hareket eder. Bunun anlamı şu: Yakın parsellerde, yani bu binaya komşu olan binalarda birtakım hasarlar meydana gelecektir, kaçınılmaz. İşte o hasarlardan bir tanesi de hemen bitişik parseller ortaya çıkmış. Dediğim gibi hepimizin bildiği bir lokan-

tada o hasarlar meydana gelmiş. Bilirkişi olarak yapıda incelemelerde bulunduk. Yukarıdaki bodrum kat planını ben şematik olarak çizmeye çalışmıştım. Sağda da o bodrum katın tonozlarına ait birtakım yine şematik çizimler. Benim karşılaştığım tablo şu tonozları bodrum katındaki volta döşemeler, tonozlar yırtılmış, çok büyük çatlaklar var yapıda. Aşağıdaki fotoğraflara bakacak olursak da, tabii mal sahibi güvenliği garanti altına alabilmek için bina çökmesin diye birtakım böyle destekler yapmış, çelik birtakım sistemlerle bina destekleniyor. Şu anda güvenli olduğu söylenebilir bu destekler sayesinde, ama elbette mal sahibi mağdur durumda, yani bir kere kullanabileceği birtakım alanları artık kullanamıyor, binasında ciddi anlamda hasarlar meydana gelmiş, bir de kurul sürecine girecek, bütün projelerini hazırlatacak, bekleyecek, üstelik mülkiyet problemleri de var bu binanın, yalnızca o lokantanın sahibine de bakmıyor bu iş, üst katlar başka insanlara ait. Üst kattaki insanlar kabul ediyor-etmiyor, kapısını açıyor, proje aşamasında açmıyor, birtakım sıkıntıları olan bir yapı. İşte dördüncü konu da yeni yapıların eski yapılara verdiği zararlarla ilişkili bir örnektir.

Av. Alev Seher TUNA - Hem güncel, hem de hepimizin yakından bildiği bu konularla ilgili biraz daha detaylı bilgi sahibi olduk, çok teşekkürler. Evet, görüldüğü gibi koruma için yasalarımız var, uluslararası sözleşmeler de var, ama yasaların ve sözleşmelerin ötesinde fiili bir durum da söz konusu. Yani pek yasalara uyumlu görünmüyor yaşanan olaylar, bu konuyla ilgili

olarak bir hafta kadar önce bir Danıştay kararı gördüm. Antalya'da Kındıl Çeşmeyle ilgili verilen bir karar. Danıştay; ***“Bu bölgede kamusal alanda, tamamen ormanlık alanda iki bakanlık, Kùltür Turizm Bakanlığıyla birlikte Orman ve Su İşleri Bakanlığı ortak doğayı yok etmiştir”*** diye karar verdi. Yani Danıştay tarafından tescillenen bir durum var. Yani bu doğayı ve kùltür varlığını korumakla görevli iki bakanlık doğayı katletmiş. Bunun ötesinde biz nasıl ve ne şekilde koruma altına alabileceğiz bunu, ben anlamakta zorluk çekiyorum, daha doğrusu ümidimi kesiyorum, ümitsizliğe kapılıyorum. Bunu korumakla görevli iki bakanlık görevli olduğu böyle bir varlığı kendi eliyle yok etmiş oluyor. Bu da maalesef yaşadığımız acı, fakat gerçek.

Tüm kùltür varlıklarının bir bütün halinde ulusal ve uluslararası düzeyde birbirine paralel olarak ciddi bir şekilde korunmasını hedef alan uluslararası işbirliğinin tarihi henüz çok yeni, çok eskilere dayanmıyor. Yurtiçinde ulusal, Türkiye'deki ulusal yasalarımızla koruma altına alınan ve korumayla görelî yasalarımızdan bahsettik. Uluslararası alanda da milletlerarası sözleşmelerle de korunmaya çalışılıyor bu kùltür varlıklarımız, bütün dünyadaki kùltür varlıkları daha doğrusu. Ulusal anlamda UNESCO, bölgesel anlamda da Avrupa Konseyi bu korumayla ilgili birtakım tedbirler almış. Kùltür varlıklarının ceza hukuku kurallarıyla korunması diğer yaptırımlara göre biraz daha ağır olduğu için daha etkili olduğu düşünülebilir. Çünkü sadece parasal değil, hürriyeti bağlayıcı cezalar

da içermesi ve doğrudan kamu düzenini ilgilendirmesi nedeniyle biraz daha öne çıkmakta. Şimdiki sunumumuzda konuğumuz Bahçeşehir Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Ali Kemal Yıldız *"Kültür ve Tabiat Varlıklarımızın Ceza Hukuku Çerçevesinde Korunması"*ndan bize bahsedecek. Koruyabiliyor muyuz, koruyamıyor muyuz?

Doç. Dr. Ali Kemal YILDIZ - (Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi) Konumu sunmadan önce küçük bir anekdotla başlamak isterim konuşmama, bir ceza hukukuna bağlayayım konuyu. Şimdi benim bilim alanında kullandığım yabancı dil Almanca, doktora çalışmalarım için Almanya'ya ilk gittiğimde 20 000 nüfuslu bir üniversite şehrine gittim. Şehrin benim kaldığım bu tarafı normal modern binalardan oluşmuş bir kısımdı. Daha sonra bir arkadaşım vardı, şehrin başka bir kısmındaydı, onu ziyarete gittim. Âdeta büyülendim, ilk defa gördüm orada, eski şehir diyorlar, her şehirde mutlaka sonra öğrendim ki, eski şehir denilen kısmı ve bizden farklı olarak olduğu gibi muhafaza ediyor. Tarihlerine bakıyorsunuz, 1300'lü, 1400'lü yıllardan, ama biraz önceki sunumları da gerçekten çok etkilenerек dinledim, çok teşekkür ederim, orijinalliklerine de bağlı kalarak kullanıyorlar. Şimdi bunu biraz sonra bize bağlayacağım. Evse, konutsa konut olarak kullanmaya devam ediyorlar, modern ihtiyaçları karşılayacak şeyleri de koymuşlar, ama dışarıdan hiç sırtmıyor, rahatsız edici hiçbir görünüm yok ve normal kullanıma devam ediliyor. Yol ihtiyacı var

diye yolu genişletmemişler, araba giremiyorsa, gene giremiyor oraya veya oraya alışveriş merkezi yapma ihtiyacı hissetmemişler, insanlar 3 km ileriye gidiyorlar, ama bizden farkı şü: İnsanlar da bundan şikâyet etmiyorlar ve orada olmaktan çok da mutlular. İşin tabii ki şü yönü de var: Daha masraflı, orada oturmak da daha masraflı, yaşamak da daha masraflı, bakım da daha masraflı, hatta daha sonra orada uzun yıllar kaldığımda bir arkadaşşıma sordum neden burada kalıyorsun diye, bu güzelliğı yaşamak, gerçekten ekonomik olarak sıkıntısı vardı çünkü. Mesela, normal bir şehre gitse çok rahat yaşayabileceğı bir binada yaşayabilecekken, oraya belki üzerine ciddi masraflar yaparak ve zorlanarak yaşıyor, ama o güzelliğın içinde yaşamak istiyordu. Şimdi daha sonra Türkiye'ye döndüğümde çok bilmiyordum tabii, Türkiye'yi keşfetmeye başladım. Safranbolu'yu gezdim, birçok yeri, İstanbul'da biliyorsunuz birçok yer, ama şunu fark ettim: Oradan farkı Türkiye'de herkes bu durumdan aslında şikayetçi. Algım doğru mu bilmiyorum, gezdiğim her yerde o binalara sahip olan insanlar çivi bile çaksak cezalandırılıyor diye şikâyet ediyorlar. Hiç kimse bu durumdan onu korumak gerekliliğı biraz herhalde o anlayışa sahip değiliz. Tabii ki bu anlayışı da yerleştirme konusunda görevi olanlar da bu görevi yerine getirmiyorlar, mutlaka tarihi bir bina olması gerekmiyor. Şü tecrübeye sahibim ben, İstanbul'da kamu kurumlarını biliyorsunuz, eğer biraz para edecek bir yerdeyse, gerçekten o kurumları yönetenlerin inanılmaz bir mücade-

lesi gerekiyor ki, o kurum o haliyle kalsın. Zira hemen bir yerlerden burayı bir satalım, malum alışveriş merkezine döndürelim, otel yapalım, vesaire.

Son olarak şunu da söyleyeyim: İşte son ben Afyon Karahisarlıyım ilçesinden, ama bu son ziyaretimde ili biraz gezeyim dedim. Akşehir, Afyon, oraları filan, bazı binalar restore edilmiş güzel. Mesela, eskiden olmayan şey, ama kötü tarafı şu: Dikkat edin, orijinalliğine bağlı kalarak veya orijinal haliyle korumak için yapmıyorlar. Çünkü dedim ya, o maliyete konut olarak kullanmak için bize sanki girilmiyor gibi. Ne olmuş? Bütün hepsi işyeri, restoran, otel. Tabii öyle olunca da demin Umut Beyin gösterdiği şey oluyor, biraz onun yapısına uygun değişimlere başlıyor ve o değişimler başlayınca da karışımıza ciddi problemler çıkıyor.

Son bir şey daha, daha doğrusu yavaş yavaş konuma gireyim. Şimdi bütün bu anlatılanlara ve kendi anlattıklarına cevap olarak şunu söylemeyi çok isterdim gerçekten, hiç merak etmeyin, ceza hukuku bunu öngörmüş ve kesinlikle önleyecek kuralları da koymuş. Maalesef böyle değil, sebebi şu: Konuyu çalışırken fark ettim, aslında çok zor bir konu. Alev Hanımın söylediği gibi Anayasal kuralımız var, uluslararası sözleşmeler var, bazıları bize doğrudan yükümlülükler de yüklüyor, ama uygulamaya aktarmak teorik olarak mümkün ve kolay, ama pratikte çok fazla mümkün değil. Birincisi, normlar çok dağınık, onları tek tek

söylememe gerek yok, bunların birbirleriyle uyumsuzlukları inanılmaz boşluklar ortaya çıkarıyor. Mesela, bir televizyon programında seyretmiştim. Bir camiydi galiba, çok hatırlamıyorum, ama şimdi konuşmaları dinleyince aklıma geldi. Şimdi Türkiye’de bütün devlet yapacağı işleri ihale mevzuatına uygun yapmak zorunda, ihaleye çıkmışlar, en ucuz fiyatı verene oranın restorasyonunu veriyorlar. Şimdi bir tarihi eser bu yöntemle restore edilebilir mi? Ehillik, vesaire başka, devamını edilmesinin gerektiğini ben o programdan gördüm. Adamlar almışlar, oradaki el işleme işlerinin üzerini -artık neydi tam olarak- sıvayla kapatmışlar, ondan sonra da şimdi dikkat edin, bir de hani kaynakları tasarruf edeceğiz derken daha fazla, bu defa hatayı görünce ikinci bir defa, bu defa onları tek tek elle temizleme ihtiyacı ortaya çıkıyor. Masraf zaten ilk başta belki gerçekten uzman bir kuruluş ya da eki-be teslim edilse daha ucuza mal olacakken daha fazla masraf, ama daha da kötüsü işte harap olmuş bir yapı. Ondan sonra bakıyorsunuz işte, yarısı kalmış bir resim. Niye yarısı kalmış? Sebebi belli.

Bir 15 dakika içerisinde 2863 Sayılı Kanun’da hangi düzenlemeler var, onu anlatacağım, onlardan örnekler vereceğim. Çok da tek tek kafanızı şişirmeyeceğim, ama sorun şurada ortaya çıkıyor: Şimdi gösterdiğimde aslında birçok norm var. Düşündüğünüzde diyebilirsiniz ki, bak, hepsini cezalandıran eylem var. Olmuyor, neden olmuyor biliyor musunuz? Biraz önce

Sırma Hanım söyledi, birçok müdahale için izin kuralı var. Umut Bey de söyledi, izni kim verecek? Belirli kamu görevlileri veyahut da kurullar. Şimdi dikkat edin, duyduk işte, bir yıl çok iyi niyetli yaklaştılar, acaba heyet mi değişti? Bana göre sadece heyetin değişmesiyle ilgili değil, belli şeyler değiştiği zaman o koşullar da değişiyor veya hemen anında o izinde hata yapmışsınız, demek ki izin veriliyor. Şimdi ceza hukukuna yansımaları şu, ceza hukuku: **“İzinsiz olarak şöyle yaparsan”** diyor. Peki, siz gittiniz, izni aldınız. İznin neye göre verilmesi gerekiyor? Gerek 2863, gerekse diğer kurallara göre. Sonra anlaşılıyor ki, aslında bu izin hukuka aykırı. Peki, o zaman soru şu: Kimi cezalandıracaksınız? 1. Yapan kişi kanunda düzenleme olmasına rağmen diyor ki, ben izin aldım. Haklı, ceza hukuku diyor ki, izin aldıysan beni seni cezalandırmam eğer çok açık suiistimal yoksa, en azından hata kuralları. Çok ceza hukuku kurallarıyla başınızı şişirmek istemiyorum, sonuçları söylüyorum. Sorularınız olursa daha ayrıntılı bilgi veririm. Onları cezalandırmadık, o zaman gidiyoruz, kamu görevli ya da kurula sen niye izin verdin diye, o da diyor ki, işte benim önüme şunlar şunlar geldi, şöyle oldu, böyle oldu, o aydınlattı, vesaire. Sonuç itibariyle bazen bu kanunda düzenlemeler var, ama bazen de bu kanuna da gidemediğiniz takdirde bizim bir torba normumuz var görevi kötüye kullanma diye, bilmiyorum belki bilgisi olanlar var, televizyonlara kadar düştü. Bunların cezalarını indire indire öyle komik bir hale getirildi ki, sonuç itibariyle kamu görevlisi

görevini kötüye kullandığı zaman geçmişinde sabıkasız filan da yoksa cezaevine filan girme ihtimali söz konusu olan ya da daha basit bir ifadeyle hayatını etkileyecek bir ceza alması mümkün olmuyor. Dolayısıyla dikkat ederseniz herkes işin içinden sıyrıldı, ama amaca ulaşıldı. Amaç neydi? Ne yapılması isteniyorsa, yıkılacaksa yıkıldı, bozulacaksa bozuldu ve işin kötü tarafı o haliyle de devam ediyor. O yüzden de burada önemli bir sorun karşımıza çıkıyor. Bunları düzeltemedikçe, denetleyemedikçe bir şekilde ceza normlarının işlemesi mümkün değil.

Daha sonra unutursam diye söylüyorum, ona bilmiyorum uzmanlarımız ne gibi bir öneri getirir, ama ben dinlerken mesela, şimdi en önemli problem ben de konuyu okurken Yargıtay kararlarında da onu gördüm. Şimdi yapıda değişiklik yapılmış, yapı bozulmuş, dava da açılmış, güzel, yargılanıyor. Dikkat edin, Efendim, burada sürekli kiracılar değişti, el değiştirdi, biz aldığımızda böyleydi. Bir kısmı belki doğru da, ama bunu saptama imkânı yok. Öyle olunca gene ceza hukukunun çok klasik bir kuralı var. Hukukçu arkadaşlarımız biliyorlar, en azından şüpheden sanık yararlanır, buyurun beraat ettiniz. Ne oldu? Gene gitti, uygulanacak bir şey yok. Peki, ne yapmak gerekiyor? Belki orada şunu düşünmek gerekiyor: Bir biçimde her el değiştirilişinde bilmiyorum öyle bir kural var mı, bu arada dediğim gibi işin teknik boyutu o kadar dağınık ki, eğer o konuda hatalı bir şeyim olursa lütfen düzeltin. Ben ceza hukuku kısmıyla ilgili olarak, bir şekilde yıllık dene-

timler bile çözüm değil, bu defa önünüze gelen olayda mesela iki ayda bir kiracı değişmiş gibi kira kontratını değiştiriyorlar. Bunların gerçekliğini de saptamanız mümkün değil. Dolayısıyla belki her el değiştirildiğinde kiracı dahil bunların denetimiyle ilgili bir düzenleme getirilebilir. Aksi takdirde bunların önüne geçmek mümkün değil.

Peki, izin verirsiniz yavaş yavaş kurallarımıza şöyle bir bakalım. Biraz önce de duydunuz, belli tanımlamalar yapılmış. Bu tanımlamalar üzerinde durmayacağız, ama atıflar buraya olduğu için sadece bilginize sunmak bakımından bunu buraya aldım. Hemen gelelim suç tiplerine. Dediğim gibi başka normlara da gidilebilir aslında bu konularla ilgili, ama şimdi hepsine ilişkin burada bir şeyler açıklamamız mümkün değil. O yüzden ben sadece 2863 Sayılı Kanun'daki belli normlar üzerinde duracağım.

KÜLTÜR ve TABİAT VARLIKLARININ CEZA HUKUKU İLE KORUNMASI

Doç. Dr. Ali Kemal YILDIZ

Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakùltesi
Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Öğretim Üyesi

I. Giriş

Kùltür ve tabiat varlıklarının korunması bugün Devletlerin öncelikli hedeflerinden birisidir. Nitekim Anayasa'nın "Tarih, kùltür ve tabiat varlıklarının korunması" başlıklı 63. maddesi *Devlet, tarih, kùltür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır. // Bu varlıklar ve değerlerden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve tanınacak muafiyetler kanunla düzenlenir* hükmünü içermektedir.

Kùltür ve tabiat varlıkları sadece belirli ÷lke veya milletlerin değil bütün insanlığın ortak değeri niteliğine sahiptir. Bu sebeple kùltür ve tabiat varlıklarının korunması sadece devletlerin inisiyatifine bırakılmamış bu konuda pek çok uluslararası ve bölgesel sözleşmeler hazırlanmıştır ve yürürlüğe girmiştir¹. Kùltür ve tabiat

1. Kùltür ve tabiat varlıklarının korunmasına ilişkin bu sözleşmelerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz.: Çolak, Nusret İlker; *Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Hukuku*, Ankara 2011, s. 44 vd.; Madran, Emre; *Uluslararası Koruma Mevzuatı, Kültürel Miras Mevzuatı* (Editör: Mustafa Server Akpolat), Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakùltesi Yayını, s. 27 - <http://eogrenme.anadolu.edu.tr/eKitap/KMT101U.pdf>, erişim: 23.03.2014.

varlıklarının korunmasına ilişkin bu çalışmalar yeni olmamakla birlikte özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra bu çalışmalar hız kazanmıştır². Türkiye bu sözleşmelerin çoğunluğunu imzaladığı gibi; başka ülkelerle, bu alanda yaptığı ikili sözleşmeler de bulunmaktadır.

Kültür ve tabiat varlıklarının korunması hukukun birden çok dalını ilgilendirmektedir. Her hukuk dalı, konuya ilişkin olarak kendisini ilgilendiren düzenlemelere sahiptir. Yine tarafı olduğumuz uluslararası ve bölgesel sözleşmelerde de konuya ilişkin pek çok hüküm yer almaktadır.

Kültür ve tabiat varlıklarının ceza hukukuyla korunmasına ilişkin kurallar esas olarak 2863 No'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun (=KTVKK) 65 vd. maddelerinde yer almaktadır. Bu düzenlemelerde gerek taşınmaz, gerekse taşınır kültür ve tabiat üzerinde gerçekleştirilen bazı eylemler suç olarak düzenlenmiştir. Yine bu düzenlemelerde tescil, izin, ilan gibi belirli yetki ve görevlere sahip kamu görevlilerinin bu yetki ve görevlerini kötüye kullanma eylemleri de suç olarak düzenlenmiştir.

KTVKK'da düzenlenmiş olan bütün suç tiplerinin incelenmesi uzun bir çalışmanın konusunu oluşturacağından ve bir konferansta sunulacak kısa bir tebliğde, bu suç tiplerinin tamamının ele

2. *Kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına ilişkin çalışma ve düzenlemelerin tarihsel gelişimine ilişkin bkz.: Kohls, Frank; Kulturgüterschutz, Frankfurt am Main 2001, s. 25 vd.; Peys, Andreas; Die Ausfuhr von Kulturgütern im nationalen und Gemeinschaftsrecht, Frankfurt am Main 2002, s. 9 vd.; Schuschke-Nehen, Laura; Kulturgüterschutz in Deutschland und der Europäischen Union (Dissertation-Rechtswissenschaftlichen Fakultät der Universität zu Köln), Köln 2008, s. 3 vd.2*

alınıp incelenmesi mümkün olamayacağından, tebliğ konumu bu Kanunun 65. maddesinde düzenlenmiş olan suçlarla sınırlı tuttum. Dolayısıyla bazı genel açıklamalardan sonra aşağıda sadece KTVKK'nın 65. Maddesinde yer almış olan dört suç tipiyle sınırlı olacaktır.

II. Kùltür ve Tabiat Varlıkları Kavramları

Aşağıda kùltür ve tabiat varlıklarının korunmasına ilişkin suç düzenlemeleri ele alınacağından, bunlara geçmeden önce, bu suç düzenlemelerinde yer alan kavramlara ilişkin kısa bazı açıklamalar yararlı olacaktır. Bu kavramlara ilişkin tanımlarda KTVKK'nın 3. maddesi düzenlemesi esas alınacaktır.

Kùltür varlıkları, *tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kùltür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kùltürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır.*

Tabiat varlıkları, *jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerlerdir.*

Sit, *tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları*

devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır.

Ören yeri, *tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli uygarlıkların ürünü olup, topoğrafik olarak tanımlanabilecek derecede yeterince belirgin ve mütecanis özelliklere sahip, aynı zamanda tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal veya teknik bakımlardan dikkate değer, kısmen inşa edilmiş, insan emeği kültür varlıkları ile tabiat varlıklarının birleştiği alanlardır.*

Korunma alanı, *taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının muhafazaları veya tarihi çevre içinde korunmalarında etkinlik taşıyan korunması zorunlu olan alandır.*

Türkiye'nin de tarafı olduğu³ Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme⁴, kültür ve tabiat varlıklarını ifade etmek için "kültürel ve doğal miras" kavramını kullanmış;

3. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından 16 Kasım 1972 tarihinde kabul edilen bu sözleşme Türkiye tarafından da kabul edilmiş 14.02.1983 tarih ve 17959 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

4. Bu Sözleşme'ye ilişkin ayrıntılı değerlendirmeler için bkz.: Akipek, Serap; Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme'nin Değerlendirilmesi, AÜHFD, Yıl 2001, C. 50, sy. 4, s. 13 vd.; Güneş, Ahmet; Dünya Mirası Sözleşmesi'ne Kısa Bir Bakış, İBD, Yıl 2011, C. 85, sy. 6, s. 141 vd.

kùltürel⁵ ve dođal⁶ miras sayılacak değerleri de saymak suretiyle göstermiştir.

KTVKK, korunması gerekli kùltür ve tabiat varlıklarını “taşınmaz” ve “taşınır” olmak üzere ikiye ayırmıştır. Kanun, *korunması gereken taşınmaz kùltür ve tabiat varlıklarını* 6. maddesin-

5. Madde 1- Bu sözleşmenin amaçları bakımından aşağıdakiler “kùltürel miras” sayılacaktır:

Anıtlar: Tarih, sanat veya bilim açısından istisnai evrensel değerdeki mimari eserler, heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik nitelikte eleman veya yapılar, kitabeler, mağaralar ve eleman birleşimleri.

Yapı toplulukları: Mimarileri, uyumlulukları veya arazi üzerindeki yerleri nedeniyle tarih, sanat veya bilim açısından istisnai evrensel değere sahip ayrı veya birleşik yapı toplulukları.

Sitler: Tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımlardan istisnai evrensel değeri olan insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik sitleri kapsayan alanlar.

6. Madde 2 - Bu Sözleşmeye göre aşağıdaki eserler “doğal miras” sayılacaktır:

Estetik veya bilimsel açıdan istisnai evrensel değeri olan, fiziksel ve biyolojik oluşumlardan veya bu tür oluşum topluluklarından müteşekkil doğal anıtlar.

Bilim veya muhafaza açısından istisnai evrensel değeri olan jeolojik ve fizyografik oluşumlar ve tükenme tehdidi altındaki hayvan ve bitki türlerinin yetiştiği kesinlikle belirlenmiş alanlar,

Bilim, muhafaza veya doğal güzelliik açısından istisnai evrensel değeri olan doğal sitler veya kesinlikle belirlenmiş doğal alanlar.

de⁷, korunması gereken taşınır kültür ve tabiat varlıklarını ise 23. maddesinde⁸ sayılmak suretiyle gösterilmiştir. Aşağıda inceleyeceğimiz KT-

7. Madde 6 - Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları şunlardır:

a) Korunması gerekli tabiat varlıkları ile 19 uncu yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar,

b) Belirlenen tarihten sonra yapılmış olup önem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmalarında gerek görülen taşınmazlar,

c) Sit alanı içinde bulunan taşınmaz kültür varlıkları,

d) Milli tarihimize önemli örnekler sebebiyle zaman kavramı ve tescil söz konusu olmaksızın Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşunda büyük tarihi olaylara sahne olmuş binalar ve tesbit edilecek alanlar ile Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından kullanılmış evler.

Ancak, Koruma Kurullarınca mimari, tarihi, estetik, arkeolojik ve diğer önem ve özellikleri bakımından korunması gerekli bulunmadığı karar altına alınan taşınmazlar, korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı sayılmazlar.

Kaya mezarlıkları, yazılı, resimli ve kabartmalı kayalar, resimli mağaralar, höyükler, tümülüsler, ören yerleri, akropol ve nekropoller; kale, hisar, burç, sur, tarihi kışla, tabya ve isihkamlar ile bunlarda bulunan sabit silahlar; harabeler, kervansaraylar, han, hamam ve medreseler; kümbet, türbe ve kitabeler, köprüler, su kemerleri, su yolları, sarnıç ve kuyular; tarihi yol kalıntıları, mesafe taşları, eski sınırları belirten delikli taşlar, dikili taşlar; sunaklar, tersaneler, rihtimlar; tarihi saraylar, köşkler, evler, yalılar ve konaklar; camiler, mescitler, musallalar, namazgahlar; çeşme ve sebiller; imarethane, darphane, şifahane, muvakkithane, simkeşhane, tekke ve zaviyeler; mezarlıklar, hazireler, arastalar, bedestenler, kapalı çarşılar, sandukalar, siteller, sinagoglar, bazilikalar, kiliseler, manastırlar; külliyeler, eski anıt ve duvar kalıntıları; freskler, kabartmalar, mozaikler, peri bacaları ve benzeri taşınmazlar; taşınmaz kültür varlığı örneklerindedir. (1)

Tarihi mağaralar, kaya sığınakları; özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları ile benzerleri; taşınmaz tabiat varlığı örneklerindedir.

8. Madde 23 – Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları şunlardır:

a) Jeolojik, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait, jeoloji, antropoloji, prehistorya, arkeoloji ve sanat tarihi açılarından belge değeri taşıyan ve ait oldukları dönemin sosyal, kültürel, teknik ve ilmi özellikleri ile seviyesini yansıtan her türlü kültür ve tabiat varlıkları;

Her çeşit hayvan ve bitki fosilleri, insan iskeletleri, çakmak taşları (sleks), volkan camları (obsidyen), kemik veya madeni her türlü aletler, çini, seramik, benzeri kab ve kacaklar, heykeller, figürinler, tabletler, kesici, koruyucu ve vurucu silahlar, putlar (ikon), cam eşyalar, süs eşyaları (hülliyyat), yüzük taşları, küpeler, iğneler, askılar, mühürler, bilezik ve benzerleri, maskeler, taçlar (diadem), deri, bez, papirus, parşümen veya maden üzerine yazılı veya tasvirli belgeler, tartı araçları, sikkeler, damgalı veya yazılı levhalar, yazma veya tezhipli kitaplar, minyatürler, sanat değerine haiz gravür, yağlıboya veya suluboya tablolar, muhallefat (religie'ler), nişanlar, madalyalar, çini, toprak, cam, ağaç, kumaş ve benzeri taşınır eşyalar ve bunların parçaları,

Halkın sosyal hayatını yansıtan, insan yapısı araç ve gereçler dahil, bilim, din ve mihaniki sanatlarla ilgili etnografik nitelikteki kültür varlıkları.

Osmanlı Padişahlarından Abdülmecit, Abdülaziz, V. Murat, II. Abdülhamit, V. Mehmet Reşat ve Vahidettin ve aynı çağdaki sikkeler, bu Kanuna göre tescile tabi olmaksızın yurt içinde alınıp satılabilirler.

Bu madde kararına girmeyen sikkeler bu Kanunun genel hükümlerine tabidir.

b) Milli tarihimize önemli örnekler sebebiyle, Milli Mücadele ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuna ait tarihi değer taşıyan belge ve eşyalar, Mustafa Kemal ATATÜRK'e ait zati eşya, evrak, kitap, yazı ve benzeri taşınırlar.

VKK'nın 65. maddesinde düzenlenmiş olan suçlar sadece "taşınmaz" kültür ve tabiat varlıkları üzerinde işlenen eylemleri suç olarak düzenlemektedir.

III. Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunmasına İlişkin Suç Tipleriyle Korunan Hukuksal Değer

Çalışmanın başında kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına ilişkin suç tipleriyle korunması amaçlanan hukuksal değer ortaya konulması aşağıda yapacağımız değerlendirme açısından yararlı olacaktır.

Bu suçlarla korunması amaçlanan hukuksal değer yaşayan insanların ve gelecek nesillerin, gerek ulusal gerekse uluslararası kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına ilişkin ortak yararlarıdır⁹. Kültür ve tabiat varlıklarının korunmasındaki amaç, bu varlıkların kendi fiziksel yapılarının korunmasından ziyade bugünkü ve gelecekteki nesillerin kültürel ve doğal mirasa ilişkin haklarıdır. Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme¹⁰ de giriş kısmında, hangi halka ait olursa olsun kültür ve tabiat varlıklarının korunmasının dünyanın bütün halkları için önemli olduğunu; kültürel ve doğal mirasın istisnai bir öneme sahip olan parçalarının tüm insanlığın dünya mirasının bir parçası olarak korunması gerektiğini vurgulamıştır.

9. Ayrıntılı bilgi için bkz.: Peys, Andreas; *Die Ausfuhr von Kulturgütern im nationalen und Gemeinschaftsrecht*, s. 6; Schuschke-Nehen, *Kulturgüterschutz in Deutschland und der Europäischen Union* s. 21.

10. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) tarafından 16 Kasım 1972 tarihinde kabul edilen bu sözleşme Türkiye tarafından da kabul edilmiş 14.02.1983 tarih ve 17959 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

IV. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun

65. Maddesinde Düzenlenmiş Olan Suçlar

1) Maddeyle İlgili Genel Açıklamalar

KTVKK'nın 65. maddesinin¹¹ (a) ve (b) bentleri, Anayasa Mahkemesinin 11.04.2012 tarihli ve E. 2011/18, K. 2012/53 sayılı Kararıyla, Anayasanın 2. ve 38. maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmiş ve iptal hükmünün, kararın Resmî Gazetede yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir. Karar, 13.10.2012 tarihli ve 28440 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

Anayasa Mahkemesi kararının gerekçesinde, Anayasanın 2. maddesinde yer alan hukuk devletinin temel ilkelerinden olan **belirlilik ilkesi uyarınca, yasal düzenlemelerin hem kişisel yönden hem de idare yönünden herhangi bir**

11. Maddenin değişmeden önceki hali:

Madde 65- a) Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının yıkılmasına, bozulmasına, tahribine, yok olmasına veya her ne suretle olursa olsun zarara uğramalarına kasten sebebiyet verenler iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbingüne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır.

Bu fiiller, korunması gerekli kültür ve tabiat varlığını yurt dışına kaçırmak maksadıyla işlenmiş ise, verilecek cezalar bir kat artırılır.

b) Sit alanlarında geçiş dönemi koruma esasları ve kullanma şartlarına, koruma amaçlı imar plânlarına ve koruma bölge kurullarınca belirlenen koruma alanlarında öngörülen şartlara aykırı izinsiz inşai ve fizikî müdahale yapanlar veya yaptırımlar, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır.

c) Bu Kanuna aykırı olarak yıkma veya imar izni veren kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beşbin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır.

d) Bünyesinde koruma, uygulama ve denetim büroları kurulmuş idarelerden bu Kanunun 57 nci maddesinin altıncı ve yedinci fıkraları uyarınca izin almaksızın veya izne aykırı olarak tamirat ve tadilat yapanlar ile izinsiz inşai ve fizikî müdahale yapanlar veya yaptırımlar altı aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılırlar.

duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfi uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerektiği ifade edilmiş; diğer taraftan **hem tescil kararının tebliğ edilmemesi** hem de **koruma bölge kurulu kararlarının ilgililere duyurulmasını güvence altına alacak bir kanuni düzenlemenin bulunmaması** karşısında, 2863 sayılı Kanununun 65 inci maddesinin (a) ve (b) bentlerinde belirtilen cezai yaptırımların bireyler açısından öngörülebilir olmadığı ve Anayasanın 38 inci maddesinde yer alan suçta ve cezada kanunilik ilkesine aykırı belirtilmiştir.

Bu arada 08.10.2013 tarih ve 6498 sayılı Kanununun 3. maddesiyle KTVKK'nın 65. maddesi değiştirilmiştir. Maddenin yeni hali şöyledir:

Madde 65 - Tescil edilen sit alanları ve korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile korunma alanlarının bu Kanuna göre tebliğ veya ilan edilmiş olmasına rağmen yıkılmasına, bozulmasına, tahribine, yok olmasına veya her ne suretle olursa olsun zarar görmesine kasten sebebiyet verenler ile koruma bölge kurullarından izin alınmaksızın inşaat ve fiziki müdahale yapanlar veya yaptırımlar, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır.

Bu Kanuna aykırı olarak yıkmaya veya imar izni verenler, iki yıldan beş yıla kadar hapis ve beş bin güne kadar adli para cezasıyla cezalandırılır.

Birinci ve ikinci fıkralarda belirtilen fiiller, korunması gerekli kültür ve tabiat varlığını yurt dışına kaçırmak amacıyla işlenmiş ise verilecek cezalar bir kat artırılır.

Bünyesinde koruma, uygulama ve denetim büroları kurulan idarelerden 57 nci maddenin yedinci fıkrası uyarınca izin almaksızın veya izne aykırı olarak tamirat ve tadilat yapanlar ile izinsiz inşaat ve fiziki müdahale yapanlar veya yaptırınlar altı aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılırlar.

2) Maddede Düzenlenmiş Suçlar

Maddede dört ayrı suç düzenlemesine yer verilmiştir. Aşağıda bu suçlarla ilgili genel bilgi verilecek, belirli özelliklerine değinilecek; ancak suçun her unsuru bakımından ayrıntılı açıklamalara girilmeyecektir.

a) Tescil edilen sit alanları ve korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile korunma alanlarının KTVKK'ya göre tebliğ veya ilan edilmiş olmasına rağmen yıkılmasına, bozulmasına, tahribine, yok olmasına veya her ne suretle olursa olsun zarar görmesine kasten sebebiyet vermek

Bu suçun **maddi konusunu tescil edilmiş olan sit alanları ve korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile korunma alanları** oluşturmaktadır. Bu niteliğe sahip taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile korunma alanlarının suçun maddi konusunu oluşturabilmesinin ön koşulu bunların tescil edilmiş olması (m. 7) ve bu Kanuna göre tebliğ (m. 7/6, 8/1) veya ilan edilmiş (m. 7/7, 8/2) olması gereklidir. Buna göre, tescil edilmemiş alanlar ile korunması gereken kültür ve tabiat varlıkları bu maddede düzenlenen eylemler bakımından suçun mad-

di konusunu oluşturmayacağı gibi; tebliğ veya ilan edilmemiş olmaları halinde de bu suç meydana gelmeyecektir.

KTVKK, *tek yapı ölçeğindeki kùltür ve tabiat varlıkları ile korunma alanlarına ilişkin tescil kararlarının maliklere tebliğ edilmesini* öngörmüşür (m. 7/6). Buna göre, malikleri idarece tespit edilmiş olup da, tescil kararı maliklerine tebliğ edilmiş olan tek yapı ölçeğindeki kùltür ve tabiat varlıkları ile koruma alanlarına karşı gerçekleştirilen yıkılmasına, bozulmasına, tahribine, yok olmasına veya her ne suretle olursa olsun zarar görmesine sebebiyet verme eylemlerinin **faili**, ancak kendisine tebligat yapılmış olan malikler olabilecektir. Bu açıdan “özgü” suç niteliğinde olan bu eylem bakımın, üçüncü kişiler suçun faili olamayacaklar; maddede gösterilen eylemleri, ortak suç işleme kararı ve eylem üzerinde hâkimiyet kurmak suretiyle kendisine tebliğ yapılmış malikle birlikte gerçekleştirenler de ancak yardımcı fail olarak sorumlu tutulacaklardır. Bunun dışında tescil edilmiş ve ilan edilmiş olan taşınmaz ve alanlar bakımından herkes bu suçun faili olabilecektir.

Burada ortaya çıkabilecek bir sorun da tescil edilmiş kùltür ve tabiat varlıkları ile korunma alanlarının el değiştirmesi halinde yaşanacaktır. Kendisine tebliğ yapılmamış yeni malik bu suçun faili olmayacağından bu konuda bir boşluk doğacaktır. Dolayısıyla bu tür taşınmazların devir işlemlerinin de takip edilmesi ve her devir sırasında yeni malike gerekli tebligatın yapılması gereklidir.

Diğer taraftan el taşınmaz kültür ve tabiat varlığının tescil anındaki durumu ile el değiştirmesi sırasındaki durumu da denetime tabi tutulmalı ve kayıt altına alınmalıdır. Zira bu denetimlerin yapılmamasının sonucu taşınmaza verilecek zararların kim tarafından gerçekleştirildiğinin saptanmasındaki güçlükler sebebiyle şüpheden sanık yararlanır ilkesi gereğince hiç kimsenin sorumlu tutulamaması gibi bir sonuçla karşılaşmak mümkün olabilecektir.

Kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına ilişkin suç tipleriyle korunan hukuksal değer, Türkiye ve Dünyadaki insanların bu varlıkların korunmasına ilişkin ortak yararı olduğundan, bu suçların somut belirli bir mağduru yoktur ve yaşayan ve gelecekte yaşayacak nesiller bu suçun mağduru soyut anlamda **mağduru** niteliğindedir.

Bu sebeple taşınmaz kültür ve tabiat varlığı ile korunma alanının maliki bu suçun mağduru olmayacağı gibi; fıkra da gösterilen sonuçlardan birisine sebep olması halinde malik de bu suçun faili olabilecektir. Şayet koşulları mevcut olup da suç üçüncü kişiler tarafından işlenirse, taşınmaz kültür ve tabiat varlığı ile korunma alanının maliki “suçtan zarar gören” olarak kabul edilecektir.

Bu bağlamda malikin rızası bu suçta bir hukuka uygunluk sebebi olarak kabul edilmeyecektir.

Bu suçun **tipe uygun eylem unsuru**, *yıkılmasına, bozulmasına, tahribine, yok olmasına veya her ne suretle olursa olsun zarar görmesine* sebebiyet vermektir. Seçimlik olarak sayıl-

miş olan bu haller tipe uygun eylem bakımından “sonuç” niteliğindedir. Dolayısıyla Kanun Koyucu burada “serbest hareketli” bir suç düzenlemesine yer vermiştir. Hangi hareketlerin bu sonuçlardan birisine sebebiyet verdiği bir önemi bulunmamaktadır. Gerçekleştirilen hareketlerin bu sonuçlardan birisini meydana getirmesi suçun oluşması açısından yeterli olup; aynı hareket bu sonuçlardan birden fazlasına da sebep olsa da tek bir suçun meydana geldiğinden söz edilecektir.

Maddede gösterilen sonuçlar *yıkma, bozma, tahrip etmek, yok etmek veya zarar vermek* şeklinde icrai hareketi gerektirecek şekilde değil de *yıkılmasına, bozulmasına, tahribine, yok olmasına veya her ne suretle olursa olsun zarar görmesine sebebiyet vermek* şeklinde gösterildiğinden bu sonuçların ihmali hareketle de gerçekleştirilmesinin mümkün olduğu da söylenebilecektir. Zira bir kimsenin yükümlü olup da gerçekleştirmediği bir hareket de bu sonuçlardan birisine sebep olabilecektir. Bu bağlamda taşınmaz kùltür ve tabiat varlığının malikinin, bu varlıkların bakım ve onarımını, Kùltür ve Turizm Bakanlığının KTVKK uyarınca vereceği emir ve talimata uygun olarak yerine getirmemesinin (m. 11), bu fıkradaki sonuçlardan birisine sebebiyet vermesi halinde de bu suçun meydana geldiğinden söz edilebilecektir¹².

Maddede düzenlenmiş olan bu haller, meydana gelmesi gereken sonuç niteliğinde olduğundan,

12. Aynı yönde Çolak, *Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Hukuku*, s. 766.

kasten bu sonuçlardan birisine meydana getirmek için icra hareketlerine başlamış bir kimse elinde olmayan sebeplerle bu sonuçlardan birisini dahi meydana getiremediği takdirde eylemin teşebbüs aşamasında kaldığından söz edilecek ve fail teşebbüs hükümlerine(TCK m. 35) göre sorumlu olacaktır.

Fıkırada suçun **manevi unsurunun** “kast” olduğu açıkça belirtilmiştir. Maddede suçun oluşabilmesi için amaç veya saike yer verilmemiş olduğundan, failin suçun objektif unsurlarını bileerek ve isteyerek hareket etmesi suçun oluşması açısından yeterlidir. Bu suçun olası kastla işlenmesi de mümkündür. Fıkırada ayrıca ve açıkça öngörülmediğinden taksirle işlenmesi mümkün değildir. Örneğin taksirle gerçekleşen bir trafik kazası veya taksirle sebebiyet verilen bir yangın sonucunda korunması gerekli taşınmaz bir kültür ve tabiat varlığına verilen zarar bu suçta meydana getirmeyecektir.

Fıkırada yer alan yıkılma, bozulma, tahrip, yok olma veya her ne suretle olursa olsun zarar görme gibi sonuçlar TCK'nın 151. maddesinde düzenlenmiş olan “mala zarar verme” suçunun tipik eylem unsurunda öngörülen sonuçlardan bazılarıyla örtüşmektedir. Ancak KTVKK'nın 65. maddesi TCK'nın 151. maddesine göre “özel norm” niteliğinde olduğundan, koşullarının varlığı halinde TCK'nın 151. maddesinde düzenlenmiş olan mala zarar verme suçuna ilişkin hükümler değil, bu düzenleme uygulama alanı bulacaktır.

Suçun *korunması gerekli kültür ve tabiat varlığını yurt dışına kaçırmak amacıyla işlenmiş olması cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli hal* olarak düzenlenmiştir. Buna göre suçun temel şekli açısından amaç veya saike yer verilmemişse de failde korunması gerekli kültür ve tabiat varlığını yurt dışına çıkarma amacının varlığı cezanın artırılmasını gerektirecektir. Burada cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli hal faildeki amaç olduğundan, failde bu amacın saptanması durumunda, korunması gerekli kültür ve tabiat varlığı yurt dışına kaçırılmamış olsa da cezanın artırılması gereklidir.

Failde yurt dışına kaçırmak amacı, korunması gerekli kültür ve tabiat varlığının niteliğinden anlaşılabilirliği gibi taşınmaz kültür ve tabiat varlığı üzerinde gerçekleştirilen davranışlardan da anlaşılabilir¹³. Örneğin, kültür ve tabiat varlığının yurt dışına satış konusunda anlaşmaya varılmış olması gibi.

b) Tescil edilen sit alanları ve korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile korunma alanlarına KTVKK'ya göre tebliğ veya ilan edilmiş olmasına rağmen Koruma bölge kurullarından izin alınmaksızın inşai ve fiziki müdahale yapmak veya yaptırmak

KTVKK'nın 65. maddesinin ilk fıkrasında düzenlenen ikinci suç, *tescil edilen sit alanları ve korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile korunma alanlarına KTVKK'ya göre*

13. Çolak, *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Hukuku*, s. 767.

tebliğ veya ilan edilmiş olmasına rağmen Koruma bölge kurullarından izin alınmaksızın inşâî ve fiziki müdahale yapmak veya yaptırmak olarak tanımlanmıştır.

Bu suçun maddi konusu ile tescil, tebliğ veya ilana ilişkin önkoşullar açısından yukarıda yatığı-mız açıklamalar bu suç açısından da geçerlidir. Yine fail bakımından yukarıda yaptığımız açıklamalar bu suç açısından da geçerlidir. Şu kadarını belirtelim ki, inşâî ve fiziki müdahale yapmak yanında başkasına yaptırmak da aynı suç kapsamında kabul edilmiştir. Yani tek yapı ölçeğindeki kültür ve tabiat varlıkları ile korunma alanlarının maliki inşâî ve fiziki müdahaleyi kendisi yapmış olabileceği gibi; başkaları aracılığıyla da gerçekleştirmiş olabilir. Malikin inşâî ve fiziki müdahaleyi başkasına yaptırması halinde bu müdahaleyi yapanların sorumluluklarını nasıl olacağı sorun olarak gündeme gelebilecektir. Zira tek yapı ölçeğindeki kültür ve tabiat varlığı ile korunma alanına ilişkin tescil kararları malike tebliğ edileceğine göre, kendisine bu tebliğ yapılmamış üçüncü kişi durumunda olan ve inşâî ve fiziki müdahaleyi gerçekleştiren işçilerin veya diğer kişilerin bu eylemden dolayı sorumluluklarına gidilmesi mümkün olmayacaktır. Madde metni içerisinde bu hususun açıkça düzenlenmesi yararlı olurdu. Yargıtay da kararlarında inşâî ve fiziki müdahalenin yapılmasında çalışan işçilerin bu suçtan dolayı cezalandırılmasını kabul etmemektedir¹⁴.

14. Y. 12. CD, 28.05.2012, E. 2011/9378, K. 2012/13232 – Bkz.: **Yağcı, Ali / Taş, Rabia / Kılıç, Tuğçe; Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Ankara 2013, s. 211, dn.: 41.**

Suçun tipe uygun eylem unsuru inşâî ve fiziki müdahale yapmak veya yaptırmak şeklinde gösterilmiştir.

İnşâî ve fiziki müdahale, KTVKK'nın 9. maddesinde *esaslı onarım, inşaat, tesisat, sondaj, kısmen veya tamamen yıkma, yakma, kazı veya benzeri işler* olarak tanımlanmıştır¹⁵. Bu tanımda gösterilen hareketlerden en az birisi veya benzeri bir hareket gerçekleşmedikçe inşâî ve fiziki müdahaleden söz edilemeyeceği gibi, bu suçun meydana geldiğinden söz etmek de mümkün olmayacaktır.

Bir önceki suçtan farklı olarak bu suç tipinde kanun koyucu herhangi bir zarar sonucunu özel olarak düzenlemediğinden madde gösterilen inşâî ve fiziki müdahale yapmak veya yaptırmak şeklindeki tipik hareketin gerçekleştirilmesi suçun meydana gelmesi için yeterli olacaktır. Bunun dışında ayrıca zarar sonucunun meydana gelmiş olup olmaması suçun meydana gelmesi açısından önemli değildir. Koruma Bölge Kurullarından izin alınmaksızın gerçekleştirilen inşâî ve fiziki müdahaleler genel olarak suç kabul edildiğinden, bu müdahalelerin taşınmaz kültür ve tabiat varlığının yararına gerçekleştirilmesi dahi suçun meydana gelmesini engellemeyecektir.

15. Örneğin, somut olayda sanığın, doğal Sit alanı içine alınan ve mağara, soğuk hava deposu, taş, hışır ile kum ocağı açılması yasaklanan taşınmazda, kayalar oymak suretiyle içine kamyon girecek şekilde 6 adet depo açması ve depolara demir kapı taktırması inşâî ve fiziki müdahale niteliğinde kabul edilmiştir (Y. CGK, 09.12.1997, 1997/11-295-299 – Karar için bkz.: Çolak, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Hukuku, s. 769, dn.: 11)

Düzenlemede, yapılacak inşaat ve fiziki müdahalenin suç oluşturabilmesi için izin alınmamış olması koşuluna bağlandığından, inşaat ve fiziki müdahalenin gerçekleştirilmesi için gerekli iznin alınmış olması halinde suç ta meydana gelmeyecektir.

Fıkırdaki izin alınmaksızın yapılacak veya yaptırılacak inşaat ve fizikî müdahaleler düzenlendiği halde, alınmış olan izne aykırı olarak gerçekleştirilecek inşaat ve fizikî müdahaleler özel olarak düzenlenmemiştir. Dolayısıyla bölge kurullarından izin alınmakla birlikte bu izne aykırı olarak gerçekleştirilecek inşaat ve fizikî müdahalelerin cezalandırılmasında boşluk doğacaktır. Maddede açıklık olmaksızın izne aykırı eylemlerin cezalandırılması ise suçta ve cezada kanunilik ilkesine (Ay. m. 38/1, TCK m. 2/1) aykırılık itirazı ile karşılaşacaktır.

Bu suçun **manevi unsuru** da “kast” olup; bir amaç veya saike yer verilmemiştir.

Bu suçun da *korunması gerekli kültür ve tabiat varlığını yurt dışına kaçırmak amacıyla işlenmiş olması* **cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli hal** olarak düzenlenmiştir (f.3).

c) KTVKK’na aykırı olarak yıkma veya imar izni vermek

KTVKK’nın 65. maddesinin 2. fıkrasında *bu kanuna aykırı olarak yıkma veya imar izni vermek eylemi* ayrı bir suç olarak düzenlenmiştir.

Bu suçun meydana gelebilmesi için yıkma

veya imar izni verilen taşınmaz veya alanların bu Kanun kapsamındaki yerlerden olması gereklidir.

Kanun, izin ve müdahale kararlarını almak yetkisini “koruma yüksek kurulu”nun (m. 3/b-2) ilke kararları çerçevesinde “koruma bölge kurulları”na (m. 3/b-3) vermiştir (m. 9). Buna göre, bu suçun **faili**, ancak yıkma veya imar izni vermeye yetkili olan kurul üyeleri olabilecektir. Böyle bir izni vermeye yetkisi olmayıp da bu izni vermiş olan kişi veya kurullar bu suçun faili olamayacaktır. Koşulları varsa görevi kötüye kullanma suçunun faili olabilecektir.

Suçun **tipe uygun eylem unsuru**, yıkma veya imar izni vermek olarak gösterilmiştir. Kanun, yıkma veya imar izni vermeyi başlı başına bir suç olarak düzenlemiş olduğundan, iznin bütün unsurlarıyla verilmiş olması halinde, bu izne dayanarak yıkım veya imar faaliyeti gerçekleştirilmemiş olsa da suç meydana gelmiş olacaktır.

Bu suçun **manevi unsuru** da kasttır. Ancak amaç veya saike yer verilmemiştir. KTVKK’na aykırı olduğu bilinerek ve istenerek yıkım veya imar izninin verilmiş olması bu suçun oluşması açısından yeterlidir.

Bu fıkrada düzenlenen suçun da **korunması gerekli kùltür ve tabiat varlığını yurt dışına kaçırmak amacıyla işlenmiş olması cezanın artırılmasını gerektiren nitelikli hal** olarak düzenlenmiştir (f.3).

d) Bünyesinde koruma, uygulama ve denetim büroları kurulan idarelerden 57. maddenin 7. fıkrası uyarınca izin almaksızın veya izne aykırı olarak tamirat ve tadilat yapmak, izinsiz inşâî ve fiziki müdahale yapmak veya yaptırmak

KTVKK'nın 57. maddesinin 7. fıkrası "*Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları, bunların koruma alanları ve sit alanlarında, 3194 sayılı İmar Kanununun 21. maddesi kapsamına giren ruhsata tâbi olmayan tadilat ve tamiratlar; özgün biçim ve malzemeye uygun olarak, bünyesinde koruma, uygulama ve denetim büroları kurulmuş idarelerin izin ve denetimi ile yapılır. Bunların dışında her türlü inşâî ve fizikî müdahale koruma bölge kurulunun izni yapılır.*" düzenlemesini içermektedir.

İmar Kanununun 21. maddesi ise, birinci ve ikinci fıkraları bu Kanun kapsamına giren yapılar ile bu yapılardaki değişiklikler için yapı ruhsatıyesi alınması zorunluluğunu düzenlemekte; **üçüncü fıkrası ise, ruhsata tabi olmayan işlemleri düzenlemektedir.** Bu düzenlemeye göre, "*derz, iç ve dış sıva, boya, badana, oluk, dere, doğrama, döşeme ve tavan kaplamaları, elektrik ve sıhhi tesisat tamirleri ile çatı onarımı ve kiremit aktarılması ve yönetmeliğe uygun olarak mahal-lin hususiyetine göre belediyelerce hazırlanacak imar yönetmeliklerinde belirtilecek taşıyıcı unsuru etkilemeyen diğer tadilatlar ve tamiratlar ruhsata tabi değildir.*"

Buna göre, İmar Kanununun 21/3. maddesinde belirtilen tadilat ve tamiratlar ile inşâî ve fizikî

müdahaleler bünyesinde koruma, uygulama ve denetim büroları kurulmuş idarelerin izin ve denetimi ile yapılacaktır. İşte bu izin alınmaksızın veya alınmış izne aykırı olarak gerçekleştirilecek tamirat ve tadilatlar ile izinsiz inşaî ve fizikî müdahaleler 65. maddenin 4. fıkrasında düzenlenmiş olan suçta meydana getirecektir.

İmar Kanununun 21/3. maddesinde belirtilen tadilat ve tamiratlar dışında kalan her türlü inşaî ve fizikî müdahaleler koruma bölge kurulunun iznine tabi olduğundan (KTVKK m. 57/7), bu izin alınmaksızın gerçekleştirilecek inşaî ve fizikî müdahaleler 65. maddenin birinci fıkrası hükmüne göre cezalandırılacaktır. Ancak yukarıda¹⁶ açıklandığı üzere, dördüncü fıkrada “izne aykırı” gerçekleştirilecek olan tamirat ve tadilatlar ile inşaî ve fizikî müdahaleler özel olarak düzenlendiği halde, birinci fıkrada bu duruma yer verilmemiştir. Dolayısıyla bölge kurullarından izin alınmakla birlikte bu izne aykırı olarak gerçekleştirilecek inşaî ve fizikî müdahalelerin cezalandırılmasında boşluk doğacaktır. Maddede açıklık olmaksızın izne aykırı eylemlerin cezalandırılması ise suçta ve cezada kanunilik ilkesine (Ay. m. 38/1, TCK m. 2/1) aykırılık itirazı ile karşılaşacaktır.

Bu fıkradaki suç açısından sorunlu bir alan da bünyesinde koruma, uygulama ve denetim büroları kurulmamış idareler açısından ortaya çıkabilecektir. KTVKK'nın 57. maddesinin 8. fıkrası “**Koruma, Uygulama ve Denetim Büro-**

16. Bkz.: IV, 1, b, bb.

su kurulmamış yerlerde taşınmaz kültür varlıkları, bunların koruma alanları ve sit alanlarında, 3194 sayılı İmar Kanununun 21 inci maddesi kapsamına giren ruhsata tabi olmayan tadilat ve tamiratlar koruma bölge kurulu müdürlüğünün izin ve denetiminde yapılır.” düzenlemesine sahiptir. Görüldüğü üzere, bu düzenleme “koruma bölge kurulu”ndan değil “koruma bölge kurulu müdürlüğü”nden söz etmektedir. Koruma bölge kurullarından alınması gereken izin alınmaksızın gerçekleştirilen inşâî ve fizikî müdahaleler açısından 65. maddenin birinci fıkrasında yer alan yaptırım uygulanabilecekse de koruma bölge kurulu müdürlüğünden izin alınmaksızın veya alınan izne aykırı olarak gerçekleştirilen tamirat ve tadilat ile inşâî ve fizikî müdahaleleri yaptırıma bağlayan bir düzenleme 65. madde düzenlemesi içerisinde yer almamaktadır. Bu anlamda da bir boşluk mevcut olup, bu tür eylemlerin cezalandırılması mümkün olmayacaktır.

65. maddede düzenlenen suç açısından da failin tamirat veya tadilat ile inşâî ve fizikî müdahaleleri bizzat yapması ile başkalarına yaptırması arasında fark bulunmamaktadır. Her iki halde de cezalandırma mümkündür. Ancak maddenin birinci fıkrasındaki tebliğ koşulu sebebiyle malik dışında bu tamirat veya tadilat ile inşâî ve fizikî müdahaleleri gerçekleştirenlerin eylemlerin yaptırıma bağlanması sorun oluşturabilecektir. Bu konunun da madde içerisinde açıkça düzenlenmesi yerinde olurdu. Bu suçun manevi unsuru da kast olup; maddede amaç veya saike yer verilmemiştir.

V. Sonuç

Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 65. maddesinin Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmesi üzerine, Anayasa Mahkemesinin iptal gerekçeleri doğrultusunda madde yeniden düzenlenerek yürürlüğe girmiştir.

İptal gerekçesi doğrultusunda maddenin ilk fıkrasında "tebliğ veya ilan dilmiş olma" koşulu getirilmiştir. Bu koşul belirlilik ve genel olarak kanunilik ilkesi açısından yerinde olmakla birlikte, gerek tebliğ işlemlerinde gerekse bu taşınmazlar el değiştirdiğinde yeni maliklere tebliğ işlemlerinde oluşacak aksamalar sit alanları ile korunması gerekli kùltür ve tabiat varlıkları ile korunma alanlarının korunmasında boşluk oluşturabilecektir. Bu boşluğun doğmaması için etkili bir denetim ve takip mekanizmasının oluşturulması gereklidir.

Maddenin ilk fıkrasında koruma bölge kullarından izin alınmaksızın inşaa ve fiziki müdahaleler yapmak veya yaptırmak suç olarak düzenlenmiş olmakla birlikte; alınan izne aykırılıkların özel olarak düzenlenmemesi hatalı olmuştur. Maddenin dördüncü fıkrasında hem izin almamak hem de izne aykırılık özel olarak düzenlendiğinden, ilk fıkra açısından izne aykırılığın izin almamak niteliğinde olduğunu söylemek de mümkün olmayacaktır. Bu sebeple bu düzenlemenin değiştirilerek izne aykırılıkların da fıkraya eklenmesi gereklidir.

Yine, koruma bölge kurullarından izin alınmaksızın inşaf ve fiziki müdahaleler yapmak veya yaptırmak suçunda, korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile korunma alanlarının malikinin bu müdahaleleri kendisinin yapması veya başkasına yaptırtmasının, onun sorumluluğu açısından bir engel yaratmayacak olmakla birlikte; taşınmaz veya korunma alanının maliki olmayıp da bu tür müdahaleleri yapanların sorumluluğuna gidilmesi mümkün görünmemektedir. Zira maddenin ifadesine göre, tebliğ koşulu bu suç açısından da geçerli olup; taşınmazın maliki olmayıp da inşaf ve fiziki müdahaleler yapan kişiye tebliğ edilmiş olmayacağından, bu kişinin bu suçun faili olduğunu kabul etmek mümkün olmayacaktır.

Son olarak maddenin son fıkrasında bünyesinde koruma, uygulama ve denetim büroları kurulan idarelerden izin almaksızın veya izne aykırı olarak tamirat ve tadilat işlemleri suç olarak düzenlenmiş olmakla birlikte; bu büroların kurulmadığı yerlerde iznin alınması gereken koruma bölge kurulu müdürlüğünden izin alınmaksızın veya bu izne aykırı olarak gerçekleştirilen tamirat ve tadilat işlemleri bakımından bir yaptırım öngörülmemiştir. Yapılacak bir düzenlemeyle bu boşluğun da giderilmesi gereklidir.

Soru-Yanıt:

Nusret İlker ÇOLAK - Ben de idare hukuku boyutuyla konuyla ilgiliyim. Sorum Ali Kemal Yıldız Hocama olacak. Orada bir noktanın altını çizirken çalışma alanım olması hasebiyle dikka-

timi çekti. Acaba kùltür ve tabiat varlıklarına yapılan müdahalede zarar görme değil de, kendince ya da uluslararası normlar açısından iyileştirme yapan bir malik izin almamış olsa cezadan kurtulur mu?

Doç. Dr. Ali Kemal YILDIZ - Esas itibariyle orada iyileştirmenin niteliği önemli, eğer iyileştirme buradaki tanımlara uyuyorsa, bozma niteliğinde en azından oluyorsa, cezalandırılabilir bir eylem ortaya çıkıyor benim düşünceme göre.

Nusret İlker ÇOLAK - Bir kişi ben çok iyi biliyorum bu işi diye düzeltebilir mi, uluslararası bir mimar sahip olduğu taşınmaz kùltür varlığına izin almaksızın gerçekten de iyi yapmış olsa cezalandırılmaz mı Hocam?

Doç. Dr. Ali Kemal YILDIZ - Kanun yasaklamış.

Nusret İlker ÇOLAK - Dolayısıyla ceza alması gerekiyor.

Doç. Dr. Ali Kemal YILDIZ - Evet.

Salondan - Hocam Ali Kemal Beye sormak istiyorum. Şimdi Türkiye'de mevcut bir ressamın ait tablo özel mülkiyete tabi, bu bir şekilde -sayısız tablolar diyelim- yurtdışına hırsızlık yapılmak suretiyle kaçırılmış Türk vatandaşı olmayan şahıslarca. Bunun takibinde Tabiat ve Kùltür Varlıklarını Koruma Kanununun mucibince ceza alabilmesi için bu resmin bir sanat eseri olduğunu tescil şartı var mıdır, yoksa biz bu kanundan bu olayı takip etmekte faydalanma imkânımız var mıdır, yok mudur?

Doç. Dr. Ali Kemal YILDIZ - Kanun bu tür eserlerin suça konu edilebilmesi için tescil edilmesi gerektiğini kabul ediyor. Yani ona ilişkin de demin biraz hızlı geçtim, şimdi mesela elde edilen eserlerin işte bu haber verilmesi ve değerlendirilip, bir biçimde tescilini öngörüyor ve eğer bu eserlerin devlette kalması, müzelerde kalması gerekirse, müzelere gönderilmesi, olmadığı takdirde kişinin kendisine verilmesini öngörüyor. Kendisine verildiği takdirde de kişinin bu eserler üzerinde tasarruf edebilme yetkisi, alması, satması düzenleniyor. Yurtdışına çıkarılması da bu anlamda gene özel izne tabi tutulmuştur. Dolayısıyla eğer kültür ve tabiat varlığı niteliğinde tescil edilmedikçe, yani resim olur mu olmaz mı ayrı bir konu, ama bu kanun korumasından benim düşünceme göre yararlanmayacaktır. Cezai anlamda söylüyorum.

Salondan - Haliç Dayanışmasını ve Haliçport'ta olanları biliyorsunuzdur, işte Haliç Dayanışması kuruldu bununla ilgili, geçtiğimiz hafta da bununla ilgili olarak Taşkızak Tersanesinin içindeki malların satılmasıyla ilgili, içinin boşaltılmasıyla ilgili bir suç duyurusunda bulunduk. Biz de 9-10. maddeye dayanarak 65. madde bağlamında suçlamada, cezalandırılmasını istedik. Şimdi oradaki de bir SİT alanı orası ve SİT alanındaki işte gemi malzemelerini ve çok eski gemi yapımında kullanılan malzemelerin satılması söz konusuydu. Bakanlık açıklama yaptı. İşte onlar zaten hurdaydı, vesaireydi dedi. Burada benim de zaten Ali Kemal Beye sorum, hani sorum değil, bunu tartışabiliriz. Öncelikle SİT

alanı içerisindeki buna benzer alanın içindeki malların boşaltılmasını, biz bunu suç olarak yorumladık ve öyle bir suç duyurusunda bulunduk. İkinci olarak da 10. maddeydi galiba, Kùltür Bakanlığının da kanunun yerine getirilmemesinden doğan bir sorumluluğunu söylüyor. Normalde çünkü o işlemi yapanlar, Ulaştırma Bakanlığı ve Türkiye Denizcilik İşletmeleri idi. Biz onlara karşı bir suçlamada, onları da taraf tuttuk şüpheli olarak, ama artı bir de 10. madde gereğince Kùltür Bakanlığını da şeye kattık. Bunları tekrar konuşabiliriz diye düşünüyorum. Hem de güncel bir konu, budur.

Doç. Dr. Ali Kemal YILDIZ - Şimdi SİT alanıyla ilgili 65. madde şöyle bir düzenleme, işte yeni halinde bunun ilanını öngördü. Tescil gerçekleştirilmiş SİT alanı dediğimize göre, ilanı da gerçekleştirilmişse, onun o alan üzerindeki her türlü yapıya, esere yapılacak müdahaleler bu suçu meydana getirebilecektir. Sonuç itibarıyla zaten oradan almalar da bir şekilde yapının esasını bozabiliyor. Dolayısıyla orada bir sıkıntı çıkacağını düşünmüyorum.

Salondan - ... (Mikrofonsuz konuşma)

Doç. Dr. Ali Kemal YILDIZ - Şimdi orada Kùltür Bakanlığının yetkisi bir şekilde denetimle ilgili, takiple ilgili, oradaysa takip etmemesinden dolayı onlara yönelik gidilebilir, ama şimdi sıkıntı tekrar söylüyorum, mesela ona ilişkin özel düzenleme olmadı ki, bunu 10. maddeyle ilgili olmayabilir buradaki şeylerde, bu durumda genel kurallara gitmeniz gerekiyor. Oradan

da yetkiliyi, sorumluyu bulmanız çok zor. Türkiye'deki şeyi söyleyeyim, maalesef realiteyi: 15 yıl sürecektir bir dava, ya zamanaşımı yahut da işte dedim ya, çok komik cezalar, kimi bulduysanız, vesaire çok etkin olacak bir şey olmuyor. Bir de o tür durumlarda şimdi şey önemli, burada belli bir süreyle ilgili ya da belli bir zamanla ilgili şikayette bulunuyorsunuz. Bakın, konularda ya da yapılardaki aynı problem onlarda da var. Ne zaman yapıldı, nasıl yapıldı, bunlar doğru zamanlamayla saptanamazsa, şimdi hep savunma şu olacak: O zaman ben görevli değilim, ne zaman olduğu belli değil gibi şeylerle sorumluları da saptamak çok güç oluyor.

Prof. Dr. Can BİNAN - En son konuşulan o Haliç Tersaneleriyle ilgili süreçte aslında ondan önceki beyefendinin söylediği konu da bununla ilişkili. Şimdi burada şu çok önemli: Tescil yapılırken tescilin tarif edildiği bir fiş sistemi vardır Kültür Bakanlığının, eğer bu anıt fişi ya da başka fiş kullanıyor bilmiyorum, şu anda ben görevliyken onları kullanıyorduk, burada çok iyi tarif yapılmış olması lazım. Yani endüstriyel miras alanları zaten Türkiye'de problemlidir, yani endüstriyel miras kavramının anlaşılması konusunda zaten bir sıkıntı var. Yasada tam açık olarak yazılı değil, bazı maddelerindeki açık, yani geniş maddeleri kullanarak koruma kurları bu konuda tesciller yapıyor, artık bunların çok ayrıntılı olması gerekiyor. Yani endüstriyel miras alanında iki şey var: 1. Yere yapışık sabit elemanlar var, 2. Hareketli elemanlar var. Mesela, o alandaki vinçler hareketli eleman ola-

rak addedilmiş olup, tescil listesine yazılmamış olabilir. Bazen o kadar kıymetli olabiliyor ki bunlar, karşınıza birden bire 1880'lerden yerde bir tane çekiç buluyorsunuz. Şimdi bunlar maddi değeri olan da şeyler olduğu için, artı işte demir ya da benzeri bir aksam olduğu için demir olarak da değerleri var. Büyük ağırlıkları olduğunda çok kolaylıkla kuruluşlar, kurumlar, devlet kurumları tarafından hurda diye bunlar satılabilir. Hurdanın ötesinde bunları hurda diye alıp, maddi kaynağa çeviren kişiler de olabiliyor. Dolayısıyla buradaki tescil tarifinin açık söyleyeyim, çok iyi yapılmış olması lazım. O zaman ancak bir hukuki çerçeve oluşabilir, artı Koruma Kurulu şunu da yapabiliyor bazen: İyi ya da kötü niyetlerini kendilerine bırakıyorum, ama mesela *“evet, buradaki değişiklik ya da yapılan işlem kültür varlığının temel niteliğine zarar vermemiştir”* diye bir yazı veriyor, o zaman iş bitiyor, bütün dava mava hepsi düşüyor. Biraz önce soru soran İlker Beyin söylediği de öyle bazen şeyler olabiliyor. Tabii bunlar hakikaten böyle de olabilir, ama olmayabilir de.

Av. Özgün ÖZCAN - Benim sorum Sayın Turgut'a ve Almaç'a olacak. 2011 senesinde bir yıl boyunca İngiltere'nin başşehrinde yaşadım. M.S. 4. Yüzyıldan önce kurulmuş bir şehir Romalılar tarafından, 1980'lerin ikinci yarısından sonra da UNESCO'nun dünya tarihi listesine alınmış bir şehir ve yapılar hep Romalıların yaptığı yapılara uygun olarak yapılmış ve 18. Yüzyılda yapılmış yapılarla 20. Yüzyılda yapılmış yapıları birbirinden ayırt etmeniz gerçekten çok zor

ve uluslararası fonlardan yararlanarak insanlar evlerini zorunlu bakım ve restorasyona alacağı zaman bu fonlardan belediyeye başvurarak yararlanıyorlar ve belediye yapıyor zorunlu bakımı ve restorasyonu. Türkiye’de bununla ilgili bir belediyelerin uyguladığı bir çözüm var mı, bir fon var mı? İnsanların sahip oldukları bu tarihi yerleri restorasyon yapmak isterlerse ya da zorunlu bakım yapmak isterlerse, belediyeler bir yardımda bulunuyor mu?

Dr. Umut ALMAÇ - Takip edebildiğim kadarıyla İstanbul Büyükşehir Belediyesinin Koruma Uygulama ve Denetleme Birimi var KUDEB, KUDEB zaman zaman bu tip sizin bahsettiğiniz hizmetleri yapabiliyor, yani hem maddi olarak, hem de proje bazında mal sahiplerine destekte bulunabiliyor. Bir dönem KUDEB’in bu tip destekleri oldu. Benim mesela prezantasyonumda Sulukule’den gösterdiğim örnek bir dönem KUDEB tarafından desteklenerek ön cephesi yenilenen bir yapıydı. Hâlâ devam ediyor mu onu bilemiyorum, ama bir dönem yardımcı oluyordı.

Av. Nahit ORALBİ - Eski amatör ve profesyonel rehber. Bir kere bu komisyon çok teşekkür ederim, çok önemli bir konu üzerinde kapsamlı bir seminer düzenlenmiş. Gönül isterdi ki, İstanbullu olduğunu, İstanbul’u sevdiğini, İstanbul’u korumak için bir noktada hassas olduğunu iddia eden birçok meslektaşımızın ve insanın buraya gelmesini. Neyse, aklıma bir soru takıldı. Bu sorunun öncesini anlatayım. Şimdi malum

tarihi yarımada nereyi kazsanız altından bir Bizans eseri çıkar. Bir tarihte bir kurum tarafından Bizans arkeolojisi adlı bir araştırma gezisi düzenlendi. Beyazıt'tan başlayarak Sultanahmet'e kadar birçok binanın altındaki Bizans'tan kalma arkeolojik yapıları grubun başkanı bir profesördü, açtılar, gösterdiler. Tabii bunlar genelde özel mülk altında kalıyorlar ve rastgele kişiye de göstermiyorlar. Bir yerde haklılar, ama hoca gelince açıp gösteriyorlar. Şimdi bizde de olmuştu, Sultanahmet'te oturduğum zamanlarda bina yıkıldı, altından Bizans salmacı çıktı temel olarak kullanılmış, ona tahribe kalkınca arkeolojiye şikâyet ettik, onlar da mühürlediler. Şimdi bir bakıma koruma halinde, ama merak ettiğim şu: Diyelim ki, bir yer bulundu, bir sarınc, başka bir eser, koruma deniliyor. Özel mülk sahibi oraya depo yapıyor, vesaire, tamam, işte korundu, bir şey yapmıyoruz, ama bir bakıma da hani öğrenmek isteyenlere de açmıyor orayı. Bu husus kanunda yahut tatbikatta bir şey var mı, yani bir yerinde kamunun malı olmuş gibidir, yani bir bakıma da ilgiliyse yahut samimiyetle burayı görmek isteyen birisine açılır. Bunu merak ettim, teşekkür ederim.

Salondan - Açıklamada bulunabilirim hocam, direkt benim çalışma alanım ve son soruya da belli oranda cevap verebilirim zannediyorum. Önce bu korumayla ilgili fon konusunda kanunda ikili bir düzenleme var. Evet, böyle bir Özgün Beyin sorduğu konuda Türkiye'de de yasal düzenleme var. Uygulama var demek için biraz daha veriye ihtiyacım var, ama bir yasal

düzenleme olduğunu biliyorum. Yasal düzenlemede ikili ir fonlama var. Birisi belediyelerle il özel idarelerinde vergiler alınıyor sadece bu işi yapmak üzere, orada biriken bir fon var, bir de Kültür ve Turizm Bakanlığının kendi bünyesindeki fon var. Bu iki fon üzerinden bu yapılmakta, ama kime yapılıyor kısmıyla ilgili maalesef çok problemlerli uygulamalar var. Yani bunu belli gruplara ve belli uygulamalara kanallandırdıklarını biliyoruz. KUDEB konusunda da uygulama yoktur demek belki doğru değil, yine seçerek bazı kişilerin binalarını KUDEB doğrudan yapıp teslim ediyor, ama bazı kişiler, öyle bir uygulama var maalesef.

Diğer konu da zemin altındaki arkeolojik değerlerle ilgili zorlamalı bir şekilde bunun topluma açılması noktasında yasal olarak bir altyapı bildiğim kadarıyla yok, ancak kurul kararıyla ortaya çıkan bir arkeolojik altyapının korunarak üzerine inşaatına izin veriliyorsa, bu şartla projeyi onaylamak suretiyle bunun önünü açabilir. Normalde açmayabilir, kurul değerlendirir bunu, üzerine yapı yaptığımızda alttaki altyapı tesisi yapısı, arkeolojik kalıntı zarar görecektse, buna izin vermeyecektir, ama bazen olur ki, onu koruyarak, hatta şeffaf düzenleyerek, sergileyerek bu yapılaşmaya izin vermek mümkünse de bu yönde onaylanan projeler var. En azından tarihi yarımada için bunların örneklerini biliyorum ben, teşekkür ederim.

Salondan - Şimdi izin verirseniz ben de buna bir küçük katkıda bulunmak isterim. Şöyle,

KUDEB evet, öyle, ama KUDEB'un çok hatalı uygulamalarıyla basit onarımın dışına çıkmış müdahaleleri var ki, biz hocamla KUDEB'e suç duyurusu yazmak zorunda sanıyorum kalma aşamasına gelmiştik bu nedenden dolayı. Böyle de bir açmazımız var önümüzde, her kurumun yasayla tanımlanmış olan sınırlarına rağmen bunun dışına çıkma eğilimi, alışkanlığı var. Galiba biraz yurtdışı fonlarla da ilgili olarak sordunuz, öyle diye algıladım ben. Şimdi Avrupa Birliği kaynaklı olan fonlar var, UNESCO'nun yaptığı çalışmalar var. Aslında Balat'ın başladığı böylesi çalışmalar vardı. Fakat bunlar çok sınırlı anlamda kalıyor karşımızdaki örnekler baktığımızda, diğer kentlerde bunun aralıksız bütün o özgün dokuyu neredeyse bütünüyle kavrayacak şekilde uygulamalara sahne olduğunu görüyoruz. Tabii İstanbul örneğinden dönüp baktığımızda pek çok öykündüğümüz kentin büyüklüğüyle, tarihi çekirdeğin kıyaslanmayacak kadar da büyük olduğunun da farkına varmak gerekiyor. Yani işimiz, alanımız, sorunumuz nicelik ve nitelik olarak çok önemli ve büyük, bu da bir başka konu. İşin bir başka boyutuna da dikkat çekmek istiyorum, özellikle Avrupa Yatırım Bankası yerel yönetimlere bu alanda önemli dış kaynak veriyor. Outsource hikayesi böyle çok işliyor, ama biz bu kaynakları çok kısıtlı konularda kullanabiliyoruz. Çünkü bu kaynaklar önce finansı aktarıırken başı-sonu çok net, legal, gene plan diyeceğim, ama planlama süreci içerisinde gerçekten hiyerarşik ve hukuksal sürecin içerisine uyararak gelmiş

herhangi bir soru işareti olmayan konulara bu desteği vermek istiyor. Dolayısıyla bunun içerisinde ve kendine fizibıl kılan projeler olmasını arzu ediyor. Şimdi Avrupa'ya dönüp baktığınızda kentsel koruma ve yenileme alanında da bu fonların çok net çalışabildiğini görüyoruz, ama bizim uygulamalarımıza dönüp baktığımızda, mesela ağırlıklı olarak demiryolu sistemlerinin, raylı sistemlerinin bu dış kaynak sisteminden faydalanabildiğini görüyoruz. Çünkü proje çok net, şununla şunu Kadıköy-Kartal metro hattının örneğin bu anlamda yatırım fonu alması çok mümkün, çünkü başı, sonu ve projesi gayet belli, ama ne korumayla ilgili süreci tam oturtamadığımız için, ne de büyük projelerde başı-sonu çok belli olmayan daha genel birtakım ilke ve kabullere dayalı olarak geldiğinde projeye başlama sürecine uydurmak, o çeklisti tamamlamak açısından imkânsız olduğu için bu noktada dış kaynağı çok fazla alamıyoruz. UNESCO veya diğer fonlar, hibe fonları bunun içerisinde olabiliyor. Havuz sistemini de çok yaygın bir şekilde işletip, sonucunu gördüğümüz, doğru sonuçlarını gördüğümüz mekanlar yok. Var mı? Belli, dediğim gibi Balat bunlardan, örneklerden bir tanesi, ama çok kısıtlı olarak karşımızda duruyor. Dönüp baktığınızda Portekiz bu anlamda çok ileriye gitmiş örneklerden bir tanesi, mesela tamamen Avrupa Birliği fonlarıyla bu alanları ayağa kaldırmış örneklerden bir tanesi. Pek çok Avrupa kentinde görüyoruz, ama bizde bu kadar, yani böylesi yaygın uygulamalar halinde yansımıyor ne yazık ki.

Güneş ÖZTANRISEVER - Kamu yönetimi tahsili yaptım ve de sivil toplumu bir bakıma temsil ediyorum. Hem çevre derneklerine üyeyim, hem de üçüncü bölge bağımsız milletvekili adayydım 2011 yılında. Şimdi değerli hocalarımızı, değerli avukat arkadaşlarımızı saygı ve sevgiyle selamlarken, böyle güzel bir çalışmaya beni de davet ettikleri için Sayın Başkana tekrar teşekkür ederim. Efendim, ben konuya yaptığım tahsile paralel olarak -bu arada turizm yazarıyım, Türkiye ve dünya ve turizm gönüllüsüyüm, onu da ilave edeyim- Anayasadan başlamak istiyorum müsaade ederseniz. Biliyorsunuz hepimizin önünde yemin eden milletvekillerimiz yemin ettiler. Söz Allah'a verilir, dolayısıyla 35. madde ve 11. madde, 35. madde *“mülkiyet hakkı halkın zararına kullanılamaz”* maddesi, şıkkı diyelim efendim ve de *“hiçbir kanun Anayasa, tabii ki uygulamada buna paralel olarak mülkiyet hakkına aykırı olarak kullanılamaz”* 11. maddeye bağlanırsa hiçbir kanun Anayasa'ya aykırı olamıyor, bu malumunuz efendim.

Şimdi bu çerçevede 169. maddeye de yemin edildi. Yani ormanlar eğer yanarsa, yine yerine orman yapılır. Bu da malumunuz. 56. madde: *“Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevreye yaşama hakkına sahiptir”* Biz İstanbul'da, ben Ataköy'de oturuyorum ve de çok zor şartlarda yaşamaya başladık son yıllarda ve maalesef her yerde bir turizm projesi diye başlatıldı Ataköy yıllar önce öyle ilan edilmiş diye ve işte örnek bir proje olan Ataköy muhteşem güzel bir yer depreme dayanıklı, çünkü benim Japon-

ya'yı görme şansım oldu, küçücük evlerde oturan, ama halkın ciğerleri diye kocaman parklar yapan bir anlayışı da görme şansım ve de binaların çelik konstrüksiyon, tam depreme dayanıklı yapıldığını gördüğüm bir görüşten sonra buradaki durumlar beni o kadar çok üzdü. Çünkü beni turizmci arkadaşlarım hep bir Türkiye aşığı olarak nitelendirirler. Bu çerçevede Sayın Değerli Ceza Hukukçusu ve buradaki bütün hocalarımıza sormak istiyorum: Anayasaya aykırı davranmanın cezası müebbet hapis midir, değil midir ve yetkisizlik getirir mi, getirmez mi? Ben bunu öğrenmek istiyorum. Biz Sayın Cumhurbaşkanımıza da bildirdik ve Ataköy'ün korumaya alınmasını, çünkü huzur, refah, insanların birliği, beraberliği tabii ki esas olarak 5. maddede çok detaylı olarak bildirilmiştir ve korunmaya alınmasını istedik. Fakat maalesef bizim önümüzde yine tamamen Anayasaya aykırı, ben bu arada vakıf evladım, bunu da belirteyim. Benim atalarım vakıf kurmuşlardır ve kültür değerleri, kültür varlıkları vakıf şerhleri kaldırılarak bizim haberimiz bile olmadan birçok yanlışlığa maruz kalmış. Maalesef ben de bunun davasını açtım. Naçizane çalışarak talebe gibi kendim takip etmeye çalışıyorum.

Salondan - Şimdi sorduğunuz soru gerçekten cevaplanması zor bir soru, şimdi Anayasayı ihlal veya Anayasayı ortadan kaldırmakla ilgili suç düzenlemeleri var. Çok ağır düzenlemeler, ama onun dışında kişilerin davranışlarının bir biçimde Anayasaya uygun olup olmadığıyla ilgili cezalandırma normumuz yok. Zira bizde suçları

belirleyen şeyler ceza hukuku kurallarıyla belirleniyor. Eğer ceza hukuku kuralları da Anayasaya uygun değilse, bazen izin vermesi ya da yasaklaması ki, bu mümkün her zaman, ama bu defa da o normun Anayasaya aykırılık sebebiyle iptal edilmesi gerekiyor. Dolayısıyla doğrudan doğruya kanunları atlayıp da, Anayasal kurala aykırılıktan dolayı bir ceza normu belirlememiz çok mümkün olmuyor.

Güneş ÖZTANRISEVER - Efendim, burada bir uygulama var. Bir hanımefendi Anayasayı değiştirmeye kalkıştığı için bir müebbet hapis verilmişti.

Salondan - Evet, doğrudur. Şimdi işte birtakım yargılamalarda doğru söylüyorsunuz.

Güneş ÖZTANRISEVER - Çünkü neden? Efendim, sivil toplumun ve halkın görevi öncelikle ihtiyaçlarını milletvekillerine bildirmek, bu şekilde de Anayasaya uygun kanunların yapılmasını sağlamaktır. Yanlışım var mı Hocam?

Salondan - Hayır, milletvekilimiz burada da, onun için, sizinle ilgili değil.

Güneş ÖZTANRISEVER - Eh, ben de bir milletvekili sayılırım. Çünkü 30 senedir hiç ücretsiz ülkeme ödülleri karşılığında manevi hizmet eden bir anneyim. Bu açıdan da çok rahat konuşabiliyorum. Bu çerçevede efendim, bizim yapmamız gereken maalesef çok doğru söylediniz hukukçu değerli arkadaşlarımız, bizim toplumumuzda bir iletişim eksikliği var. Kişiler ve kurumlar arasında

çok büyük iletişim eksikliği var. Nitekim Mecliste evrensel insan hakkıdır kamu yönetimine katılmak hakkı, ben geçen gün sordum biliyor musunuz, Anayasa Komisyonunu aradım Mecliste ve dedim ki, efendim, böyle bir şey var, ben ne yapabiliyim, acaba nereye? Bir uzman bulamadım. Yani böyle iletişim eksikliklerimiz var. Onlar da bizdeki tatbikatı bilmiyorlar. Kanunlar bölümünü aradım, kanunlar tamam, doğru, ama tatbikat nedir, biz bilmiyoruz diyorlar.

Av. Mustafa KARAHAN - Bu fon meselesine belki örnek olabilecek diye bir konuyu açıklamak istedim, bir de sorum olacak Ali Kemal Hocama. Pierre Loti'nin eski ve yeni halini muhtemelen herkes biliyordur. 2010 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesi 1/5000'lik bir plan hazırladı ve Eyüp kentsel SİT alanıyla ilgili bir plan yaptı. Ben planın iptali için dava açtım. Davanın sebebi şuydu: Orada özel mülk olan bir yapı var, yapının 90'lı yıllarda tescilli yapılmış, koruma altına alınmış, fakat imar planında bölge ticari alan ilan edilmiş. Korkunç bir şey belki, koruma kurulundan da maalesef bilerek veya bilmeyerek belki gözlerinden kaçtı, Sonay vermişler. Fakat sorun şurada yaşandı: Biz davayı açtık, keşfe gittik. Benim söylediğim cümle şu: Vatandaş genelde koruma kurulu kararının kaldırılması için dava açar, siz buraya onun için gelirsiniz. Biz koruma kurulu kararının devamı için, buranın korunması için mücadele veriyoruz. Zaten koruma altına alınabilmesi için de çok ciddi bir hukuksal süreç yaşanmış bir vakfa ait bir yer, fakat neticede bilirkişiler de korunmaya değer var veya yok demediler, karar imar planı yerindedir

dediler. Dosyamız Danıştayda. Şimdi bu şeyle ilgili, bu konuyla ilgili yani hocamdan cezai süreci anlattılar, ama nasıl bir cezai sorumluluk getirir, kime getirir, bunu merak ediyorum. İkincisi de, bu fon meselesine gelince, bu benim bahsettiğim yeri vakıf bilerek ve isteyerek almış. Yani yurtdışından fona falan gerek yok, bu amaçla bir yatırım yapmış, birikimlerini oraya yöneltmiş. Dolayısıyla fon meselesi de belki bu vakıflar meselesiyle birlikte değerlendirilip çözülebilir diye düşünüyorum. Umut Hocam da bu konuda bilmiyorum, bir düşüncesi var mı?

Av. Alev Seher TUNA - Şimdi Ali Kemal Hocamdan kısaca cevap rica ediyorum. 2. Oturumun sonunda 1,5 saate yakın, 1 saatten fazla bir tartışma, forum bölümümüz olacak. O bölümde bu detaylı sorularınızı aktarırsanız daha iyi olacak. Hem zamanımızı ileriye doğru kaydırmamış oluruz, hem de orada daha rahat tartışırız, konuların kısa geçilmemesi açısından öneriyorum. Hocam buna cevap versin, ondan sonra yarım saatlik ara veriyorum.

Doç. Dr. Ali Kemal YILDIZ - Bu tabii hep söylediğim problem burada ortaya çıkıyor işte, anlaşılan burada tescil yok, yani koruma kararı yok.

Av. Mustafa KARAHAN - Var, tescil yapılmış 90'lı yıllarda, kararı var.

Doç. Dr. Ali Kemal YILDIZ - Devam ediyor mu?

Av. Mustafa KARAHAN - Ediyor.

Doç. Dr. Ali Kemal YILDIZ - Devam ediyorsa, ona yönelik müdahaleler suç oluşturabiliyor kandanaki düzenlemeye göre.

Av. Mustafa KARAHAN - İBB kararını iptal ettiremiyorum. Biz zaten müdahale etmiyoruz, biz zaten korumaya çalışıyoruz. Sadece fonksiyonunu değiştirmişler, olduğu haliyle korunacak, ama ticari fonksiyonda kullanılacak imar planına göre, dolayısıyla burada bir koruma bölge kurulunun uygun kararı var. Arkasından bir de mahkemenin bilirkişi incelemesi sonucunda bunun hukuka uygun olduğu yönünde bir kararı var. Buradan bir ceza yargılaması çıkması çok zor.

Doç. Dr. Ali Kemal YILDIZ - Yani o kullanıma izin çıktığı için çıkmıyor tabii, yani sistem o, doğru.

ARA VERİLDİ

II. OTURUM

Av. Alev Seher TUNA - 2. Oturumdaki ilk konuşmacımız İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakùltesi öğretim üyesi Doç. Dr. Burak Gemalmaz, kendisi mülkiyetle ilgili sunum yapacak sanırım. Buyurun Hocam.

Doç. Dr. Burak GEMALMAZ - (İ.Ü. Hukuk Fakùltesi) Kùltür ve tabiat varlıklarında mülkiyet rejimi çetrefil bir mesele, zaten ilk oturumda da bir şeyler çıktı ortaya. Ben buna insan hakları hukuku perspektifinden bakmaya çalışacağım. Ancak bundan önce, kùltür ve tabiat varlıkları hukukunun kökenleri üzerine bir iki noktaya değinmekte fayda var. Kùltür ve tabiat varlıklarına nasıl yaklaşıldığı ve yaklaşımların geçirdiği dönüşüm süreci pozitif hukuku etkilemesi bakımından önemli.

Tarihi açıdan baktığımızda, özellikle milliyetçilik akımının ortaya çıkmasıyla beraber kùltür ve tabiat varlıklarının önem kazandığını, bu kavramın önce entelektüel hayata, daha sonra da pozitif hukuka aktarıldığını görüyoruz. Bu noktada iki soru ortaya çıkmaktadır: Birincisi, kùltürel varlıklar dünyaya, bütün evrene mi aittir, yani bütün insanlığın ortak mirası statüsünde midir? Belirtmek gerekir ki bu kavram da hukuki bir terim oldu artık. İkincisi, o ülkenin egemenliği içinde, o devletin egemenliği altında kalan ve dolayısıyla o toplumda yaşayanlara ait bir kamu malı mıdır? Bu sorulara verilen net bir cevap yok, çeşitli sözleşmelerde ve çeşitli ulusal kanunlarda farklı farklı çözümler benimsendiği gö-

rülebiliyor. Bu ayrımın iki temel sonucu var: Eğer kültür ve tabiat varlıklarının insanlığın ortak mirası olduğunu kabul ederseniz, bunlar devletin münhasır egemenliğine konu olmazlar, devletin egemenliğine konu olmadığı için de prensipte özel mülkiyete de konu olmazlar. Çünkü hukukta mülkiyet hakkından bahsedebilmek için önce bu rejimi düzenleyecek bir devletin egemenliğinden bahsetmeniz lazım, devletin olmadığı yerde ise mülkiyet de olmaz. Buna ek olarak, evrenselci görüş benimsendiği zaman bir kültür ve tabiat varlığının dünyanın herhangi bir yerinde sergilenmesi ya da oraya götürülmesi meşruiyet kazanmış olur. Bu görüşü genellikle gelişmiş ülkeler öne sürmektedir. Bunun karşısındaki milliyetçi görüşse, kültür ve tabiat varlığının o ülkenin münhasır egemenliği altında olduğu ve dolayısıyla o toplumun yararına açık olduğu bir kamu malı statüsünde olduğu ve başka bir ülkeye götürülmesi gibi eylemlerin yasaklanması yönündedir. Bu perspektifte zaten başka ülkeye götürülme fiili, hukuka aykırı “kaçırılma” fiiliyle karşılanıyor. Yukarıda da söylendiği üzere, bu mesele hakkındaki düzenlemeler genellikle karma niteliklidir. Her iki ekolden, her iki yaklaşımdan da çeşitli unsurları bir arada barındırırlar. Örneğin, koleksiyonerlerin bazı taşınır kültür varlıkları üzerinde kısmen ve sınırlı olarak mülkiyet hakkı veya mülkiyet benzeri bazı aynı haklara sahip olabileceği kabul edilebilmektedir.

Kültürel varlıklar teriminden bahsedildiği zaman genellikle bir bina, anıt, vesaire gibi tek bir yapı kastedilmektedir. Genellikle ilk oluşturduğu

evrede, uluslararası hukuk düzeninde özellikle yapı odaklı yaklaşım benimsenmiştir. Bunu 1954 Silahlı Bir Çatışma Halinde Kültür Mallarının Korunmasına Dair Sözleşme'de¹⁷ görebiliyoruz, daha sonra ise UNESCO'nun 1970 tarihli Kültür Varlıklarının Kanunsuz İthal, İhraç ve Mülkiyet Naklinin Yasaklanması İçin Alınacak Tedbirlerle İlgili Sözleşme'de¹⁸ görüyoruz.

Fakat geline aşamada bugün, bu yapıt odaklı perspektifin değiştiği, daha çok süreç odaklanıldığı, sadece binaya değil de, onu oluşturan kültüre, toplumun yapısına, hatta toplumdaki gelenek, görenek, ritüel, tören vesaire gibi örüntülerin de kültürel miras kavramı altında değerlendirildiği görülmekte ve bu durum uluslararası sözleşmelere de yansımaktadır. 1950'lerin ve 70'lerin yapıt temelli kültürel varlık hukukundan artık süreç temelli kültürel miras hukukuna geçiş söz konusudur. Nitekim 2000'li yıllara baktığımızda yine UNESCO çerçevesinde bu konu ile ilgili özel sözleşmeleri olduğunu görmekteyiz. Örneğin, UNESCO'nun 2005 tarihli Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi¹⁹ okunduğunda folklorun, törenlerin, kültürel ifadelerin, belirli toplumdaki yapıp etmelerin korunduğunu, on-

17. *Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict* was signed in The Hague on 14 May 1954 and came into force on 7 August 1956.

18. *The Unesco Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property* was signed in Paris on 14 November 1970 and came into force on 24 April 1972.

19. *Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions* was signed in Paris on 20 October 2005 and came into force 18 March 2007.

ların geliştirilmesinin gerektiğini görebiliyoruz. Önemli bir nokta olarak diğerleri gibigeleneksel bilginin korunması aynı zamanda fikri mülkiyet hukukuyla doğrudan ilgili olarak sözleşmelerde kendine yer bulmuştur. Aslında bizim bugün bu konulara odaklanmamızın sebebi biraz da küreselleşmenin toplumların yeni sömürülerine yol açmasıdır. Böylelikle küresel kapitalist şirketler geleneksel toplumlardaki üretim biçimlerini, çeşitli alanlardaki;örneğin, ilaç olsun, kozmetik olsun; geleneksel bilgiyi alarak kapitalist ekonomiye piyasa ürünü haline getirmektedirler. Bu sıkıntılı bir süreç olduğu için uluslararası sözleşmelerle bunların korunması ve en azından **“tescil edilmesi”**, kime ait olduğunun, nereden çıktığının bir envanterle kayıt altına alınması bu sözleşmelerin temel amaçları olarak ortaya çıkmaktadır.

Söz konusu sözleşmelerin niteliğine gelinecek olursa, bu sözleşmeler tipik insan hakları sözleşmesi değildir. Diğer sözleşmelerde gördüğümüz şekilde bu sözleşmelerle kurulan bir yargısal organ bulunmaz, uyuşmazlıkları tek tek yargı yoluyla, yargısal usulle çözmezler. Bu sözleşmeler daha çok devletlerin işbirliği temelinde kurulan hükümetler arası komiteler aracılığıyla çalışırlar. Dolayısıyla bağımsız bir organ olduğundan bahsedilemez. O organa seçilen devletlerin gösterdiği adaylar da genellikle devlet adına hizmet görürler. Oysa klasik insan hakları sözleşmelerinde organın üyelerinin kendi adlarına hizmet görmesi esastır ki, bağımsızlık sağlanabilsin. Kültürel mirasın ko-

runmasına ilişkin sözleşmelerin devletlere yüklediği asıl yükümlülük envanter, kayıt altına alma, ortaya çıkarma, koruma veya geliştirmedir. Hatta bunun için çoğu sözleşmenin ayrı olarak oluşturduğu uluslararası bir fon söz konusudur. Her bir sözleşmenin odaklandığı konu bakımından o fonların nasıl dağıtılacağı konusunda çalışma yapılır. O fonlar devletlerin zorunlu bağışından finanse edildiği gibi genel bağışlardan veya başka gelir getirici faaliyetlerden de sağlanmaktadır.

Mülkiyet meselesi kültür ve tabiat varlıkları ya da kültürel miras yönetimi söz konusu olduğunda son derece çetrefildir. Zira kültür ve tabiat varlıkları zilyetliğe, özel mülkiyete veya mülkiyet benzeri bir aynı hakka konu olabilmektedir. Fakat buradaki özel mülkiyet, mülkiyet hakkının normalde sağladığı yetkilerin tamamını aynı derecede içermez. Özel mülkiyet mümkündür fakat verdiği yetkiler derecesinde ve bu yetkilere yöneltilebilecek kamusal müdahalenin derecesinde farklılık olabilir. Hal böyle olunca kültür ve tabiat varlıkları meselesinde sadece devlet açısından ya da kamunun yararı açısından bakmak yetmez, aynı zamanda o mala sahip olan malik açısından da bakmak icap eder. Nitekim kültür ve tabiat varlıkları Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin önüne çeşitli defalar gelmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde ve bizim Anayasamızda mülkiyet hakkı temel haklar arasında yer almaktadır ve mülkiyet hakkının başta taşınır istisnai olarak da taşınmaz kültür varlıklarının içerdiği de kabul edilmiştir.

Bu konudaki ilk örneklerden bir tanesi Van

Gogh'un bir eserine devlet tarafından ön alım hakkıyla el konulmasından kaynaklanmıştır ve mülkiyet hakkı ihlaliyle sonuçlanarak başvuru-cununun 1.3000.000 Euro tazminat almasını sağ-lamıştır.²⁰ Söz konusu olayda eserin yurtdışına çıkarılması yasaklanmış, ancak yurtdışına çık-a-rılamamasına rağmen mülkiyeti malikte kalma-ya devam etmiştir. Fakat devlet, eseri malikin elinden ön alım hakkıyla almaya kalkınca AİHM bunun mülkiyet hakkı ihlaline neden olduğu de-ğerlendirmesini yapmıştır.

Bir başka ilginç davayı da Liechtenstein Prensi'nin açtığını görüyoruz²¹. Prens babasın-dan İkinci Dünya Savaşı öncesinde kendisine kaldığını iddia ettiği bir tablonun İkinci Dünya Savaşı sonrası Çekoslavakya'nın eline geçti-ğini ve devletleştirildiğini, dava sırasında da Almanya elinde olduğunu ileri sürerek bunu şikayet konusu yapmıştır. Mahkeme ise, tablo-nun özel mülkiyete konu olabilmesi açısından bir sorun görmemiş ve fakat başvurunun tarihi itibariyle **P1-1** kapsamı dışında kaldığına karar vermiştir. Mahkemeye göre, Prens babasının tabloya sahip olduğu zaman dilimi, kendisinin zaman yönünden yetkisinin (*ratione temporis*) dışında kaldığından ve süre giden ihlal duru-mu da gözlemlenmediğinden **P1-1** anlamında mülkiyet hakkına bir müdahale yoktur.²² Hatta

20. *Beyeler v. Italy, App. No. 332027/96, Judgment of 5 January 2000; Just Satisfaction Judgment of 28 May 2002.*

21. *Prince Hans-Adam II of Liechtenstein v. Germany, App. No. 42527/98, Judgment of 12 July 2001.*

22. *Prince Hans-Adam II of Liechtenstein v. Germany, App. No. 42527/98, Judgment of 12 July 2001, paras. 78-87.*

bir ek bilgi olarak da söyleyelim: Prens anılan sorunu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ndeki davasını kaybetmesinin akabinde Uluslararası Adalet Divanına götürmüştü, devletlerarası problem haline getirmiştir. Bu da belki malların iadesi için çabalayanlar bakımından ekstra bir bilgi olabilir.²³

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, mülkiyet hakkı sınırlanabilir karakterde, yani yetkili makamların müdahalesine açık bir haktır. Mülkiyet hakkının sınırlanabilirliği açısından mülkiyetin konusunun sıradan nesnelere/ değerler olmasıyla kültür varlığı tipi nesne ya da değer olması bir farklılık arz etmez. Devletler mülkiyet hakkını sınırlayabilirler. Ancak mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin/sınırlamanın çeşitli koşulları vardır. Devlet tarafından bir müdahalede bulunulmuş olduğu organlarca kabul edilirse, söz konusu müdahalenin meşru olup olmadığı incelenir. Bu inceleme üç aşamadan oluşmaktadır: **a)** Birinci aşama, söz konusu müdahalenin kanunla öngörülüp görülmediği ve hukukilik koşulunu karşılayıp karşılamadığı; **b)** İkinci aşama, yapılan müdahalenin sınırlama ölçütlerine ya da bir başka deyişle meşru amaç-

23. AİHM'in ret kararından iki hafta önce ve 27 Haziran 2001 tarihli son oturumdan dört gün sonra, 1 Temmuz 2001'de olay Lihtenştayn tarafından Uluslararası Adalet Divanına (UAD) taşınmıştır. Almanya Lihtenştayn'ın başvurusu hakkında bir dizi ilk itiraz ileri sürmüştür. Bunlardan birincisi, uyumsuzluğun iki Devlet arasında değil, Prens ile Çek Cumhuriyeti arasında olduğu idi; UAD bu ilk itirazı kabul etmedi. İkincisi UAD'nin zaman yönünden yetkisine ilişkindir. UAD, şikayet konusu olayların 1945 yılında cereyan ettiğini ve özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra akdedilen çok taraflı anlaşmalar temelinde bir çözüme ulaştığını kabul ederek Almanya'nın bu ilk itirazını benimsemiştir. Bkz. Case Concerning Certain Property (Liechtenstein v. Germany), ICJ, Preliminary Objections, Judgment of 10 February 2005.

lara uygun olup olmadığı ve **c)** Üçüncü aşama, müdahalenin/sınırlamanın “demokratik bir toplumda gerekli” olup olmadığıdır.²⁴

Mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin hukukilik koşulunu karşılaması gerekliliği, özetlersek, öncelikle müdahalenin mutlaka iç hukukta bir temeli olması gerektiğini ifade eder. Bu unsur sınırlamanın tekniği ve koşuluna ilişkindir. Sınırlama mutlaka ve zorunlulukla yasaya uygun olarak yapılmalıdır. Müdahale, “hukukun/yasanın öngördüğü” biçimde olmalıdır. Bununla belirtilen “yasallık” ya da “yasaya dayalılık” ilkesidir. İkinci olarak, söz konusu iç hukuk temeli, ilgili kişi bakımından ulaşılabilir ve etkileri bakımından öngörülebilir olmalıdır. Müdahalenin iç hukukta temeli olması demek, söz konusu hukuk normunun mutlaka “kanun/yasa” formunda olması demek değildir; daha alt dereceli normatif düzenlemeler de (örneğin yönetmelik) “kanunla öngörülmüş olma” unsurunu karşılamakta yeterlidir. Üstelik “kanunla öngörülmüş olma” unsuru yargıç yapımı hukuku, yani içtihadi hukuku da kapsamaktadır. Buna ek olarak, müdahalenin hukukun üstünlüğü ilkesine uygun olması gereklidir. Bu ilkeye aykırılık sebebiyle Türkiye aleyhine SİT alanında kalan bir taşınmazın Hazine adına tescilinden kaynaklanan bir uyuşmazlıkta ihlal kararı verildiğini hatırlatalım (bkz. aşağıda değinilen *Silahyürekli* kararı).

Bir müdahalenin Sözleşmeye uygunluğunun

24. Ayrıntılı bilgi için bkz. H. Burak Gemalmaz, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı*, İstanbul, Beta, 2009, s.446-614.

incelenmesindeki ikinci aşama, söz konusu müdahalenin sınırlama ölçütlerine uygun olarak yapılıp yapılmadığını açığa çıkarma işlevi görür. “Sınırlama ölçütü” denildiğinde, hak ya da özgürlüğün kullanım alanının, yetkili makamlar tarafından daraltılmasında yahut doğrudan kullanımının yasaklanmasında dayanak teşkil eden gerekçeler veya meşru amaçlar ifade edilmek istenmektedir. Hak ve özgürlüklerin kullanılmasına bu “kayıtlamalar” getirilirken, temelde, bireysel yarar ile toplumun çıkarları bir biçimde dengelenmeye ve bağdaştırılmaya çalışılır. Mülkiyet hakkına yönelik sınırlamanın zorunlulukla kamu yararına yönelik olması gerekir. Kamu yararına yönelik olmayan bir sınırlama otomatikman sözleşmenin ihlali anlamına gelir.²⁵ O halde buradaki şu soru gündeme gelecektir: Kültür varlığının ön alım hakkıyla mal sahibinden alınması, bizim kanunumuzda olduğu gibi devir ve intikalin aşırı sınırlamalara tabi olması, SİT alanındaki bir yapıda ya da arsada inşaat yapılamaması veya imar yasakları mülkiyet hakkına meşru birer müdahale midir? Bu soruya Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin verdiği cevap olumludur. Gerek çevresel meseleler için – şehir planlaması buna dahil – gerekse kültür ve tabiat varlıklarının korunması için mülkiyet hakkına yapılan müdahaleler meşru amaç güdüyor sayılır.

Fakat bir kültür varlığını korumak amacıyla mülkiyete müdahale edildiği zaman henüz in-

25. “Kamu yararı” kavramının mülkiyet hakkı bakımından detaylı incelemesi için bkz. H. Burak Gemalmaz, *Mülkiyet Hakkı*, s.474-519.

celeme bitmemektedir, yani kamu yararının olması meşruiyeti tek başına sağlamamaktadır. Bir de yapılan müdahalenin ölçülü olması gerekir. Ölçüsüz bir müdahale zorunlulukla hukuka aykırıdır; ne kadar büyük bir kamu yararı güdüyorsa gütsün; bu açıdan da bizim idare hukukundan ayrıldığımızı söyleyebiliriz. Çünkü kamu yararı olması, mülkiyetin müdahaleyle ortadan kaldırmasını veya aşırı sınırlanmasını meşrulaştırmaya yetmemektedir. O sadece olması gereken bir aşamadır, ama nihai ve belirleyici bir aşama değildir.

Bir müdahalenin hangi amaçla yapılıyor olsun, hangi yüce kamu değeriyle yapılırsa yapılsın mülkiyet hakkına uygun olması için ölçülü olması gerekir. Yani mal sahibinin haklarıyla lehine müdahale yapılan kamunun yararı arasında bir denge güdülmek zorundadır. Mal sahibi hiçbir şekilde aşırı ve olağandışı bir külfete tabi tutulmaya zorlanamaz, buna mahkûm edilemez. Ulusal yetkili makamlara tanınan takdir yetkisinin ölçülülük ilkesine uygun olarak kullanılıp kullanılmadığı Sözleşme organlarınca denetlenir. “*Ölçülülük ilkesine*” uygun tasarruf yapılıp yapılmadığı AİHM’in denetimine tabi olduğu belirlenmiştir.²⁶ “*Ölçülülük ilkesi*” bağlamında, mülkiyetten yoksun bırakılma sonucunu doğuran müdahale için, başvuru olan “*araç*” ile güdülen “*meşru amaç*” arasında “*makul*” ve “*dengeli*” bir orantılı ilişkinin olup olmadığı sor-

26. *Van Marle and others v. Netherlands*, App. Nos.8543/79-8674/79-8675/79 ve 8685/79, Judgment of 26 June 1986, Series A No. 101, para.43; *AGOSI v. the United Kingdom*, App. No.9118/80, Judgment of 24 October 1986, paras.52-54.

gulanır.²⁷ AİHM kamunun/*public* genel yararının talepleri/istekleri/demands ile bireyin temel haklarının korunması gerekleri arasında adil bir denge kurulup kurulmadığını veya başvurucuya ölçüsüz ve aşırı bir külfet yüklenip yüklenmediğini incelemek zorundadır.²⁸ Mahkeme, mülkiyet hakkı müdahaleye maruz kalan başvurucunun, “*olağan dışı ve aşırı/unusual and excessive*” bir külfet altına sokulması halinde “*adil denge*”nin bozulacağını tespit etmiştir.²⁹

Mal sahibinin aşırı ve olağandışı bir külfete tabi olmamasını sağlayacak en önemli araç tazminat karşı edimidir.³⁰ Buna göre insan haklarına uygun olması bakımından bir malvarlığına yapılan müdahale – isterse kültür varlığı olsun o nesne – eğer mülkiyetten yoksun bırakıyorsa, mülkiyeti sizden alıyorsa, başka bir yere naklediyorsa - ister kamuya, ister üçüncü şahsa fark etmez – tazminat karşı edimini gerektirir. Tazminat karşı edimi olmaksızın yapılan bir müdahale mülkiyet hakkına aykırıdır. Yani istediği kadar kültür varlığını koruyorum densin, ulvi amaçlarım var densin, hiçbir önemi yok. Mülkiyetin naklini sonuçluyorsa o müdahale, o malın piyasa değerine uygun bir tazminat veril-

27. *Allan Jacobsson v. Sweden*, App. No.10842/84, Judgment of 25 October 1989, Series A No. 163, para.55; *Allard v. Sweden*, App. No. 35179/97, Judgment of 24 June 2003, para. 54.

28. *Gashi v. Croatia*, App. No.32457/05, Judgment of 13 December 2007, para.31.

29. *Sporrong and Lönnroth v. Sweden*, App. Nos.7151/75 and 7152/75, Judgment of 23 September 1982, Series A No. 52, paras.69, 73; *Akkuş v. Turkey*, App. No.19263/92, Judgment of 23 October 1997, para.27; *Allard v. Sweden*, App. No. 35179/97, Judgment of 24 June 2003, para. 54; *Ghigo v. Malta*, App. No.31122/05, Judgment of 26 September 2006, para. 61.

30. Mülkiyet hakkı bağlamında tazminat konusu için bkz. H. Burak Gemalmaz, *Mülkiyet Hakkı*, s. 531-549.

mesi gerekmektedir. Mülkiyetten yoksun bırakma tipi müdahalelerde tazminat verilmesi gerekliliğinin tek istisnası müdahalenin yapıldığı Devletteki büyük siyasi/ekonomik değişikliklerdir. Bunun dışında bir istisna kabul edilmemektedir.

Ancak mülkiyet hakkına yönelik müdahalede kamu yararı ne kadar büyükse, verilecek tazminatın miktarı o kadar azaltılabilir.³¹ Özellikle bütün bir ülkenin ekonomik yapısını ve düzenini etkileyen geniş kapsamlı ve tartışmalı durumlar gündemde olduğunda, ulusal makamlar sadece malvarlığı haklarını korumak veya ülkedeki mülkiyet ilişkilerini düzenlemek için alınacak önlemleri seçmekte geniş bir takdir yetkisinden yararlanmakla kalmaz, aynı zamanda bu önlemlerin icrası için uygun zamanı seçmekte de takdir yetkisinden yararlanırlar. Bu tip önlemler ise zorunlu olarak mülkiyete el atmalardan veya eski hale getirme taleplerinden doğan tazminat miktarlarını piyasa rayicinden daha aşağıya çekmekle ilgili tercihler yapılmasını gerektirebilir. Mahkemeye göre, zayıf mali pozisyondaki Devletlerde siyasi-hukuki-ekonomik sistemde radikal değişiklikler yapılması süreci tazminat miktarının düşürülmesini haklılaştırabilir.³²

31. *Holy Monasteries v. Greece*, App. Nos. 13092/87 and 13984/88, Case No.10/1993/405/483-484, Judgment of 9 December 1994, para. 70-71; *Pincova and Pinc v. the Czech Republic*, App. No.36548/97, Judgment of 5 November 2002, para.53; *Scordino v. Italy*, No. 1, App. No. 36813/97, GC Judgment of 29 March 2006, paras. 97-98; *Velikovi and others v. Bulgaria*, App. Nos. 43278/98, 45437/99, 48014/99, 48380/99, 51362/99, 53367/99, 60036/00, 73465/01, and 194/02, Judgment of 15 March 2007, paras.181-182; *Bistrovic v. Croatia*, App. No. 25774/05, Judgment of 31 May 2007, para. 34; *Gashi v. Croatia*, App. No.32457/05, Judgment of 13 December 2007, para.41.

32. *Broniowski v. Poland*, App. No.31443/96, GC Judgment of 22 June 2004; *Oskar Pöder and others v. Estonia*, App. No. 67723/01, Admissibility Decision of 26 April 2005, para. B (the Law); *Scordino v. Italy*, No. 1, App. No. 36813/97, GC Judgment of 29 March 2006, para.98.

Aynı esasların, bireysel başvurunun yürürlüğe girdiği Anayasa Mahkemesi bakımından da cari olacağını şimdiden söyleyebiliriz.

Mülkiyet hakkında mündemiç “kullanma yetkilerine” yönelik sınırlamalarda ise kamusal makamların takdir marjları daha geniştir. Bu nedenle “kullanma hakkının” kısıtlanmasına ilişkin kontrol tipi müdahalelerde tazminat zorunluluğu aranmayabilir. Bu müdahale tipi mülkiyeti malikte bıraktığı için aslında asıl hak malikte kalmaya devam etmektedir. Hal böyle olunca malvarlığınızda uğradığınız kullanmamaya bağlı doğal zarar görece azdır, yani mülkiyetin nakline göre daha az bir miktardır. Bu sebeple de onun giderimi tazminat gibi kuvvetli bir karşı edimi değil, daha küçük edimlerle veya daha küçük denge araçlarıyla sağlanırsa, bu mahkeme bakımından sorunsuz kabul edilebilir. Mahkeme bir takım faktörlere bakar: O kültür ve tabiat varlığı hangi amaçla kullanılıyor malik tarafından? Mesela, aile konutu olarak mı kullanılıyor, yoksa ticari gelir elde ettiği bir işyeri olarak mı kullanılıyor? Bu soruya vereceğiniz cevaba göre mahkemenin değerlendirmesi değişecektir. Eğer aile konutu olarak kullanıyorsa, o kültür ve tabiat varlıklarının kamu yararınca sınırlanmasında devletin yetkisi daha sınırlıdır. Ancak gelir getirci, rant elde edici bir ürün olarak kullanıyorsa, o zaman devletin yetkisi genişleyecektir. Özellikle bizim hukukumuz bakımından ciddi sorun öbeğinin olduğu bir nokta mülkiyet hakkına yönelmiş kontrol tipi müdahalelerde söz konusu olmaktadır. Mal sahibinin buna ilişkin olarak

karşı görüşlerini bir yargısal bağımsız makam önünde sürme imkânı olmalıdır ve o makam bu görüşleri zorunlulukla dikkate almalıdır. Koruma kurulları da bazı bu tip yetkilere sahip idari kurullar da buna dâhildir. Birey oraya başvurduğu zaman, ben bu tescili kaldırmanızı istiyorum dediği zaman – örnek olsun – o makam o talebi layıkıyla değerlendirmelidir. Başvurucunun taleplerini, gerekçesini dinlemeli ve bu gerekçeye katılma veya katılmama yönünde bir karara varmalı, katılmıyorsa da ayrıntılı bir şekilde katılmama sebebine dair gerekçe yazmalıdır. İddiasını yetkili makam önünde sunabilmek için malike gerekli imkân tanınmalıdır. Türkiye'ye karşı mülkiyet hakkının ihlali iddiasıyla açılan davaların büyük çoğunluğunda bu noktadan ihlal bulunmuştur. Bu ilkeye, mülkiyet hakkında mündemiç usulü güvenlerin korunması ilkesi denilmektedir.³³ Mülkiyet hakkına yönelmiş bir kontrol tipi müdahalenin meşru olabilmesi için usulî güvencelere riayet edilmesi gerekir. Bunun kökeni de hukuk devleti ilkesidir. Örneğin, daha da somutlaştıralım, bir malımız kamulaştırıldı ve kamulaştırma sırasında kültür ve tabiat varlığı olduğu için, başka hiçbir inceleme yapmadan bilirkişi heyeti düşük bir bedel belirledi. Bu işlem, net olarak söylenmeli ki, baştan hukuka aykırıdır. Zira bir malın kültürel ve/veya tabiat varlığı olması, onun değerini otomatikman düşürmez. Bu noktada o statünün söz konusu malı daha mı değerli kıldığı (değeri artıyor mu, alıcısı artıyor mu, meraklısı var mı) yoksa değer

33. H. Burak Gemalmaz, **Mülkiyet Hakkı**, s.566 vd.

düşüklüğüne mi sebep olduğu ayrıntılı şekilde araştırılmalı, hakkıyla bir kıymet takdiri yapılmalıdır. Bu araştırmayı yaptıktan sonra yine aynı sonuca varılıyorsa sorun yoktur; ama bu araştırma yapılmadan, kategorik olarak, örneğin SİT alanı olması sebebiyle “burada zaten bir şey olmaz” deyip yapılan değer belirleme işlemi hukuka aykırıdır.

Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Türkiye’den bir davada bu açıdan mülkiyet hakkının ihlali sonucuna ulaşmıştır. *Kozacıoğlu* davasında³⁴ bir konağın kamulaştırılması söz konusuydu. Fakat konak tescillendiği için düşük bedelden kamulaştırma yapılmıştı. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, bazı Avrupa Konseyi üyesi ülkelerin bu konudaki bütün mevzuatını tarayarak karşılaştırmalı bir inceleme yaptıktan sonra, Türkiye’deki bu kategorik düşük bedel uygulamasının sözleşmeye, mülkiyet hakkına aykırı olduğuna karar vermiştir. Üstelik bu karar Büyük Daire – yani Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin en üst makamı – tarafından alınmıştır. Bizim ülkemizdeki uygulamada, bu durum kronik bir sorun teşkil etmektedir. İşte bu, ister kontrol tipi müdahale olsun ister mülkiyetten yoksun bırakma tipi müdahale olsun, her bakımından dikkate alınması gereken usulî güvencelerin bir örneğidir.

Yine yapılan müdahalenin, özellikle kontrol tipi müdahalelerde, mülkiyet hakkı sahibi üzerinde doğurduğu neticelere de bakılır. Zarar

34. *Kozacıoğlu v. Turkey*, App. No. 2334/03, GC Judgment of 19 February 2009.

çok mu, malvarlığında azalma çok mu, yoksa düşük mü, katlanacak, katlanmasını gerektirecek ya da katlanmasını kabul edebileceğimiz bir miktarda mı? Bir miktar ölçümü yapılır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi bunu yaparken başka emsallere bakar ve o çerçevede hareket eder. Eğer emsallerinden kayda değer bir farklılık varsa o zaman ihlal verir, yoksa vermeyebilir. Şu da zikredilmeli ki, böyle zamanlarda yapılan ticari riskin, örneğin bir SİT alanında kalan bir taşınmazın satın alınmasındaki hata da ya da bilinçli tercihse alınan ticari riskin külfeti de kişiye aittir. Bunları basiretli bir kişi olarak takip etme yükümlülüğü ve doğru yatırım yapma yükümlülüğü de kişilerdedir. Ticari riskten kaynaklanan mal varlığı zararları mülkiyet hakkı ihlali anlamına gelmez. O ayrıma da dikkat etmekte fayda olduğunu belirtmeliyim.³⁵

Bu kültür ve tabiat varlıklarıyla ilgili Türkiye'den giden bir başka davanın konusu ise trampadır. Hatırlanmalıdır ki, SİT alanında kalan taşınmazları devlet 1990 yılında çıkardığı bir yönetmelik³⁶ çerçevesinde SİT alanında olmayan bir araziyle değiştirmekteydi. Aradaki farkı da bir belgeye bağlayarak paraya çevirmeye imkân tanınmaktaydı. 2010 yılında bu yönetmelik yenilendi³⁷. Olaya dönecek olursak, 1990

35. H. Burak Gemalmaz, *Mülkiyet Hakkı*, s.604 vd.

36. *Kesin İnşaat Yasağı Getirilen Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Bulunduğu Sit Alanlarındaki Taşınmaz Malların Hazineye Ait Taşınmaz Mallar ile Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik*, Resmi Gazete Tarih: 08.02.1990, Resmi Gazete Sayı: 20427.

37. *Sit Alanlarında Kalan Taşınmazların Hazine Taşınmazları ile Değiştirilmesi Hakkında Yönetmelik*, Resmi Gazete Tarih: 22.05.2010, Resmi Gazete Sayı: 27588.

yılındaki yönetmelik çerçevesinde bir hak sahibi, yaptığı başvuruların hiçbir şekilde neticelenmemesi üzerine davasını Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşımış ve idari yargıda aleyhine sonuçlanan davada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. AİHM mülkiyet hakkı ihlali iddiası bakımından ise, henüz dava ulusal hukukta idari yargı makamları önünde derdest olduğu için iç hukuk yolu tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemezliğine karar vermiştir.³⁸

SİT alanlarında kalan taşınmazlarla ilgili yeni başvurularda da AİHM mülkiyet hakkının ihlal edildiğine hükmetmiştir. Başvurucunun arkeolojik ve doğal SİT alanında kalan taşınmazının tapusu iptal edilip Hazine adına tescil edilmesinin şikayet konusu yapıldığı *Silahyürekli* davasında AİHM bu müdahalenin hukukilik koşulunu karşılanmadığı gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. AİHM'e göre, her ne kadar SİT alanlarının korunmasında bir kamu yararı bulunmaktaysa da, bu amaçla yapılan müdahale çok uzun yıllardır özel mülkiyete konu olan ve başvuru tarafından usulüne uygun şekilde satın alınıp adına tescil edilen bir taşınmaz söz konusu olduğunda öngörülebilir nitelikte değildir.³⁹

Şunu da ekleyelim: Yukarıda bahsedilen UNESCO'nun sözleşmelerinin denetim or-

38. *Musluoğlu and others v. Turkey*, App. No. 50948/99, Judgment of 14 June 2007.

39. *Silahyürekli v. Turkey*, App. No. 12150/06, Judgment of 26 November 2013. Anılan davada başvuru arazisinin SİT dışında kalan ve fakat kıyı kenar çizgisi içinde kalan kısmı bakımından da ayrıca ihlal kararı verilmiştir.

ganları insan hakları hukukundaki denetim organlarına benzer yetkilere sahip değildir. Dolayısıyla o sözleşmelerle kurulan organlara bireysel başvuru yapmak mümkün değildir. Ancak anılan sözleşmeler, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından somut uyuşmazlıkta değerlendirmenin anahtarı olarak kullanılmaktadır. Önüne AİHS bağlamında bir uyuşmazlık geldiğinde Mahkeme, örnek olsun 1970 tarihli UNESCO sözleşmesine bakar. O sözleşmede getirilen tanımları, sınırlamaları değerlendirir.⁴⁰ İncelediği uyuşmazlıkta soyut normları somut olaya uygularken söz konusu sözleşmelerdeki tanımlardan ve hükümlerden faydalanabilir. Dolayısıyla uluslararası hukukun bu anlamda bir bütünsellik arz ettiğini söyleyebiliriz. Her ne kadar UNESCO sözleşmeleri birer insan hakları sözleşmesi değilse de bir insan hakları mahkemesinin uygulamasında kendilerine hayat bulabilirler.

Diğer boyut ise bir kişinin kendisine ait olmayan kültürel varlık için veya çevresel bir mesele için dava açıp açamayacağıdır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine böylesi bir başvuruda bulunulamaz. Çünkü mahkemeye başvurabilmek için sözleşmede düzenlenen haklara sahip olunması gerekir ki, bu çerçevede üçüncü taraf olduğu için herhangi bir sahipliği söz konusu değildir. Bununla birlikte eğer bir kişi ulusal hukukta dava açabiliyorsa ve bu dava idari yargı tarafından husumet ya da taraf ehli-

40. H. Burak Gemalmaz, **Mülkiyet Hakkı**, s. 285.

yeti bakımından sorunsuz olarak kabul ediliyorsa, işte o davanın neticesi aleyhine olduğunda veya tatmin olmadığında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne gidebilir. Ancak hangi açıdan gidebilir? Bu durumda eğer orada yaşıyorsa madde 8 özel yaşamın korunması hakkı kapsamında, yani yaşanan kültürel çevrenin bozulması, deformasyonu, üçüncü kişiye verilmesi gibi iddialarla gidebilir veya adil yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla gidebilir. Bunun dışında ayrı bir iddia ileri sürülerek o kişi tarafından, üçüncü kişi tarafından herhangi bir başvuru yapılamaz. Bu noktada Türkiye'den giden ilginç bir davaya ilişkin verdiği kararda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin yeni bir standart getirdiği ileri sürülmektedir. Söz konusu dava-Bergama madeni ile ilgili **Taşkın** davasıdır.⁴¹ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne gidilebilmesi için mağdur olunması gerektiğinden o civarda yaşayanlar başvuru olabilir; ancak doğrudan mağdur sıfatı olmayan, orada yapılacak maddeden doğrudan etkilenmeyecek olan bazı kişilerin başvurusu da diğer kişilerle beraber kabul edilmiştir. Buradan kaynaklanan, bundan böyle bazı çevresel meselelerde – buna kültür ve tabiat varlıkları meselesi de ekleyebilirsiniz - Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne üçüncü kişilerin başvurusunun da mümkün olabileceği konusunda bir tartışma bulunmaktadır. Bu konu henüz çözümlenmedi, sonucunu merakla beklediğimiz benzeri davalar var.

41. *Taşkın and others v Turkey*, App. No. 46117/99, Judgment of 10 November 2004.

Av. Alev Seher TUNA - Çok teşekkür ederiz Hocam. Tahmin ediyorum ki, forum kısmında, en çok soru mülkiyet hakkıyla ilgili olarak size ve İlker Hocama gelecek, ortak olacaktır diye düşünüyorum. Kültürel mirasımızın bugünkü toplumlara ve gelecek kuşaklara aktarılması konusunda tabii ki birçok farklı uzmanlık alanları ortak çalışma yapması gerekiyor. Bu çalışmaların da bir sistematik çerçeve içinde olması şart. Uluslararası anlamda bu çalışmaları yapan bazı kuruluşlar, UNESCO, ICOMOS gibi kuruluşlarımız mevcut. Ben kısaca bu kuruluşların isimlerini saymak istiyorum. Çünkü konduğumuz bu kuruluşların bir temsilcisi olacak sonuçta. UNESCO en çok bilinen kuruluş, Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Kurumu, Avrupa Konseyi, ICOMOS Uluslararası Anıtlar ve SİT'ler Konseyi, Kültür Varlıklarının Korunması ve Onarım Çalışmaları Uluslararası Merkezi, Uluslararası Müzeler Konseyi, Dünya Anıtlar Fonu biraz önce Özgün sormuştu, bu fonla da ilgilidir, Gethy Koruma Enstitüsü, Ağahan Kültür Vakfı ve bizim Avrupa'mız. Konduğumuz ICOMOS Uluslararası SİT'ler ve Anıtlar Konseyi Türkiye Komitesi Yönetim Kurulu Üyesi Prof. Dr. Can Binan, buyurun Hocam.

Prof. Dr. Can BİNAN - (İCOMOS Uluslararası SİT'ler ve Anıtlar Konseyi Türkiye Komitesi Üyesi) Çok teşekkür ederim. Öncelikle böyle bir toplantıyı düzenlediğiniz için İstanbul Barosuna sizin nezdinizde teşekkür ediyorum. Herkese merhaba. Şimdi aslında şu deminki konu siluet meselesinde nasıl böyle oldu bilmiyorum, ama hukukçu da olmadığım için ben o

konunun bilirkişisiydim. Şimdi o konuda bir Şeyler ekleyebilirim, eğer izin verirseniz konuşmanın sonunda iki dakika oradaki can alıcı olan noktayı belki söyleyebilirim. Çünkü bazı eksikler vardı dosyada, biz tamamlamıştık. Ben ama kendi konuşmayı yapayım müsaade ederseniz, çok çalıştım.

Şimdi efendim, ben size hukuktan bahsetmeyeceğim, hukukçu da değilim. Bu konuda özel bir becerim olduğunu da düşünmüyorum, ama hukuki alanı biçimlendirmesi gereken ve tarihsel süreçte de biçimlendirmiş olan mimari koruma ve alanıyla ilgili bazı Şeyler söyleyeceğim. Mimari mirasın bu koruma sürecinin bazı köşe taşlarını hatırlatacağım tarihteki, kavramsal çerçeveyi çizen kurumlardan bahsedeceğim, birazcık daha belki ayrıntılı ve bunlardan günümüzün uluslararası tartışmasına bağlı olarak küçük bir Türkiye eleştirisi yapacağım. Tabii bunları benden önce konuşan sayın konuşmacıların söylemiş olduklarını da tekrarlayarak yapmamaya çalışacağım.

Şimdi efendim, mimari koruma ya da kültürel koruma kavramını anlayabilmek için belirli temel kavramlar üzerinden, yani tarih, kültür mirası nedir, bunlar üzerindeki bir konsensüs üzerinde konuşmak gerekiyor öncelikle. Şimdi bir kere tarihin ne olduğu konusunda, kültürün ne olduğu konusunda bir ana konsensüsün hem kişilerde, hem de toplumda biraz olması gerekiyor. Çünkü sonrasında hem yasal çerçeveyi, hem yönetsel çerçeveyi, hem de uygulama çerçevesini anla-

yabilmek için bu konular çok önemli ve bunların içinden süzülüp gelen kültürel miras kavramının doğru yerleşmiş olması gerekiyor. İnsanoğlunun zaman içindeki tüm eylemleri ve gelişmesini izlerini belgeleyen işaretlerin tümü diye tanımlanan bir kültürel miras kavramı var ya, bu mimari mirası da, kültürel korumayı da anlamanın kökeninde yatan bir şey. Tabii bu kültürel miras kavramının içinde fiziksel çevre ve tabii mimari bu işaretlerin en güçlülerinden birini oluşturuyor ve toplumların da en çok etkilendiği unsurların başında geliyor. Şimdi 20. Yüzyılın son çeyreğinde tarihin sadece yönetici sınıfların ve politik olayların birbirini izlediği bir olaylar dizisi olmaktan çıkıp da, insan ve toplumların geçmişini bütün boyutlarıyla anlama çabasına dönüşmesi ve bu doğrultuda insanın değişme ve gelişme süreci içinde meydana getirdiği nesnel ya da tinsel her türlü kültür öneminin anlaşılmaya başlaması ve koşullar ne olursa olsun aslında tekrar edilemez olduğunun da kabul edilmesi ve bunun da görülmesi demin de söylediğim gibi 20. yüzyılın son çeyreğinde kültürel koruma kavramına damgasını vurmuştur. Özellikle belirtmek gerekir ki Kültürel koruma düşüncesi hümanist bir kavramdır, yani insana ve tarihsel süreçte onun ürettiğine verilen değer üzerine temellenir.

“Kültürel Koruma düşüncesi, Tarihi Çevre'nin bu hızlı değişen dünyada, gelecek yaratılara temel oluşturacak çeşitliliğinin toplum ile bütünleşip onu besleyerek sürdürülmesini amaçlar”

“**Mimari Koruma**” ise Mimari Mirasın ömrünü, içerdği sanatsal ve tarihsel mesajını, özgünlüğünü ve anlamını bozmadan mümkünse netleştirebilmek ve ömrünü uzatmak olarak kabul edilir.

Dolayısıyla hiçbir şeyin ömrünün sonsuz olamayacağı çok açık, birtakım şeylerin ömrünü sonsuz yapmak adına yapılan müdahalelerin de onların üzerinde geriye dönülemez ve kimliği değiştiren birtakım olaylar yarattığı da bilindiği için dolayısıyla çerçeve bu şekilde tanımlanıyor.

Bu noktaya kolay gelinmemiştir; Tarihsel sürece yapılara ve arkeolojik alanlara baktığımızda, maddi kùltür varlığına sahip tüm toplumlarda mevcut yapı stoğunu kaybetmeden kullanmak düşüncesinin bulunduğu görülmektedir. Bu nedenle karşımıza çıkan neredeyse her tarihsel yapı kaçınılmaz olarak bir katmanlar bütünü olarak ortaya çıkmaktadır.

Osmanlı vakıf eserlerinin korunması için kurulmuş ve yüzyıllarca varlığını sürdürebilmiş olan sistem budur. İmparatorluk, başta ***vakıf kurumu olmak üzere, günümüze kadar*** gelebilen sayısız yapının bakım, onarım ve değerlendirme işlemleri için çok etkin mekanizmalar ve süreçler yaratabilmiştir. Özellikle Klasik Çağ'da (16.-18. yüzyıllar), onarım ve koruma nedenleri arasında, dinsel değer yargıları, geleneklere bağlılık, yapıların kullanılma ve ekonomik değerleri ve vakıf kurumunun gerektirdiği devamlılığı sürdürme kaygısı yer almaktadır. 'Belli bir malın, kamu yararına sonsuza kadar tahsisi' onarım tarihinin en

etkin ve olumlu kuruluşlarının başında gelir. Vakfın yazılı belgeleri olan vakfiyelerde yer alan çeşitli hükümler, onarıma ve bakıma verilen önemin göstergeleridir. Ancak bu sistem açık olarak anlaşılakta ve görülebilmektedir ki yapıdan faydalanmayı ön planda tutmaktadır.

Günümüzün anlayışına ulaşmak için kat edilen yol başlangıcını bu tür uygulamalarda bulmakla birlikte, farklı bir kültürel coğrafyada yaşamıştır. Avrupa'da 1789 devrimi sonrasında kraliyet dönemi yapılarına yönelen şiddet ve buna karşı yine "aydınlanma"nın içinden oluşan tepkiler ve 19. yüzyılın ilk yıllarında başlayan koruma uygulamaları ve salt faydacılığın ötesine geçen bir dizi değerler ölçütü önemlidir. Uygulama alanının ölçütleri henüz oturmamıştır, Mimari mirası hiçbir zaman varolmadığı bir stil bütünlüğü içinde ayağa kaldırmaya çalışılan uygulamalardan , bunlara şiddetle karşı çıkıp olduğu gibi harabe halinde bırakmayı öneren yaklaşımlara kadar bir dizi farklı uygulama ve meslek insanının mimari koruma tarihinin bu kaotik dönemi içinde yer aldığı görülür.

Ancak 19.Yüzyılın sonuna gelindiğinde, modern koruma ilkelerine doğru evrimleşecek bir dizi ölçüt oluşmaya başlar . Uygulamalar arasında hala önemli farklar vardır fakat bu durum, ortak ilkelerin saptanmasını ve iletişime yönelik uluslar arası çabaları da başlatır. 1931 yılında Atina'da toplanan uluslararası konferans ilk ilkesel metnin ortaya çıkmasını sağlar. Atina Tüzüğü (veya Kartası) olarak bilinen bu çerçe-

ve 1932 yılında İtalya'da "Carta del Restauero" adıyla yasalaşacaktır. Avrupa lkelerinde yasal çerçeve de oluşmaya başlamıştır.

20.Yüzyılın ilk yarısı iki büyük savaşı beraberinde getirir, özellikle 2. savaş Avrupa büyük bir yıkımı beraberinde getirir. 1945 sonrası Avrupa'nın yeniden yapılanma dönemidir, gündeme yeni bir uygulama gelmiştir. Bazı kentler ve ülkelerin Savaşta yok olan tarihi çevreyi yeniden yapma kararı ve uygulamaları döneme damgasını vurur. Toplumsal travma da bunu destekler ve savaşın hemen öncesinde kabul edilen ilkeler ile çelişmesine rağmen büyük çaplı yeniden yapımlar görülür. Bu noktada etkileri günümüze kadar gelecek bir siyasi tavır da gelişmeye başlar Polonya gibi esaretten kurtulan ülkelerde belirli bir dönemin mimarisi tercih edilerek uygulamalar yapılır.

Savaş sonrası dönemde mimari koruma konusunda düzenlenen birkaç uluslararası toplantı dönemin ilkesel açıdan sorunlu yapısı içinden bir konsensüs ortaya çıkarmaz. Ancak günümüze kadar gelecek süreçte Mimari koruma alanının uluslar arası düzeyde kabul görmüş en önemli ilkesel metni 1964 yılında Venedik'te düzenlenen koruma uzmanları kongresi sonuç bildirgesinin ikinci bölümü olarak ortaya çıkar.

Venedik Tüzüğü olarak koruma tarihine geçmiş olan bu belgenin hem geçmiş tartışımların bir belgesi olarak hem de bir başlangıç noktası olarak önemi büyüktür.

Venedik tüzüğü kapsamında;

- Mimari mirasın bir tarihi belge olarak kabul edilmesini
- Tüm dönemlerin eklerine saygı gösterilmesini
- Restorasyonlarda eski-yeni farkının vurgulanması ve yeni eklenenin günümüzün mimari damgasını taşımasını
- Mimarinin çevresi ile bir bütün olarak kabul edilmesini
- Arkeolojik alanlarda farklı yaklaşımların uygulanmasını
- Yapıların yaşamını sürdürebilmeleri için kullanılmalarnın gerektiğini
- Yapılan tüm müdahalenin belgelenmesini
- Korunacak yapıların özgünlüklerini muhafaza etmeleri gerektiğini vurgulayan ilkeler en önemlileridir.

1964 Venedik kongresinin sonraki süreçte Mimari koruma alanına katkısı sadece bir tüzükten fazla olmuştur. Sonuç bildirgesinin birinci maddesinde yapılan bir diğer tavsiye ile 1965 yılında UNESCO nun desteği ile Varşova'da yapılan bir toplantı ile kültür mirasının korunması alanında kavramsal ve teknikler konusunda ilkeler oluşturmak amacıyla uluslar arası bir sivil toplum kuruluşu oluşturulur.

Uluslar arası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) olarak ortaya çıkan bu STK günümüzde hala varlığını sürdürmekte olup iletişim halinde olduğu uzmanlar ağı ile Kültürel koruma alanının kavramsal çerçevesini çizmektedir. ICOMOS günümüzde 95 ülkede bulunan ve genellikle bağımsız STK olan milli komiteleri ve bilimsel araştırma komiteleri ve 11000 civarında üyesi ile geniş bir iletişim ağına sahiptir.

ICOMOS Türkiye Milli komitesi ise 1968 yılında bir stk olarak kurulmaya çalışılmış ise de dönemin şartlarında bu mümkün olmamış 1974 yılında bir yönetmelik ile yasal olarak kurulmuştur. Halihazırda ICOMOS Türkiye Milli Komitesinin 100 üyesi vardır. 1965 yılında Uluslararası ICOMOS'un kurulmasının hemen sonrasında ülkemizde GEEAYK bir kararla Venedik Tüzüğü'nü kabul etmiş ve tüzük metni 1968 yılında ilk defa Vakıflar Dergisi'nde yayınlanmıştır.

ICOMOS'un 1964 tarihli Venedik tüzüğü sonrasında gerçekleştirdiği etkinlikler kapsamında 17 kongre ve çok sayıda bilimsel toplantı ve 29 tematik veya bölgesel tüzük metni ve yayınları bulunmaktadır. Bu belgeler günümüzde kültürel koruma alanında çalışanlara referans olmaktadır. Uluslararası tüzüklerin yanında Ulusal Komitelerin hazırladığı yerel tüzük çalışmaları da bulunmaktadır. ICOMOS tüzüklerinin en önemli yönü kapsamlı hazırlık çalışmaları yanında özellikle Uluslararası metinlerin konunun uzmanları tarafından geniş bir çerçevede tartışılarak kabul edilmesi ve yayınlanmasıdır.

İkinci dünya savaşı sonrasında Birleşmiş Milletler bünyesinde 1946 yılında kurulan UNESCO “insanlığın zihninde barışın devamlılığı düşüncesini kültür, eğitim ve bilim yoluyla yaratmak ve sürdürmek” amacına esas olarak 1959 sonrasında ulaşabilmiştir. 1959 -68 arasında yürütülen Assouan Barajı altında kalan eski Mısır anıtlarının kurtarılması projesi ve 1959 yılında ICCROM (Uluslararası Koruma ve Restorasyon merkezi) nin kurulması UNESCO nun uluslararası bilinçlenme ve koruma uygulamalarının bilimsel ve teknik sorunları üzerine katkılarının başlangıcıdır.

Ancak UNESCO'nun önemli misyonu 1972 sonrasında Dünya Mirası sözleşmesini oluşturmak ve yürütmek olmuştur. Üstün Evrensel Değere sahip alanların bir listesi olan ve korunmaları için farkındalık yaratmayı amaçlayan Dünya Mirası Sistemi bugün ölçütleri ile kültürel ve Doğal miras alanının referans metinlerinden bir bölümünü oluşturmuştur. Devletlerarası bir kurum olan UNESCO Dünya mirası konusunda iki uluslar arası STK ile beraber çalışmaktadır. Bunlar Kültürel miras alanlarında ICOMOS, Doğal Miras alanlarında IUCN'dir.

ICOMOS ve UNESCO kadar olmasa dahi Kültürel mirasın korunması alanında ilkesel düzeyde çalışmalar yapan bir diğer kurum 1949 yılında kurulmuş olan Avrupa Konseyi'dir. Avrupa konseyi devletlerarası anlaşmalar kapsamında diğer çalışmaları yanında Kültürel Mirası konularında da programlar geliştirmektedir. Tümü etkin olarak uygulanmamakla birlikte Avrupa Konseyi'nin

kuruluş tarihinden günümüze kültürel koruma konusunda önemli sayıda tavsiye kararı ve anlaşma metni bulunmaktadır.

Avrupa Konseyi'nin mimari koruma konusundaki en önemli hizmeti 1975 Mimari Miras yılı olup o tarihte geniş bir tartışma ortamı, bilinçlenme ve iletişim sürecini başlatmıştır. Venedik Tüzüğü kadar yaygınlaşmamış olsa dahi **1975 tarihli Avrupa Mimari Miras Tüzüğü** hala önemli bir referans metnidir. Bunun belki tüzük olarak bütüncül tek yapıya yönelik çok fazla önemi olmayabilir Venedik Tüzüğü'nün yanında, ama çok önemli bir şey var, o da bütünleşmiş koruma kavramıdır. Bütünleşmiş koruma kısaca kültürden ve kentten bağımsız sadece yapıyı korumanın yeterli olmayacağı, önemli olan yaşam alanının korunması gerekliliği düşüncesi olarak tarif edilebilir.

Devam ettiğimizde, günümüzdeki mimari koruma alanının uluslararası kavramsal çerçevesi geniş bir yelpazede yer alan bir dizi metin tarafından tanımlanmaktadır. Biz bunların tümünü kullanıyoruz farklı alanlarda ve farklı yapıların niteliklerine göre ve tabii 1964 tarihli Venedik Tüzüğü hâlâ önemli bir köken belgesi olarak kabul ediliyor.

Özetle Günümüzde Mimari Koruma Alanında Uluslararası Kavramsal çerçeve geniş bir yelpazede yer alan bir dizi ilkesel metin tarafından tanımlanmakta olup bunların içinde 1964 Venedik Tüzüğü alanın köken belgesi olarak hala önemli olarak kabul edilmektedir. Bunun ötesinde;

Mimari mirasın kullanıcıları ile birlikte korunması gerekliliği.

Yok olmuş yapıların yeniden inşa edilmesi konusunun çok özel durumlarda gündeme gelmesi gerekliliği.

Sadece yapı kabuğunu korumanın yeterli olamayacağı tarihsel süreçte oluşmuş olan yerin kimliğinin korunması gerekliliği.

Ortaya çıkan (endüstriyel miras, 20.yüzyıl mimarisi, Kültürel peysajlar vb.) yeni miras kategorilerinin her bir örneği için özel yaklaşımlar geliştirilmesi gerekliliği.

Bir ülkenin sınırları kapsamındaki kültürel mirasın mülkiyeti o ülkeye ait olmakla birlikte iletişim olanakları sayesinde artık tüm insanlığın ortak mirası olduğunun kabul edilmesi gerekliliği.

Tarihsel kentlerin altında bulunan tabakalaşma ve kentsel arkeolojik miras için risk oluşturan büyük kamu projeleri kapsamında özel koruma yaklaşımlarının geliştirilmesi gerekliliği.

Dünya mirası alanlarının giderek daha fazla önem kazandığı , yarattıkları Turizm potansiyeli de dikkate alınırsa korunmaları ve doğru yönetilmeleri için daha fazla çaba gerekliliği.

Ön planda yer alan başlıklar olarak karşımıza çıkmaktadır.

2013 Türkiye'sinde ise Mimari Koruma alanı-

nın temel sorunları üç ana başlık altında aşığıdaki gibi özetlenebilir:

1. Politikalar ve yasal yönetsel çerçeveye ilişkin sorunlar

Cumhuriyet dönemi mirası ile yürütölen kavganın kültürel ve doğđal mirasa zarar verme riski.

Toplumu istenilen şekilde biçimlendirmenin aracı olarak Kültürel Mirasın kullanılması (yeni-den yapım - rekonstrüksiyon uygulamaları ile).

Kültürel (ve doğđal) mirasın Ekonomik gelişme ve Hizmetin önünde engel olarak görölmesi.

Çerçeve yasa (2863) ile 648 sayılı KHK ve yeni yasaların yarattığı çelişkiler çakışmalar, böylelikle koruma alanının parçalanması (5366 sayılı yenileme yasası, ve 6306 sayılı afet yasası).

Gittikçe niteliksizleşen ve işlevsizleşen koruma kurulu sistemi.

Koruma konusunu kullanan ancak içeriğı ve ruhuna hakim olmayan önemli sayıda politikacı ve yöneticinin varlığı.

2. Kavramsal Sorunlar

Kültürel miras ve Tarihi algılamada ve yorumlama konusunda tüm kesimlerde az-çok var olan anakronik yaklaşım hastalığı.

Maddi kültür mirasının özgünlüğünü ve anlama ve kavramsallaştırma konusundaki sorunlar

Mimari Koruma'nın amacını benimseme ve

yorumlama konusundaki sorunlar ve seçmecî tavırlar (dini, kültürel, sanatsal, etnik-millî)

İnsanlığın Ortak mirası ve Dünya Mirası ile ilgili sorunlar

Belgesel değer kavramı ve farklı dönemlerin ekleri ile ilgili sorunlar

Eski ve yeninin uyumlu birlikteliğini anlama ve benimseme sorunları

3. Proje ve uygulama sorunları

Bilimsel yaklaşım eksikliği ve bilimsel yöntemleri kullanma konusundaki sorunlar

Uzman ihtiyacının kabul edilmiş olmasına rağmen görüşlerine değer vermeyen uygulayıcı kullanıcı ve yöneticiler

Yapının ruhu yerine yapı kabuğu üzerine yoğunlaşan ve kullanıcıları dışlayan bir proje ve uygulama algılaması

Anıtsal mimaride genellikle sadece kabuğu onarmakla yetinen ve kullanımı gözardı eden yaklaşımlar

Eski-Yeni ilişkisinde hoyrat veya taklitçi çözümler

Hızlandırılmış Restorasyonlar sonucunda kaybedilen özgünlük ve tahrif edilen belgeler

Büyük kentler ve ülkenin geri kalanında gerçekleştirilen uygulamalar arasındaki büyük nitelik farkları

Son olarak rekonstrüksiyon konusunda birkaç söz daha söylemek gerekiyor: kentsel alanda yokolmuş yapıların yeniden yapılması konusunun, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ki nedenleriyle günümüzde tekrar ortaya çıkış nedenleri arasında büyük farklar var. Öncelikle belirtmek gerekir ki bir yapının taklidini yaptığınız zaman veya var olmayan bir yapıyı olsa olsa böyledir diye yeniden yaptığınız andan itibaren o ülkedeki özgün kültürel mirasın, yani bunları gerçekler diye görürseniz o gerçeklerin arasında sahteler ortaya çıkmaya başlıyor ve sahtelerin sayısının artmasıyla gerçeklerin de değeri düşmeye başlıyor. Ancak ne yazık ki bu sahteleri savunanlara bu konuyu anlatmak çok zor. Diğer önemli bir boyut ise şu: bir rekonstrüksiyon karşınıza şunu getiriyor: Kentsel alanlarda, özellikle İstanbul gibi büyük bir tarihsel metropolde hangi noktanın derin zamanlı bir araştırmasını yaparsanız, orada sırasıyla bir sürü yapı bulabilirsiniz. Dolayısıyla bir rekonstrüksiyon yapma yoluna gidiyorsanız, onlardan birini tercih etmek zorundasınız. Kültürel anlamda bu seçmecilik tavrı çok tehlikeli, çünkü siz seçmeci davranıp Taksim'deki Prost tarafından yapılmış ve günümüz İstanbul'u için önemli bir park alanı olan bir bölgeyi ki 1940'lar da kaldırılması doğru olmayabilir, o ayrı bir mesele, var olmuş bir kışlayı yeniden yapmak yoluna gidiyorsanız bir kültür yanında tavrı gösteriyorsunuz demektir. Çünkü daha sonra ortaya çıkan park alanı kullanılan toplumla bütünleşmiş, toplumun yaşam alanı olmuş bir park. Aynı seçmeci tavrı, ve düşünce yapısı, Mostar Köprüsünü yıkan

topçu bataryasında da var, Baminyan'daki Buda heykellerini yıkan Talibanlarda da var, Mekke'de Kabe'nin çevresindeki kültürel mirası yokedenlerde de var. Dolayısıyla bunların hepsini.

Av. Alev Seher TUNA - Hocam, bir ilave yapacaktınız.

Prof. Dr. Can BİNAN - İlave şu, şimdi şöyleydi: O siluet meselesiyle ilgili oradaki asıl sorun evet, bir siluet problemi var. Kulelerden bahsediyoruz. Şimdi bilirkişi olarak biz konuyu incelediğimizde bize verilen dosyada sadece ve sadece siluet, özellikle Üsküdar tarafından Sultantepe ve Boğaz Köprüsünün üzerinden çekilen siluet fotoğraflarıyla silueti tahrip ediyor mu sorusu vardı. Evet, bir problem var. Galata'dan da baktığınız zaman problem var, Üsküdar'ın kıyısından da hava açık olduğu zaman köprü üzerinde bir siluet sorunu var. Hakikaten tarihi yarımada siluetinin arka planında çok ciddi bir yüksek yapı problemi var, bu da onlardan bir tanesi, gerçek, ama başka bir şey var, çok daha önemli, şimdi biliyorsunuz dünya mirasıyla ilgili süreç İstanbul'da yönetim planının yapılmasıyla devam ediyordu o tarihlerde, tam tarihleri hatırlamıyorum, ama sırasıyla söyleyeceğim. Şöyle bir süreç olmuş: Yönetim planının yapılması sürecinde bu yönetim planının danışma kurulu tarihi yarımada'nın dünya mirası alanlarının etrafındaki tampon bölgeleri tanımlamış ve bunlar için bir revizyon önermiş. Çok basit bir şey, bu revizyon tartışma, vesaire kabul edilmiş. Bu revizyonun kabul edilmesi ve Kültür Bakanlığı tarafından be-

lediyelere gönderilmesinden sonraki bir tarihte hangi belediye hatırlamıyorum ruhsat vermiş. Temel problem bu, yani Kùltür Bakanlığı tarafından ya da Kùltür Bakanlığının ilgili kurumlarına danışılarak yapılması gereken bir ruhsat verme işleminde burada bypass edilerek ya da o karar ya da o yazı yok farz edilerek ruhsat verilmiş. Dolayısıyla temel problem o ve bu karşımıza çıkan dosyanın içinde yoktu. Konuyu bildiğimiz için onu yazmak durumunda kaldık. Bu bize verilen dosyada yoktu ve biz tabii bunu kendimiz akademisyen olarak yazmak durumundaydık. Zaten temel sorun bence de o, yani tampon bölgenin içinde bakış noktaları saptanmış, o bakış noktalarından birinin tam içine gelmiş, bu yapı oturmuş. Söyleyeceğim benim bu kadar.

Prof. Dr. N. İlker ÇOLAK - Bu tabii birkaç teknik konu birazdan açıklayacağım yeri geldiğinde size katkı anlamında.

Av. Alev Seher TUNA - Hocam yerini alırken ben kısaca İstanbul'un tarihçesinden bahsetmek istiyorum izninizle, siz tarihi yarımada ile ilgili konuşacağınız için size de ön giriş yapmak açısından. İstanbul yerleşim tarihi itibarıyla son Yenikapı kazılarında sonra anlaşıldığı gibi 8500 yıllık, kentsel tarihi 3000 yıllık ve 1600 yıllık bir başkentlik tarihi olan bir şehir. Aynı zamanda Asya-Avrupa kıtalarını birleştiren iki kıta üzerinde boğaz etrafında kurulan dünyadaki tek şehir olma özelliğine sahip. Çağlar boyunca da birçok uygarlıklara başkentlik yapmış bir şehir. İstanbul'daki ilk yerleşim yerleri Kadıköy ve Sarayburnu bölgesinde olmuş. Bu konuda ta-

rihi yarımadaıyla ilgili ve İstanbul özeline döndük, genel birtakım yasal çerçeveden sonra Sayın Hocam bize İstanbul tarihi yarımada özelinde kültür ve tabiat varlıklarının hukuki korunması konusunda bir sunum yapacaklar.

Prof. Dr. N. İlker ÇOLAK - (Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi) Öncelikle teşekkür ediyorum. Benim size aktaracağım konu başlığı, **kültür ve tabiat varlıklarının hukuki korunması ve İstanbul tarihi yarımada** olacak.

Çalışma alanım idare hukuku, idare hukunun içerisinde alt dallar olarak imar, kültür, tabiat varlıklarını koruma ve kentsel dönüşüm, her birinde temel başvuru eseri sayılacak kitaplarımız var ve 4 No.lu Kurulun üyesi, başkanlığı ve sonra gene üyesi olmak gibi bir talihi de paylaşmış birisi olarak buradayım. Dolayısıyla hem işin hukuki boyutundan, hem de tarihi yarımada da yaşananlardan bahsetmeyi burada bir görev olarak üzerime aldım ve buradayım.

Öncelikle Burak Hocanın altını çizdiği tartışmalardan başlayarak, yani ulusal bakış mı, evrensel, küresel bakış mı koruma konusunda, ben ikisinin birbirinden ayırt edilemeyeceğini düşünüyorum. Ulusal kültürümüzün içinde bulunduğumuz coğrafyada bizden önce yaşamış olan kültürlerden bağımsız olamayacağını ve bugün İstanbul'da karşımıza çıkan bu kültürün aslında geçmişte Doğu Roma ve bir dönem itibarıyla Doğu Roma'nın kendi dönemi içerisinde Bizans'ın ortaya koyduğu kültürel değerlerin harmanlanmasıyla ortaya çıktığı kanaatindeyim.

Kültür ve tabiat varlıkları buldukları konum itibariyle belge, bilgi ve tarihsel anı değerini en güzel yansıtır. Siz mekanından, bağlamından koparıp bir yere taşıdığınız zaman evrensel yaklaşımla bu gerçek anlamda onu temsil ettiği değerlerden uzaklaştırmış olursunuz. Temel blokajından, zemininden, formundan koparılan şeyler anlamlı olmayacaktır. Dolayısıyla yerinde korumanın çok önemli olduğunu düşünüyorum.

Bu bağlamda Türkiye'ye baktığımız zaman biz kendi ulusal kültürümüzün bir parametresi olarak kültür ve tabiat varlıklarını koruma noktasında hem evrensel hukuktan, uluslararası sözleşmelerden, hem anayasadan, hem diğer kanun ve benzeri düzenlemelerden gelen bir yükümlülüğü kabul etmiş görüyoruz.

Kültür ve tabiat varlıklarının korunması, ülkelerin ve kültürlerin geçmişle bağının kurulması suretiyle geleceğin kurgulanması gerekliliğinden doğan bir ihtiyaçtır. Ulusal varlığımızın devamı, bu günümüzü borçlu olduğumuz geçmiş yaşantıların bilinmesi ve doğru değerlendirilmesiyle mümkündür. Tarihi geçmişin izlerini bize sunan tarihi değerlerin ilettikleri mesajlar üzerinden, geleceğin şekillendirilmesi durumunda doğru hedeflere doğru araçlarla ilerlemek olasıdır.

Toplumların sahip oldukları kültür ve tabiat değerlerinin korunması, etnik köken ya da inanç aidiyetinin ötesinde, var olan her türden değer, gözetim ve denetim altına alınmasını gerektirir. Ulusal kültür tanımlamasında, toplumların hayat serüveni içerisinde geçtikleri, kon-

dukları ya da yaşamakta oldukları ortamlardan elde ettikleri değerler, bütünü oluşturan parçalar olarak değer taşımaktadır. Bu noktada, Selçuklulara kadar, Doğu Roma'dan kalan tarihi değerlerin de korunmaya değer olduğunu vurgulamak gerekir. Ulusal kültür, geçmiş kültürlerden yaptığı alıntılarla, kurulduğu coğrafyada var olan değerleri kullanarak çağdaş yorumla şekillenmiş değerler bütünü olarak karşımıza çıkar. Farklı kültürlerden kaldığı düşünülen tarihi eserler de, ulusal kültürün şekillenmesinde doğrudan etkili olmuş ve bu yönüyle kültürümüzün bir parçası haline gelmiştir. Yaşadığımız kentte, İstanbul'da ortaya çıkan mimari güzellikler bütünü Doğu Roma mimarisıyla birlikte düşünmek anlamlı olacaktır.

Toplumlar, geleceklerini korumada ihtiyaç duyacakları dinamizmin dayanaklarını geçmişlerinde bulduklarından, sahip oldukları kültür ve tabiat değerlerini koruma gereksinimi duyarlar. Bu doğrultuda, hukuki düzenlemeler yapılması, teşkilatlanmaya gidilmesi ve koruma uygulamaları pratiğinin geliştirilmesi bir kamusal görev olarak ortaya çıkar. Kültür ve tabiat varlıklarının korunması, uzmanlık isteyen bir iş olarak, özel bir yapılanmaya ihtiyaç duymakta olduğu gibi, siyasi tercihlerden arındırılmış olarak yürütülmesi gereken bir idari faaliyettir. Bu gereklilikler doğrultusunda, kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına yönelik özel düzenlemeler ve özel-özerk idari yapılanmalara ihtiyaç vardır.

Bu gün burada, kùltür ve tabiat varlıklarının korunmasına yönelik Türkiye uygulamasını genel olarak sizlere takdim etmeyi, koruma uygulamalarının beklenen sonucu doğurması için yapılması gereken iyileştirmeleri ve ÷lkemiz ve insanlık için özel bir alan olan Tarihi Yarımada'da koruma uygulamalarına yönelik değerlendirmelerimi birkaç başlıkta sizlere takdim etmeyi arzu etmekteyim.

I.KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARININ SINIFLANDIRILMASI VE KAVRAMSAL İNCELEME

Türkiye’de kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına yönelik faaliyetlerde, yapılan uygulamaların doğru algılanabilmesi için, öncelikle korunacak değerler bağlamında, kavramsal bir değerlendirme yapılması yerinde olacaktır. Kültür ve tabiat varlıklarının korunmasında kavramsal boyutun bütünüyle incelenmesi tek başına bir sunum konusu oluşturacağından⁴², burada kültür ve tabiat varlığı kavramı üzerinde durulmakla yetinilecektir. Kültür ve tabiat varlığı kavramlarını incelerken, aynı zamanda korunacak değerler bakımından bir sınıflandırma yapılması da gerekmektedir.

1.Kültür ve Tabiat Varlığı Kavramı

Kültür ve tabiat varlığı, ait olduğu dönemin özelliklerini günümüze taşımak suretiyle geçmiş yaşam ve kültürlerle dair veriler sunan, genel olarak nesnel olarak karşımıza çıkan değerlerdir. Bu değerler kendi aralarında öncelikle kültür ve tabiat değeri olarak ikiye ayrılırlar.

A.Kültür Varlığı

Kanun koyucu tarafından Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda, “tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da

42. *Kültür ve Tabiat Varlıklarına ilişkin kavramsal boyut ve sınıflandırma için, bakınız: ÇOLAK, Nusret İlker. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Hukuku, XII Levha Yayınları, İstanbul 2011, s.5-26*

tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklar” olarak tanımlanmıştır(KTVKK m.3-a/1).

Kanun koyucu tarafından ortaya konulan bu tanımlama, insan yaşamına ilişkin olarak ortaya çıkmış, sosyal yaşam hakkında bilgilenmeye yarayan, bilimsel çalışmalar açısından önemli ve kültürel olarak öznel nitelikler taşıyan taşınır ve taşınmazları kültür varlığı olarak kabul etmiştir. Kanun koyucu, kültür varlıklarının korunmasıyla elde edilecek faydaya odaklanan bir tanım getirmiştir. Tanım içerisinde, kültür varlıklarının neden korunması gerektiğine ilişkin açık bir hüküm yer almamaktadır. Kültür varlıklarının insanlık tarihinin ve yaşamının hangi alanına ilişkin olacağı ve nerelerde bulunabileceği tanımda yer almaktadır. Buna karşılık, kültür varlıklarının insan elinin, iradesinin ve emeğinin ürünü olması ölçütü kanun koyucu tarafından kültür varlığı tanımlamasında dikkate alınmamıştır. Bir başka ifadeyle, kültür varlığı tanımı içerisinde, bu varlıkların ortaya çıkmasında insanlığın etkisi ve katkısına vurgu yapılmamıştır. Oysa kültür varlığı ve tabiat varlığı kavramlarının ayırımında insan elinin, aklının, iradesinin ve emeğinin ürünü olma kriteri temel ayrıç olarak karşımıza çıkar. Bir varlığın kültür varlığı olarak kabul edilebilmesi, insanlar tarafından, belli amaçlarla, belli şekillerde, iradi olarak üretilmiş/ortaya konulmuş olmasına bağlıdır. İnsanoğlunun belli gayelerle, emek vererek, tasarlayarak

oluşturmadığı, tabiat şartlarının şekillendirilmesiyle ortaya çıkan varlıklar kültür varlığı kapsamında yer almayacaktır⁴³.

Kültür varlıklarının tanımlanmasında bu varlıkların yer altında, su altında ya da yer üstünde bulunmasının, kültür varlığı olarak tanınma bakımından bir önemi bulunmamaktadır. Nerede olursa olsun, varlığı bilinen kültür varlıkları, kültür varlığı kavramı altında, hukuki korumadan yararlanacaktır.

Kültür varlığı kavramına ilişkin olarak Kanunda var olan, “tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan” ifadesi(KTVKK m.3/a-1), kültür varlığının günümüze ait olan varlıkları da kapsayacak şekilde yorumlanabileceği, yorumlanması gerektiği açıktır. Çünkü tarihi devirler ifadesi, günümüzü de kapsamaktadır. Çağımız da tarihi devirlerin içerisinde ve yaşadığımız zaman tarihe doğru bir akış halindedir. Bir nesnenin pek yakın dönemin, hatta bugünün yapıtı olması, koşulları varsa, gelecek kuşaklara aktarılmasını gerektiren özelliklere sahipse, kültür varlığı olarak kabulüne engel oluşturmaz⁴⁴.

43. ÇOLAK, a.g.e.,s.7

44. UMAR, Bilge/ÇİLİNGİROĞLU, Altan. Eski Eserler Hukuku, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları No:11, Ankara-1990, s.41-42

B.Tabiat Varlığı

Tabiat varlığı, bilimsel ve kùltüre açıdan korunması gereken doğal varlıkları ifade etmek üzere ortaya konulmuş bir kavramdır. Kanun koyucu, tabiat varlığını; “jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli, yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan değerler” olarak tanımlamıştır(KTVKK m.3-a/2).

Kanun koyucu, kùltür varlığı kavramında olduğu gibi, tabiat varlığı kavramını açıklarken de bu varlıkların oluşumunda insanların bir etkisinin bulunup bulunmadığı konusuna değinmemiştir. Kùltür varlığının insan elinin, aklının, iradesinin ve emeğinin ürünü olması gerektiği kavramın lafzından çıkarılırken, tabiat varlığının insan elinin ve emeğinin ürünü olma niteliğinin dışında, doğal olarak ortaya çıkmış oluşumlar olması gerektiği de tabiat varlığı kavramının lafzından çıkarılabilecektir⁴⁵.

2.Kùltür ve Tabiat Varlıklarının Sınıflandırılması

Kùltür ve tabiat varlıklarının korunmasına yönelik faaliyetlerde beklenen yararın elde edilebilmesi için, korunacak değerlerin niteliklerine göre koruma ilke ve kurallarının belirlenmesi ve bu doğrultuda koruma faaliyetlerinin yapılma, personel ve araç gereç ihtiyaçlarının

45. ÇOLAK, *ag.e.,s.9*

karşılanması gerekir. Kültür ve tabiat varlıklarının korunmasında karşımıza çıkan temel yasal düzenleme olarak, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununda yer alan düzenlemeden, yasa koyucunun kültür ve tabiat varlıkları konusunda bir sınıflandırma iradesinin bulunduğu görülmektedir. 2863 sayılı Yasada bir sınıflandırma iradesi bulunmakla birlikte, korunacak değerlerin bütün olarak bu metinde yer aldığı söylemek mümkün değildir. Kültür varlıklarının sınıflandırılmasında somut olan ve olmayan ayrımı bir başka düzenlemede karşımıza çıkmaktadır. Bu doğrultuda kültür ve tabiat varlıkları; kültür varlığı, tabiat varlığı, taşınır kültür varlığı, taşınmaz kültür varlığı, somut olan kültür varlığı, somut olmayan kültür varlığı, taşınır tabiat varlığı, taşınmaz tabiat varlığı olarak sınıflandırılmıştır.

Kültür ve tabiat varlıklarının kültür ve tabiat varlığı olarak ayrılması, kavramsal boyutunda ortaya konulan bir ayırmadır. Taşınır ve taşınmaz olarak ayırmalandırma ise, kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına yönelik ilke ve kurallarla koruma görevini yerine getirecek idari yapılanma bakımından karşımıza çıkmaktadır. Kanun koyucu, kültür ve tabiat varlıklarının ve taşınır ve taşınmaz varlıkların korunmasına yönelik ilke ve kuralları ayırtırdığı gibi, bu konularda faaliyette bulunacak idari yapılanmaları da ayırmıştır. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, esas olarak, kültür ve tabiat varlığı ve taşınır ve taşınmaz olarak bir sınıflandırmayı tercih etmiştir.

Kültür varlıklarının korunmasına yönelik temel hukuki düzenleme olarak 2863 sayılı Kanunda, somut kültür varlıklarının esas alındığı görülmektedir. Bununla birlikte, somut olmayan kültürel mirasın korunmasına dair bir uluslararası sözleşmenin varlığı da dikkate alınmalıdır⁴⁶. Sözleşme kapsamında koruma altına alınan kültürel öğelerin korunmasına yönelik olarak, 5225 sayılı Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanununun 1.maddesinde, Kanunun amacı tanımlanırken, somut olmayan kültürel değerlerin korunması gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Kanunun Tanımlar başlığını taşıyan 3.maddesinin d bendine göre; *“Somut olmayan kültürel miras: Sözlü kültür ortamlarında halk tarafından yaratılan ve halkbilimi araştırmaları içinde yer alan; sözlü anlatımlar ve sözlü gelenekler, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüel ve festivaller, halk bilgisi, evren ve doğa ile ilgili uygulamalar, el sanatları geleneği gibi kültürel ürünleri ve üretim süreçlerini”* ifade etmektedir.

II. KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARININ KORUNMASINDA HUKUKİ DÜZENLEMELER

Kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına yönelik hukuki düzenlemeler, Anayasal bir temel üzerinde, birden çok uluslararası hukuk metni, birden çok yasal düzenleme ve birçok idari dü-

46. 17 Ekim 2003 tarihli BM UNESCO, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi

zenleme şeklinde karşımıza çıkar. Bu noktada, kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına yönelik olarak, bir hukuki düzenlemeler bütünü olduğu kabulü gerekir. Hukuki düzenlemeler bütünü, idare hukuku anabilim dalına bağlı, imar hukukuyla bağlantılı bir alt bilim dalı olabilecek yeterliliktedir.

Kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına yönelik hukuki düzenlemeler bütünü içerisinde öncelikle 1982 Anayasasının 63.maddesi düzenlemesinde, Tarih, Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması başlığı altında, Devlete koruma görevini vermiş ve bu doğrultuda gerekli teşkilatı kurarak koruyucu ve destekleyici tedbirleri alma yükümlülüğü getirmiştir.

Anayasada var olan bu düzenlemeye ek olarak, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi, Avrupa Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi, Arkeolojik Mirasın Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesi gibi bir çok uluslar arası hukuk metni kültür ve tabiat varlıklarının korunması noktasında yükümlülükler getirmektedir.

Anayasa ve uluslar arası sözleşmeler doğrultusunda, 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu başta olmak üzere, 5225 sayılı Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Büyükşehir Belediyeleri, Belediyeler, İl Özel İdareleri, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve benzeri idarelerin kuruluş

ve görevlerini düzenleyen yasa ve yasa gücündeki hukuki düzenlemelerde kùltür ve tabiat varlıklarının korunması faaliyetleri düzenlenmiş bulunmaktadır.

Kùltür ve tabiat varlıklarının korunması konusu, teknik altyapı ve uzmanlık gerektiren bir faaliyet alanı olduğundan, konunun teknik detaylarının yasal düzenlemelerde ortaya konulması mümkün olamamaktadır. Bu nedenle, kùltür ve tabiat varlıklarının korunması noktasında birçok idari düzenleme metni ortaya çıkmıştır. Kùltür ve tabiat varlıklarının korunmasına yönelik idari faaliyetlerin yürütülmesi sürecinde teknik incelikler idari düzenlemede ortaya konulmaktadır. Bu noktada genel olarak bilinen idari düzenlemelerin dışında, tüzük, yönetmelik, yönerge ve benzeri genel düzenleyici işlemlerden ayrı olarak, koruma uygulamalarının mesleki-teknik ayrıntılarını düzenlemeyen ilke kararlarının özel bir önemi olduğuna vurgu yapmak gerekir.

İlke kararları, kùltür ve tabiat varlıklarının belirlenmesinden, tesciline, projelendirilmesinden koruma uygulamasına kadar bir çok konuda uygulamaya esas olacak ilke ve kuralları belirlemektedir.

III. KÙLTÜR VE TABİAT VARLIKLARININ KORUNMASINDA İDARİ YAPILANMA

Kùltür ve tabiat varlıklarının korunmasına yönelik olarak yürütülecek faaliyetlerin başarıya

ulaşması, göreve paralel bir idari teşkilatlanmanın varlığını öncelikle zorunlu kılar. Kültür ve tabiat varlıklarının korunması faaliyetlerinin yürütülmesine yönelik olarak, koruma faaliyetlerinin konusu ve yürütülecek faaliyetlerin nitelikleri dikkate alınarak idareler arasında görev dağılımına gidilmiştir. Taşınır kültür ve tabiat varlıklarının korunması taşınmaz varlıkların korunmasından ayrılmıştır. Taşınmaz varlıkların korunmasına yönelik uygulamalarda kültür ve tabiat varlıklarının korunması farklı idarelere verilmiştir.

1.Taşınır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması

Taşınır kültür ve tabiat varlıklarının korunmasında kültür ya da tabiat varlığı olmanın koruma uygulamaları bakımından 2863 sayılı Kanun 23.maddesinde ayrı bir düzenleme getirmiştir. Madde düzenlemesinde, taşınır varlıkların kültür ya da tabiat varlığı olmasının önemi bulunmamaktadır. Taşınır kültür ve tabiat varlıkları aynı başlık altında düzenlenmiş ve aynı koruma kurallarına tabi tutulmuştur. Taşınır kültür ve tabiat varlıkları aynı başlık altında düzenlenmiş olmakla birlikte, koruma uygulamalarında kamu ve özel hukuk kişileri eliyle koruma yolunu düzenlemiştir.

A.Kamu Eliyle Korunma

Kamu idareleri eliyle taşınır kültür ve tabiat varlıklarının korunması uygulamaları devlet müzelerine alınmak suretiyle gerçekleştirilmektedir. Taşınır kültür ve tabiat varlıklarının korunmasında 23.madde kapsamında bulunan

varlıklar, devlet malı niteliğine sahiptir. Devlet malı niteliğinde olup olmadığına ilişkin değerlendirme sonucunda yapılan tasnifle birlikte müzelere alınarak kamu idareleri eliyle korunma sağlanmaktadır.

B.zel Hukuk Kişilerince Korunma

Özel hukuk kişilerinin taşınır kültür ve tabiat varlıklarının korunması noktasında kanun koyucu özel bir düzenleme getirmiştir. Özel müzecilik ve koleksiyonculuk başlığı altında 2863 sayılı Kanunun 26.maddesinde, özel hukuk kişilerinin müze kurabilmesine ve idareden izin almak suretiyle taşınır kültür ve tabiat varlığı koleksiyonu yapabilmesine izin veren hükümler yer almaktadır.

2.Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunması

Taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına yönelik idari faaliyetler iki başlık altında toplanabilir. Birinci başlıkta taşınmaz kültür varlıklarının korunması noktasında karar almakla görevli-yetkili idareler karşımıza çıkmaktadır. İkinci grupta ise, taşınmaz kültür varlıklarının korunması noktasında yetkili idareler tarafından alınan kararları uygulama noktasında olan idareler bulunmaktadır.

A.Taşınmaz Kültür Varlıklarının Korunmasında Karar Alıcı İdareler

Taşınmaz kültür varlıklarının korunmasına yönelik olarak karar alan ve uygulamayı şe-

killendiren idareler, Kùltür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları ve Kùltür Varlıklarını Koruma Yüksek Kuruludur.

Koruma Bölge Kurulları taşınmaz kùltür varlıklarının korunması faaliyetlerinde, tespit, tescil, planlama, proje onaylama, uygulamayı denetleme gibi temel kararları almakla görevlidirler. Koruma Bölge Kurulları tarafından alınan kararlar, taşınmaz kùltür varlıklarının korunmasında temel idari faaliyetler olarak karşımıza çıkar. Koruma Bölge Kurulları tarafından alınan kararlar belediyeler, kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişiler bakımından bağlayıcıdır. 2863 sayılı Kanunun Kararlara Uyma Zorunluluğu başlığını taşıyan 61.maddesi düzenlemesinde, Koruma Bölge Kurulları tarafından alınan kararlara uyulması gerektiği hükme bağlanmıştır.

Taşınmaz kùltür varlıklarının korunması hedefine yönelik olarak karar, Koruma Bölge Kurulları tarafından alınan kararlara itiraz mercii olarak, Kùltür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu oluşturulmuştur. On adet yüksek bürokrat ve altı adet kurul başkanından oluşan yüksek kurul yapılanması, uzmanlıktan çok, Bakanlıkların taşınmaz kùltür varlıklarıyla ilgili birimlerinin üst görevlilerinden oluşan bir yapıdır. Yüksek Kurulun başkanı Kùltür ve Turizm Bakanlığı müsteşarıdır. Yüksek Kurul, itiraz üzerinde Koruma Bölge Kurulu kararlarını itiraz doğrultusunda yeniden karara bağlama yetkisine sahiptir. Yüksek Kurulun bu yetkisini

kullanılmasına ilişkin kamuoyunun yakından bildiği örnekler bulunmaktadır.

A.Taşınmaz Kùltür Varlıklarının Korunmasında Uygulayıcı İdareler

Taşınmaz kùltür varlıklarının korunması amacına yönelik olarak, Koruma Bölge Kurulları tarafından alınan kararların gerekleri, ilgili kamu idareleri ve özel hukuk kişileri tarafından yerine getirilecektir. Taşınmaz kùltür varlıklarının korunmasına yönelik faaliyetlerde, Koruma Bölge Kurullarından alınan kararlar doğrultusunda, yerel yönetimler, kamu kurum ve kuruluşları, bakanlıklar, gerçek ve tüzel kişiler uygulamalarda bulunmakla yükümlüdürler. Koruma Bölge Kurullarınca alınan kararlara aykırı ya da karar alınmadan uygulama yapılması durumunda, uygulamada bulunanlar hakkında idari-cezai yaptırımlar uygulanacaktır.

3.Taşınmaz Tabiat Varlıklarının Korunması

Taşınmaz tabiat varlıklarının korunmasına yönelik uygulamalar, Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurullarının görev alanında iken, 2863 sayılı Kanuna, 8.8.2011 tarih ve 648 sayılı KHK ile eklenen düzenlemeyle, tabiat varlıklarının korunması faaliyetlerinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bünyesinde yeni karar alıcı idari birimler kurulması yoluna gidilmiştir. 2863 sayılı Kanunun Ek 4.maddesi düzenlemesine göre; Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge

Komisyonu ve Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu kurulmuştur. Karar alıcı idari birimler kurulması yoluna gidilirken, uygulayıcı idareler konusunda bir değişiklik yapılmamıştır. Bir başka ifadeyle, taşınmaz tabiat varlıklarının korunması konusunda, alınan kararların uygulanması, yerel yönetimler, kamu kurum ve kuruluşlarıyla gerçek ve tüzel kişiler olmaya devam etmektedir.

A.Taşınmaz Tabiat Varlıklarının Korunmasında Karar Alıcı İdareler

Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu, 2863 sayılı Kanunla Koruma Bölge Kuruluna verilen görevler kıyas yoluyla, tabiat varlıklarının korunması konusunda gerekli koruma kararlarını almakla görevlendirilmiştir. Temel kararlar, Koruma Bölge Komisyonları tarafından alınmaktadır. Koruma Bölge Komisyonları, 2863 sayılı Kanunla Koruma Bölge Kuruluna verilen yetkileri, tabiat varlıklarının korunmasına yönelik olarak kullanacaktır. Koruma Bölge Komisyonları, mimar, plancı, orman veya çevre mühendisi, hukukçu ve gerek duyulan uzmanlardan oluşacak olup, Bakanlık tarafından bir yıllık süreyle atanmaktadırlar.

2863 sayılı Kanunun Ek 4.maddesine göre; Koruma Bölge Komisyonları tabiat varlıklarının ve doğal sit alanlarının ve koruma alanlarının belirlenmesi konusunda Tabiat Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu görevlendirilmiştir. Kanun koyucunun iradesiyle Tabiat varlıklarının ve doğal sit alanlarının tespit, tescil, ilan ve kuru-

ma alanlarının belirlenmesinde Koruma Merkez Komisyonu yetkilidir. Kanunda bu yönde ortaya konulan düzenleme, Tabiat Varlıklarını Koruma Komisyonu Kuruluş ve Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik⁴⁷ hükümleriyle detaylandırılmıştır.

Yönetmelik düzenlemesinde, Koruma Merkez Komisyonu, tabiat varlıklarının korunması konusunda ilke kararlarını belirlemek, tabiat varlıkları, sit alanları ve koruma alanlarının belirlenmesine yönelik Bölge Komisyonu kararlarına karşı yapılan itirazları karara bağlamakla görevlendirilmiştir. Koruma Merkez Komisyonu bu görevlerine ek olarak, Koruma Bölge Komisyonları arasında koordinasyonu sağlamak ve kararlar arasında ortaya çıkan farklılıkları gidermeye yönelik kararlar almakla da görevlidir.

A. Taşınmaz Tabiat Varlıklarının Korunmasında Uygulayıcı İdareler

Taşınmaz tabiat varlıklarının ve doğal sit alanlarının korunmasına yönelik uygulama sorumluluğu, taşınmaz tabiat varlıklarının korunması uygulamasında görev alan idareler ve kişilerle paraleldir. Taşınmaz tabiat varlıklarının korunmasına yönelik olarak yetkili komisyonlar tarafından alınan kararlar, kamu kurum ve kuruluşlarını, yerel yönetimleri, gerçek ve tüzel kişileri bağlayacaktır. Koruma Bölge Komisyonları ve Merkez Komisyonunun almış olduğu kararlar, muhatap konumundaki kamu ve özel

47. Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca çıkarılan ve 11.10.2011 tarih ve 28088 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan yönetmelik.

hukuk kişilerinin uymaları zorunlu olan irade açıklamalarıdır.

IV. KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA UYGULAMALARI

Kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına yönelik olarak gerçekleştirilecek uygulamalar birçok farklı başlık altında karşımıza çıkar. Koruma konusunda karar alacak idareler ve uygulamayı gerçekleştirecek ya da gerçekleştirilmesini gözetim ve denetim altında bulunduracak idarelerin görev alanında bulunan konularla özel hukuk kişilerinin yapacağı uygulamalar koruma faaliyetleri olarak kabul edilmiştir. Korumaya yönelik faaliyetleri kendi içerisinde genelden özele inecek şekilde sıraladığımızda, aşağıdaki başlıklar karşımıza çıkar.

1.Uygulama Standardını Belirleyen Genel Düzenleyici İşlemler

Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunmasında, öncelikle ilke ve kuralların ortaya konulmasına yönelik uygulamalar karşımıza çıkar. Anayasa, uluslararası sözleşmeler, kanunlar ve kanun hükmünde kararnameler doğrultusunda ortaya konulan genel düzenleyici idari metinler, kültür ve tabiat varlıklarının korunmasında temel standardı belirleyen kararlardır. Özellikle ilke kararları, koruma uygulamaları konusunda referans metinler olarak kabul edilmektedir. Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ve Tabiat

Varlıklarını Koruma Merkez Komisyonu kararıyla şekillenen ilke kararları, koruma altına alınan değerlerin korunmasında öne çıkan özelliklere ve yapılacak müdahalelere ilişkin teknik detayları ortaya koyan genel düzenleyici idari metinlerdir.

Koruma uygulaması standardını belirleyen genel düzenleyici idari işlemler ilke kararlarıyla sınırlı değildir. İlave olarak yönetmelik, yönerge ve benzeri genel düzenleyici idari metinler de uygulama standardının belirlenmesi ve uygulamada birliğin sağlanması noktasında etkili hükümler getirmektedir. Bir noktanın altını çizme gereksinimi bulunmaktadır. Her ne kadar, ilke kararları uygulamanın teknik detaylarını düzenlemesi noktasında referans metin olarak tanımlanmışsa da, ilke kararları uygulama önceliği bakımından yönetmelikle çatışması durumunda yönetmelikler öncelikle uygulanacaktır.

2.Korunması Gereken Değerlerin Tespit, Tescil veya İlanı

Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunmasına yönelik faaliyetler arasında, ikinci olarak korunmaya değer kültür ve tabiat varlıklarının belirlenmesi, niteliklerinin tespiti ve tescil edilerek koruma kapsamına alınması uygulamaları karşımıza çıkar. Tespit, tescil ve ilanı yapılan tek bir varlık, varlık grubu ya da sit alanı statüsündeki korumanın gerekleri doğrultusunda yapılaşma koşullarının belirlenmesi ve sonrasında koruma amaçlı planların oluşturulması koruma uygulamalarının ikinci grubunu oluşturmaktadır.

Korunmaya değer kültür ve tabiat varlıklarının doğru bir şekilde belirlenmesi, yapılacak uygulamanın başarısı bakımından önemlidir. Kimi zaman, koruma altına alınan varlıkların gerçek nitelikleri gözden kaçabilmekte ve yeni yapılar ya da koruma altına alınması gerekliliği tartışmalı varlıklar koruma altına alınabilmektedir. Tespit, tescil ya da ilan kararlarının yeterince araştırılmadan, bir başka idareden gelen veriler üzerinden şekillendirilmesi, işlemi yetki ve şekil yönünden sakatlayacağı gibi, gerçekten korunması gereken değerlerin gözden kaçmasına da yol açabilecektir.

3.Projelerin Hazırlanması ve Onaylanması

Tespiti yapılarak tescil edilen taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunmasında üçüncü aşama, korunmanın gerektirdiği proje çalışmalarının gerçekleştirilmesidir. Proje çalışmalarında öncelikle tespit ve tescili yapılan varlığın korunmasını sağlamaya yönelik olarak mevcut durumu ortaya koyan çizimler yapılır. Korunmaya değer olup olmadığı yönündeki tespitin ötesinde, rölöve denilen bu çizimler koruma altına alınan kültür ya da tabiat varlıklarının mevcut durumunu, detaylı bir şekilde ortaya koyan çalışmalardır. Rölöve çalışmalarının fikri mülkiyet kapsamında olup olmadığı tartışmalıdır. Her daim yeniden çalışılması mümkün olduğundan proje üzerinde hukuki koruma sağlanamamaktadır. Koruma altına alınan kültür varlıklarının korunmasına ilişkin proje çalışmalarında ikinci aşama korunması gereken değerlerin orijinal hali-

nin tespitinin projelendirilmesidir. Restitüsyon olarak isimlendirilen bu projede, tarihi eser kimliğini ortaya koyan özelliklerin gerçeğe paralel bir şekilde tespitinin yapılması sağlanır. Rölöve ve restitüsyon çalışmaları, korunması gereken varlığın korunmasına katkı sağlayan çizimlerdir.

Koruma altına alınan kùltür ve tabiat varlığına iyileştirme yönünde bir müdahale yapılacaksa, restorasyon projesi hazırlanması ve bu doğrultuda uygulama yapılması gerekir. Üçüncü olarak restorasyon projesi karşımıza çıkar. Tarihi eser yerinde yoksa, rekonstrüksiyon projesi hazırlanır. Tarihi özelliklerine uygun olarak, taşınmaz kùltür varlığının yeniden yapılmasını amaçlayan bir çalışmadır.

4.Projelerin Uygulanması

Kùltür ve tabiat varlıklarının korunmasında dördüncü aşamada da projelerin hayata geçirilmesidir. Hazırlanmış ve ilgili Kurul ya da Komisyon tarafından onaylanmış bulunan projeler doğrultusunda korunması gereken varlığın niteliklerinde geriye gidişin önlenmesi ya da iyileşme sağlanması projelerin uygulanmasıyla mümkün olur.

5.Uygulamaların Gözetim ve Denetimi

Taşınmaz kùltür ve tabiat varlıklarının korunmasında uygulama sürecinin takibi son derece önemlidir. Koruma Bölge Kurulu ya da Koruma Bölge Komisyonu tarafından kabul edilen projeye aykırı bir şekilde korunması gerekli varlığa

müdahale edilmesi durumunda geri dönülmez hasarların oluşması kaçınılmazdır. Tarihi İstanbul Surlarına koruma gereklerini hiçe sayan bir müdahale yapıldıktan sonra bunun dönüşü olmayacağı gibi, Süleymaniye Külliyesinde yapılan restorasyon sonrasında ses sistemine ilişkin şikayetler kamuoyunun malumudur.

Uygulama sürecinde sorun yaşanmasının önlenmesine yönelik olarak gözetim faaliyetlerinin uzmanlar tarafından, idare adına sürekli olarak yürütülmesi gerektiği gibi, yapılan uygulamaların projelere uygun olup olmadığının da denetlenmesi gerekir.

6.Aykırı Uygulamalarda Yaptırımlar

Son aşamada ise, aykırı uygulamalara yaptırım uygulanmasına yönelik faaliyetler koruma kapsamında karşımıza çıkar. Koruma Bölge Kurulu ya da Koruma Bölge Komisyonlarının kararı alınmadan ya da alınmış bulunan kararlara aykırı bir şekilde uygulama yapılması durumunda idari ve cezai yaptırımların uygulanması bir gerekliliktir. Belirlenen ilke ve kurallara uygun hareket edilmesinin sağlanması ancak bu yönde bir düzenleme bulunmasıyla sağlanabilir. Bu kapsamda, meslek mensuplarının koruma uygulamalarında görev almaktan yasaklanması ya da suç duyurusunda bulunulmak suretiyle ceza soruşturması başlatılması gibi uygulamalar karşımıza çıkmaktadır.

V. İSTANBUL TARİHİ YARIMADA BÖLGESİNDE KORUMA UYGULAMALARI

Taşınmaz kùltür ve tabiat varlıklarının korunması çalışmalarında, korunacak değerlerin yoğun olarak bulunduğu alanlar özel olarak ele alınmak ve taşıdığı tarihi değerlere göre projelendirilmek durumundadır. Tarihi Yarımada, dünyada az rastlanacak özelliklere sahip bir koruma alanıdır.

1.Tarihi Yarımada'nın Kimliği ve Korunması

Kùltür ve tabiat varlıklarının korunması uygulamaları bakımından Tarihi Yarımada çok özel bir alandır. Bütünüyle sit alanı olan, birden çok sit statüsünü aynı anda içerisinde barındıran bir bölge olarak, ÷lkemiz için önemli olduğu gibi insanlığın ortak mirası olması bakımından da özel öneme sahiptir. Eski İstanbul olarak bilinen bu bölge, geçmişte şehrin ekonomisinin merkezi olduğundan yoğun bir yıpranmışlık içerisinde yorgun bir görüntü sergilemektedir. Bütün bu yorgunluğuna rağmen, yer altı ve yer üstünde barındırdığı değerler bakımından özenle sahip çıkılması ve korunması gereken bir kentsel alandır.

Tarihi Yarımada olarak belirlenen tarihi İstanbul surlarının çevrelediği alan, her türlü fiziki-inşai müdahalenin özel teknikler kullanılarak ve koruma ihtiyaçları doğrultusunda yapılması gereken kùltür katmanları demetinden oluşmaktadır. Yıllar içerisinde yaşanan olaylar ve çevresel koşulların etkisiyle kentin tarihi katmanlar halinde maddi

bedene kavuşmuştur. Sultanahmet Meydanında dolaşırken biliniz ki, alta Doğu Roma Hipodromu varlığını gerçek haliyle devam ettirmektedir.

Maddi varlığının yanında yaşanmışlıklarıyla da Tarihi Yarımada özel bir tarihi alandır. Yenikapı kazı alanında ortaya çıkan veriler ışığında 8500 yıllık bir geçmişi barındıran bu bölge, yaşanan bir çok tarihi olayın sahne aldığı bir mekan olarak ayrıca değerlidir. Bu değer doğrultusunda, dünyanın seçkin yerleşim alanlarından biri olarak ele alınması ve yapılacak projelendirmelerin bu doğrultuda gerçekleştirilmesi gerekir. Maddi varlığıyla birlikte, Tarihi Yarımada somut olmayan kültürel değerlerinin de korunmasını sağlayacak tedbirlerin alınması gerekir. Tarihi Yarımada üzerinde baskı oluşturan faaliyetlerin bir an önce bölgeden uzaklaştırılması yoluna gidilerek, öncelikle korunması gereken değerlerde nitelik kaybının önüne geçilmesi gerekir. Sonrasında korumayı sağlayan ve tarihi değerlere uygun kullanımların belirlenmesi ve gerçekleştirilmesi yoluna gidilmelidir.

2.Tarihi Yarımada Koruma(!) Uygulamaları

Tarihi Yarımada yapılan uygulamalar konusunda herkesin az çok bir fikri vardır. Bu noktada ortaya konulan düşüncelerin amacı, milletimizin ve insanlığın ortak zenginliği olan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını sağlamaktır. Uygulama yetkisini ve sorumluluğunu elinde bulunduran idarelere bir katkı sağlama adına kimi uygulamaları irdelene gereği duymaktayız. Bu noktada birkaç ana başlık altında Tarihi Yarı-

madayı etkileyen uygulamaya değinmekte yarar vardır.

A.Ulaşım Ağlarının Tarihi Yarımada Yönelmesi

Tarihi Yarımada, sahip olduğu nitelikler gereği, ekonomik yaşamın merkezi olmaktan çıkarılması gereken bir alandır. Belli bir oranda bu niteliğini kaybetmiştir. Alanda bulunan tarihi dokuya zarar veren ya da uyuşmayan imalathanelerin uzaklaştırılması gerekir. Alanın yeniden tanımlanması ve kullanım fonksiyonların sahip olunan değerler üzerinden belirlenmesi gerekir. Bu durumda, anakentin ana ulaşım akslarının ve ağlarının Tarihi Yarımadaya yönelmesi koruma gerekleriyle bağdaşmayan bir durumdur. İlave olarak, kentin iyi yakasını bir araya getirme iddiasındaki projeler bakımından, seçilen güzergahlar, kentin ulaşım ihtiyacına çözüm üretmekten de uzaktır. Elbette belli bir yoğunlukta kullanım sağlaması beklenir. Ancak, ulaşım ihtiyacının yoğunlaştığı alanların tercih edilmesinin, etkili bir ulaşım hizmeti bakımından temel gereksinim olduğu göz ardı edilmiştir. Ortaya konan yeni ulaşım tercihleri Tarihi Yarımada'nın korunması gereksinimini yoğun bir şekilde baskılamaktadır.

B.Haliç Metro Köprüsü

Haliç Metro köprüsü başlığı, metronun bu bölgeden geçirilmesi tartışmasından bağımsız olarak, tamamen tasarım ve işleyiş mantığına yönelik bir değerlendirme yapma amacıyla

seçilmiştir. Resimlere bakıldığında, günümüz teknolojisinde böyle bir tasarımın ortaya konulması, ortaya çıkan estetik yoksunu yapının Süleymaniye üzerinde oluşturduğu baskıdan çok daha fazlasını, Külliye'nin mimarının torunlarının böyle bir esere imza atması noktasında ortaya koymaktadır.

Konunun mimari ve statik yönüne uzmanlarca gereken değerlendirmenin yapılmış ve yapılacak olduğunu düşünerek, konunun estetik ve kullanım açısından değerlendirilmesini takdirlerinize sunuyorum. Haliç'in ortasında, köprü üzerinde bir metro istasyonunun yapılmakta olduğu sanırım dikkatinizi çekmiştir. Kullanım açısından çok anlamsız olan bu yaklaşım, yapının estetik sorunlarını artıran ve Tarihi Yarımada'yı baskılayan bir özellik olarak ortaya çıkmaktadır.

C.Edirnekapı Surları Önündeki Mezarlık Üzerine Yapılan İnşaat

Tarihi İstanbul surları önünde, şehrin kazanılmasında emeği geçen insanların mezarlarının bulunduğu yerde, mezarlık alanı üzerine böyle bir yapılaşmanın gerçekleştirilmiş olması, bir şeyi açıkça ortaya koymaktadır. Artık yapılaşacak alan kalmamış ve sıra mezarlıklara gelmiştir.

D.İstanbul Silüetine Yapılan Saldırı

Çok şey söylenen Zeytinburnu gökdelenleri için ilave değerlendirmeler ve İstanbul kimliğine verdiği zararları vurgulamak yerine, süreç içerisindeki bazı garipliklerden bahsetmek bel-

ki daha faydalı olacaktır. Gkdelenlerin bulunduğu alan önce, Kurul üzerinde oynamalar yapılarak, önce Sur Koruma Bandı dışına çıkarılmış ve sonrasında da doğrudan İBB tarafından ruhsatlandırılmıştır. 2011 Eylül ayında konu ilgili Koruma Bölge Kurulunda görüŐülmüŐ ve silueti olumsuz etkilediği tespiti yapılarak, gereğinin yapılması için karar Büyükşehir Belediyesi BaŐkanlıđına gönderilmiş olmasına rağmen yapılaşmanın tamamlanmasına müsaade edilmiştir. 2863 sayılı Kanununun 61.maddesi, maalesef İBB Başkanını bağlamamıştır.

E.Yenileme Alanı Uygulamaları

Yenileme alanı uygulamaları, Tarihi Yarımada kimliğine doğrudan yapılan uygunsuz bir müdahale olarak, koruma gereklerini alt üst etmiştir. Bu noktada fazla sze gerek bulunmadığını düŐünmekteyim.

F.Hatalı Restorasyon Uygulamaları

Hatalı restorasyon uygulamaları, restorasyon projesi konusunda yetkinliği bulunmayan kiŐilere ihalelerin verilmesinden başlayan ve uygulama süreciyle tarihi değerler üzerinde giderilemez sorunlara neden olan müdahalelerdir. Süleymaniye, Yavuz Selim, Fatih Kllyelerinde yapılanlar örnek olarak fikir vermeye yeteceği gibi, sorunun büyüklüğünün anlaŐılmasına da katkı sağlayacaktır.

G.Tarihi İstanbul Surlarının Kaderine Terk Edilmesi

Tarihi İstanbul Surlarının durumunu yerinde incelediğinizde içler acısı bir durumla karşılaşacaksınız. Ahşap veya metal destekle ayakta tutulmak istenen sur kütleleri, bitkilenme nedeniyle parçalanmış duvarlar, üzerine yapı inşa edilmiş surlar, surlar üzerine yerleşmiş Belediye Sosyal Tesisleri ve benzeri uygulamalar Tarihi Yarımada'nın temel değerlerinden biri olan surlar konusunda ciddi sorunlara işaret etmektedirler.

H.Yer Altındaki Tarihi Değerlerin Tespitinin Yapılması İhtiyacı

Tarihi Yarımada, 8500 yıllık bir yerleşim olmasına rağmen yoğun sayılabilecek bir yapılaşma faaliyeti göze çarpmaktadır. Sürekli olarak hafriyat yapılmakta, zemin kazılmakta, denetimli denetimsiz kazılarla yer altında buluna tarihi değerler çoğu zaman yok olmaktadır. Öyle ki, kamu yararına faaliyet gösteren bir vakıf üniversitesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü mülkiyetinde bulunan ve arkeolojik alan olarak koruma altına alınmış bir parsel üzerinde hafriyat yapabilmekte ve beton dökebilmektedir. Bir başka alanda, tarihi kayıtlarda varlığı bilinen bir tarihi eserin temel izlerinin aranmasına yönelik verilen kazı izniyle, 21 m derinliğe, kil zemine kadar inildi ancak hiçbir tarihi esere rastlanılmadı şeklinde bir rapor önünüze gelebilmektedir.

Bütün bu olumsuzlukların önüne geçilebilmesi için, bilimsel görüntüleme yöntemleri kullanılmak suretiyle, Tarihi Yarımada bulunan bütün parsellerin altındaki tarihi kalıntıların tespiti yapılarak, uygulamaların bu veriler doğrul-

tusunda gerçekleştirilmesine yönelik kapsamlı bir çalışma yapılmalıdır.

I.Samatya Dolgu Alanı

Samatya sahilinde yapılan deniz doldurma işlemleriyle, toplantı alanı kazanılması çalışmalarının Tarihi Yarımada'nın korunması gerekleriyle bağdaşmadığını, heyula gibi tarihi mekanlarda dolaşan ve bu dönemin-doymaz bir yapılaşma açılığının simgesi haline gelen hafriyat kamyonlarının verdiği zararlar da tam olarak bilinmemektedir.

Bir başka nokta ise, yaklaşık 10 dakikalık yürüme mesafesinde, Kazlıçeşme Açık hava toplantı alanı mevcutken, Tarihi Yarımada'ya bu müdahalenin neden yapıldığının anlaşılabilmesidir.

Salondan - (Mikrofonsuz konuşma)

Prof. Dr. N. İlker ÇOLAK - Orada olmadı, onu yargı iptal etti, sonra ilerleyen bir zamanda bir madde koydular. Kurul üyelerinin görevi sona ermiştir. Sırma Hocamla beraber biz ona da gittik, yani daha sonra bizim için özel şey çıkardılar, kanun çıkardılar. Silüetle ilgisi şu: Benim o geçici süre yargı kararıyla döneceğim zaman aralığında tarihi surların koruma bandı düzeltilmiş olacak ve sizin söylediğiniz tampon bölgede kalıyor bu yapı, eskiden sur korumalarının içerisindeyken sur korumadan çıkarılıyor ve koruma kurulu devre dışı bırakılıyor. Birinci iş bu, ikinci iş sonra bununla ilgili uygulama yapılırken 2011 Eylül o da yoktur muhtemelen

dosyada, ben yine kuruldayım, hocamla imzaladığımız son kararlardan birisi bu, bu yapı silueti bozuyor mu, bozmuyor mu diye bize bakanlık konuyu sevk etti yargı kararı üzerine. Biz aman silueti bozuyor, bir an önce gereğini yapın diye karar alıp Büyükşehir Belediyesine gönderdik. İşte tam sumen altı denilen şey orada gerçekleşti ve yapı tamamlandı. Nasıl çözeceğiz? Ali Kemal hocamla bizim şöyle bir ortak çalışmamız gerekiyor: Burada hem idarenin elemanları, hem de bu inşaatı yapan kişiler kim olduğunu biliyor herkes, ortak çalışmışsa, bu da cezai anlamda ortaya konulursa, suç mahsulü bir kazançtır diye ancak el koyduğunuzda bunu yıkabilirsiniz. Yoksa Büyükşehir'in kasasından bedelini ödemek suretiyle yapıları yıkın yiğitlik değil, bunun bir önemi yok. Bunu da geçiyorum, bu da böyle bir şey. Yani küsme falan, şöyle de enteresan bir şey: Burada bir miting oldu ve mitingde konuşmacı siyasetçi şöyle bir şey söyledi: Evlerinize bayrak asın, ama resimsiz olsun.

Ben sonra oradan geçiyordum. Birkaç gün sonra baktım, oku görüyorsunuz değil, mi, şu okun üzerinde oldu, önde olan küçük blok baştan aşağı o tarif edilen bayraklarla donatılmıştı. Şu öbürlerinde de birkaç tane Atatürk resimli olan sınırlı bayrak vardı. Bu resmi ben hatta gazeteci arkadaşlara bir çekin, bunun bir mesajı var topluma, bu bayrak asmanın bir mesajı var. Ben bir şey söylemiyorum, mesajın ne olduğunu herkes takdir etsin. Böyle de bir şeyi var, hani küstüm filan da, niye benimki küçük diye mi

küçüldü acaba diye insanın aklına geliyor. Burada Büyükşehir Belediye Başkanını maalesef 2863 Sayılı Kanunun 61. maddesi bağlamamıştır. Kurul kararına rağmen bunu uygulamaya devam etmiştir.

Yenileme alan uygulamaları tarihi yarımadanın hemen her alanı yenileme alanı olarak ilan edilmiştir ve burada aslında bizim bildiğimiz klasik kentsel dönüşüm uygulaması yapılmaktadır. Burada bir tek şey söyleyeyim, kentsel SİT tanımına bakarsanız, bir doku koruması olduğunu, oradaki sokağın şeklinden, yapı elemanlarından, bahçe duvarından, oradaki herhangi bir bitkiye kadar her şeyin bu korumanın gerekçesini oluşturduğunu görürsünüz ve böyle bir alanda, kentsel SİT alanında nasıl bir yenileme alanı uygulaması yapılabilir ve bunu da koruyorum diye yapar bir ülke, ancak bizde olur herhalde diye geçiyorum.

Hatalı restorasyon uygulamaları bu değil tabii kastettiğimiz, yazılarda görürsünüz, birkaç tane yukarıda da vurgulamıştım, birkaç tane örnek var. Yavuzselim Camisi, Fatih Camisi Külliyesi bir bütün olarak, Süleymaniye ve benzeri birçok yerde yapılan uygulamalarla ilgili hatalı uygulamalar ortaya çıkmıştır ki, geri dönüşü yoktur. Yani Süleymaniye'nin ses sistemi altüst olmuştur mesela yapılan uygulamalarla, akustik bozulmuş, düzelmiyor. İki tane temel nokta var: Birisi projelendirme aşamasında proje ihalelerini talimatla alan grupların aslında bu işi yapma yeterliliğine sahip olmadığı ve bu projeler üzerinden yapılan uygulamacıların da tam bu

projeyi alan gruplara uygun uygulamacılar olduğu ve sonucunda bu hatalı uygulamaların gerçekleştiği tartışmasız bir bilgidir. Çünkü bu ihaleleri niye verdiniz diye Vakıflar Genel Müdürlüğü yöneticileri hesap vermiştir. Sırma Hocam hatırlar, bize de müracaat etti ve gelene dedim ki, bu ihaleleri kimin aldığını gerçekten bilmiyor musunuz müfettiş bey? Biliyorum dedi. Biliyorsanız niye sorguluyorsunuz? Hiç konuyla alakası olmayan, uzmanlığı olmayan, sadece bu iş için kurulmuş olan 300-500 milyon liralık ihaleleri alan ve sonra da bütün bu uygulamalar yapıldıktan sonra adamların bu işi yapma yeterliliğinin olmadığı ortaya çıkan bir ihale süreciyle ilgili birilerini soruşturuyorlardı, ama bu adamların talimatlara, hukuka aykırı talimatlara uymak gibi bir talihsizliği vardı sadece, başka bir şey söylemiyorum. O Fatih'te özellikle zemini sıkılaştıracağız diye yapılan beton enjeksiyonlarının nasıl tahribat yaptığı, tarihi yapıları nasıl patlattığı enteresandır. Uzman bir hocamız vardı kulakları çınlasın Ahmet Ersan Hoca, yerinde gezerken dedi ki, deprem olsa bu kadar yapmazdı arkadaş, bıraksaydınız. Hocamın dediği konu yani, deprem bu kadar tahrip etmezdi, paramparça etmişler zemine beton enjekte ederken, muhtemelen birim küp üzerinden ücret alıyorlardı.

Tarihi İstanbul surlarının kaderine terk edilmesi bu İstanbul'un Büyükşehir belediye başkanlarından birisinin ağzından Bizans'ın surlarını mı koruyacağız diye ifade edilmişti. Bununla ilgili çok enteresan örnekler bulursunuz, uygulama

örnekleri vardır. Yine hocamızın söyledikleri gibi geri dönölmez bir hale getirmiştir. Şehre giriş kapılarının orada baktığınızda hemen karşınıza çıkan enteresan uygulamalar vardır ve başka bir kapıdan ya da yoldan girerken baktığınızda ahşap desteklerle ya da demir desteklerle ayakta tutulmaya çalışılan sur parçaları görürsünüz ya da bitkilenmeyle kendi kendine parçalananları görürsünüz. Üzerine ev yapılan sur parçaları görürsünüz, en acısı da üzerine sosyal tesis yapılan sur parçaları görürsünüz.

Yeraltındaki tarihi değerlerin tespitinin yapılması ihtiyacı şu an bunu yapmak çok kolay olmasına rağmen bu konuda ciddi bir çalışma yapılmadığını gözlemlemekteyiz. Tarihi yarımadanın altındaki tarihi kalıntıların görüntüleme yöntemleriyle net bir şekilde tespit edilip, her parselle ilgili yapılacak olan uygulamanın bu ana plan ekseninde yürütölmesi esastır. Bir kamu yararına hizmet ettiği düşünölen vakıf üniversitesi arkeolojik alan olarak koruma altına alınmış Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait bir parsel üzerinde gidip hafriyat yapıyor, beton döküyor ve oraya kendine ek üniteler yapıyor. Böyle enteresan bir şey var, bu ihtiyaç çok yoğun bir şekilde önümüzde durmaktadır ki, orada okunmuyordur, bir tane enteresan bir şey var. Bir inşaat yapılırken hocamlar belki bilecektir, zemin araştırması orada bir tarihi eserin varlığı biliniyor, ama veriler yok. Temel izlerini bulursak üzerinden yürünür diye adama demişiz ki, temel izlerini araştır. Bir rapor geldi: Biz araştırdık, 21 metreye kadar indik doğal kil zemine kadar, herhangi bir

tarihi kalıntıya rastlamadık. Neyle daldıysa, ama 21 metreye kadar inmiş, dolayısıyla siz orada kaç kat otopark kazanıyorsunuz çok değerli bir lokasyonda olduğu için, geçiyorum bunu da. Bunların şansa bırakılmadan çalışılmasına ihtiyaç var.

Son bir kamyonla alakalı buraya yansımadı, onu da söyleyip bitireyim. O heyula kamyonlar tarihi yarımadanın altını üstüne getirmiştir ve Samatya önlerinde bir miting, açık hava toplantı alanı inşa etmiştir idare. Yürüyerek gittiğinizde 10 dakika mesafede Kazlıçeşme'de bir açık hava toplantı alanı varken, buna neden ihtiyaç duyulmuştur? Birinci soru bu. İki, bu doldurma yapılırken oraya dökülen hafriyatlardan herhangi bir kazanç elde edilmiş midir? Üçüncüsü, Kazlıçeşme meydanı fonksiyonu buraya kaydırılarak, orada yoğun bir yapılaşma süreci ya da bir şeyin şifresi olan o üçlü rezidans-AVM-otel yapılacak mıdır sorularıyla kapatıyorum, teşekkür ederim.

Soru-Yanıt:

Av. Alev Seher TUNA - Çok teşekkür ediyoruz Hocam. Şimdi soru ve katkı yapmak isteyen arkadaşlar, konuklarımız. Buyurun Can Hocam.

Prof. Dr. Can BİNAN - Şöyle bir şey oldu, şimdi 1998 yılında o tarihteki Koruma Kurulu tarihi yarımada bakan...

Salondan - Bizden önceki çok şükür.

Prof. Dr. Can BİNAN - Önceki, hayır, yani olumlu bir şey. Şöyle bir şey yaptı: Burada bir köprü yapılmak isteniyor. O tarihte daha metro

tam Şişhane'ye gelememişti, gelmek üzereydi. Köprü önerilmiş, bugünkü gibi değil, ama yatay, ince, basık bir köprü, dört tane ayağa oturuyor. Koruma Kurulu da demiş ki, ne yapacağız, falan, şaşırılmışlar. Üniversitelere görüş soralım demişler. Bir sürü İstanbul'daki üniversitelerden görüş sordular, Yıldız Üniversitesinden de ben gitmiştim sırayla. O tarihte tesadüf olarak bütün üniversitelerden gelen görüşler şehircilik, mimarlık, restorasyon anabilim dallarından hocalar vardı, herkes şunda hemfikir oldu: Bu köprüyü buraya yapmayın, bu köprünün yönünü derive edin, Unkapanı Köprüsü zaten biliyorsunuz 1960'ların sonunda yapılmış bir köprü, çok büyük bir tarihi değeri yok, hatta bence hiç yok. Dolayısıyla Unkapanı Köprüsünü kaldıralım, Unkapanı Köprüsünün ortasından geçin, ileriden dalın ve tarihi yarımadanın o arkeolojin alanın içine girmeden onun altından gidin, dolayısıyla bu taraftan gitmiş olursunuz, orada da onu şey yaparsınız, problemleri bir yerlere daha az gelirsiniz diye önermiştik. Dört-beş ayrı üniversite aynı şeyi önermiş. Şimdi yıl 1998 ya da 1999, yıl 2012 oldu, bu yeni yapılıyor, 2011 oldu, yani bu aradaki süreçte onun yönü değiştirilseydi, Unkapanı Köprüsü kaldırılıyorsa, yeniden yapılsaydı, bilmem ne olsaydı falan filan bu iş bitmiş olacaktı, ama öyle bir ısrar vardı ki o tarihte, yani buna kimse karşı duramadı ve maalesef zorla o tarihte de bu abuk sabuk köprü projeleri vardı hatırlarsanız, bu köprü yapıldı. Hâlâ da bir problem olarak ortaya çıkıyor, utanç verici bir olay.

Av. Alev Seher TUNA - Öncelikle ben bir soru sormak istiyorum söz vermeden önce. Bu

yapılan metro çalışmaları kamyonların geçmesinden bu kadar hasar gören bu kültür varlıkları metro çalışmalarında ne kadar hasar görüyor? Çünkü çok fazla bir altyapı kazısı yapılıyor. Onun ötesinde sadece tarihi yarımada da değil, şehrin diğer kısmında da şu anda Levent-Rumelihisarı arasında bir metro çalışması var ve orada yollar, cadde kenarındaki bütün binalarda yarım metre çatlaklar oluştu. Binalar çökme riski taşıyor Nispetiye Caddesi üstünde, şimdi bunlarla ne gibi bir çalışma yapılır, ne yapılır, nasıl olacaktır? Orada o kadar mağdur insan var şu anda, yani ben Koç Köprüsünden geçmeye korkuyorum, köprü 30-40 cm. kadar ayrıldı Ak Merkezin yönüne, üzeri betonlandı, böyle bir çatlak, her an yere çökecekmiş gibi bir durum söz konusu.

Salondan - Cevap mı vereyim?

Av. Alev Seher TUNA - Evet, lütfen.

Salondan - Ben topluma açıklamalarda bulunuyordum zaman zaman, özellikle Çevre ve Şehircilik Bakanlığıyla en son zannediyorum 7 Martta Danıştay'da bir araya geldiğimizde bu Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanunun tamamen hukuka aykırılığını ortaya koyan bir sunumdan sonra adamlar bizi karşı hedef tahtasına koydular. Açıklamalarda bulunuyorum diye birkaç defa yayın teklifi götürdüler. İşte diyorlar ki, sizi bakanla çıkaralım Fikirtepe konusunda filan, yetkisini aştı dedim ben Fikirtepe'de, burada afet riski yok, zaten dönüşen bir alan, niye giriyorsun? Daha tehlikeli alanlar var, oraya gitsene, niye burada bakanlık

diye bir eleştirim olmuştu. Çıkalım dediklerinde sakın dediler, biz çıkmayız, siz de bunu hiçbir şekilde televizyonlara çıkaramazsınız. Sonra yine ben bazı mecralardan açıklamalarda bulununca rektörü arıyorlar ve dekan sıfatıyla hoca açıklamada bulunmasını. Onlar bağışlamışlar bana, olur dedim. Dekanlığı bir tarafa bıraktım, bir platform kurdum. Akademisyen Hukukçular Platformu ve Kentsel Dönüşüm ve Hukuk Platformu, iki tane platform var. Özellikle Akademisyen Hukukçular Platformu üzerinden bütün eleştirilerimizi yöneltebiliyoruz. Oraya bir şey yapamadılar şimdilik. Bu noktada sivil toplumun örgütlenmesi ve hukuk mücadelesinin yapılması esastır. Biz platform olarak sizin yanınızdayız. Eğer örgütlenirseniz bunun mücadelesi yapılabilir. Bu yöntemleri bu kadar kaba kaba yapmaya gerek yok. Bu kadar aceleyle yapmaya da gerek yok. Evet, bu ihtiyaçtır, bunlar yapılmalıdır, ama bunu çok daha düzgün yapmak mümkündür. İlla yandaş birisine vermeye gerek yoktur. Biliyorsunuz ihale mevzuatıyla ilgili bütün konuları bertaraf ettiler adamlar, kime canı isterse ona vermek üzere mevzuata hüküm koydu ve onun üzerinden yürüyorlar, ama tabii ki bu süreç böyle devam etmeyecektir, ama böyle devam etmesin diye de kente sahip çıkma bilincinde olan insanların daha örgütlü hale gelmesi gerekir, mücadelesini yürütmesi gerekir diye düşünüyorum.

Av. Alev Seher TUNA - Teşekkür ediyorum. Sumru Hanıma verir misiniz mikrofonu?

Sumru SÜSLÜ - Ben Adalar Belediyesi Plan Proje Müdürüyüm, şehir plancısıyım. Bü-

tün katılımcılara çok çok teşekkür ediyorum. Ben bir katkı yapmak için özellikle tarihi yarımada dedim, üçüncü boğaz köprüsü dedik, toprak bitti dedik, bunun başka bir vahim örneğine dikkat çekmek adına vermek istiyorum. Artık bu mücadeleye dönüştü. Çünkü adalar hakkında kısacık bilgi vereyim. Adalar 9 tane adadan oluşuyor, 5'i yerleşik, 4'ü yerleşik olmayan ve tamamı SİT alanı bütünü içerisinde, bunlardan ilk iki tanesi yapılaşma olmayan dediğimiz ve yaşam alanı bulunmayan Yassıada ve Sivriada. Yassıada birinci derece doğal SİT alanıydı, tarihi SİT alanıydı, arkeolojik SİT alanı, Sivriada ikinci derece doğal SİT alanı ve aynı zamanda arkeolojik SİT alanı. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı kurulduktan sonra 644 ve 648 sayılı kararnameyle adaların tamamı iki bakanlığa bağlandı: Biri Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, diğeri Kültür ve Turizm Bakanlığı. Bu çerçevede 644 sayılı Kararnameyle bakanlık plan yapma yetkisini de kendi üzerine aldı ve bu plan yapma yetkisini Yassıada ve Sivriada üzerinde uyguladı. Adaların 1/5000 ölçekli planı var, koruma amaçlı nazım imar planı, 1/1000'i de Adalar Belediyesi İller Bankası yapıyor, bu süreç işliyor. Bu süreç işlerken bir anda önce Yassıada'nın mülkiyet konusundan giriyorum, maliye hazinesinde ama Kültür Bakanlığı'na tahsis yapıldı. Neden? Önce askeri yasak bölgeydi, sonrasında askeri yasak bölgeden çıkarılarak bütün planlara konu olan yapılaşma yasağı getirilen bir alanken Kültür Bakanlığına tahsis edildi. Kültür Bakanlığına tahsis edilmesiyle beraber önce birinci derece doğal

SİT alanı kaldırıldı, sürdürülebilir koruma kontrollü kullanım alanı diye bir alana alındı, tarihi SİT alanı kaldırıldı. Arkasından biz tabii bunlar bize sadece bilgi amaçlı olarak geldi planla birlikte, 1/5000 ölçekli planı revize ettiler, 1/1000 ölçekli planı yaptılar, kurum görüşü dedik, kurum görüşü alınmadı zaten, Adalar Belediyesine bilgi amaçlı gönderildi. Biz bunu incelerken bir kanun maddesini fark ettik sürdürülebilir koruma kontrollü kullanım alanına itirazımızı gerçekleştirirken, o da 3996 sayılı yap-işlet-devret modelini tanımlayan bir kanun maddesine Yassıada ve Sivriada turizm amaçlı olarak tamamen devlet eliyle veya devlet eli dışında özel sektöre turizm amaçlı fonksiyonlar verilerek kullanılabilir ve 3194 sayılı Kanun, 3621 sayılı Kanun ve mevzuatların tamamından muaftr diye bir kanun maddesine Yassıada ve Sivriada getirilerek, bu plan notlarının maddesi konumuna getirilerek tamamen şu anda yasak bölge olan yer önce yüzde 60 emsalle kùltür ve turizm alanına yapılaşmaya açıldı Yassıada, yüzde 40 emsalle de Sivriada yapılaşmaya açıldı.

Bu hukuk sürecinde belediye tarafından gerek Mimarlar Odası, gerek diğer sivil toplum kuruluşları, gerek bütün odalar Şehir Plancıları Odası tarafından itiraza konu edildi. Şimdi yargı süreci devam ediyor. Bakanlık iki hafta önce bize bir yazı gönderdi. İtirazların hiçbirini değerlendirmeye alınmamıştır. 160 tane itiraz yapılmıştır Yassıada için, 40 tane itiraz Sivriada için yapılmıştır, hiçbirini değerlendirmeye alınmamıştır. Ancak planda değişiklik yapılmıştır. Yüzde 60 olan emsal yüzde 30'a indirilmiştir. Gereğe

yok, yüzde 40 olan Sivriada'daki emsal de yüzde 15'e indirilmiştir. Ancak plan notlarına baktığımızda emsal hesabı tapu alanı üzerinden yapılacaktır maddesi gibi ben bir plancıyım, hayatımda görmediğim bir madde eklenerek şu anda sanki emsal düşürülmüş gibi gösterilip, yapılaşma yaklaşık yüzde 52'yken yüzde 60 emsalle yüzde 54'e çıkarılıyor. Yani korkunç bir oyun ve aldatma söz konusu, bile bile tapunun yanlış ölçüm olduğunu biliyoruz, iki katı yanlışlık var tapuda, seneler önce ölçüm yapılırken ciddi bir ölçüm yapılmamış, 10 hektar olan Yassıada 18 hektar görünüyor tapu ölçümünde. Deniz mi dolduruluyor, dikeye mi gidiliyor bilinmiyor, ama şu anda bütün süreç belediyenin yargı süreci olarak, duyarlı olan bütün sivil toplum kuruluşlarının yargı süreci olarak devam ediyor. Yürütme durdurulacak mı Hocam, bilmiyorum, sonuç ne olacak bilmiyorum.

Salondan - Duyarlı bireyler de var.

Sumru SÜSLÜ - Kesinlikle, İlker Hocamızın da bu konuda bize her zaman katkısı, Alev Hanımın çok katkısı olmuştur. Biz herkesi yanımızda görmek istiyoruz ve üniversitelerin de, gerek Mimar Sinan Üniversitesi, Yıldız Teknik, hepsini sayabilirim, bizi hiç yalnız bırakmıyorlar, mücadeleye devam.

Av. Alev Seher TUNA - Biz haksızlığa, hukuksuzluğa karşı duran bir kurum olarak her mağdurun yanında yer aldığımız gibi Adalar Belediyesinde de yer alıyoruz. Hafta sonlarımızı adada geçiriyoruz, böyle bir durum, İlker Hocamızın bu

konuda çok desteği vardır. Söyleyeceğiniz bir şey var mı Hocam? Peki, Sayın Vekilime bir söz verelim, buyurun.

Av. Mahmut TANAL - Teşekkür ederim Değerli Başkan, Baroya çok teşekkür ederim. Gerçekten sabahtan beri bayağı aydınlandım, çok sağ olun. Şimdi değerli hocam, tabii Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 648 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle kuruldu. Yani bununla birlikte tabii 33 tane kanun hükmünde kararname var. Takdir edersiniz Anayasa'nın 91. maddesinin 7. fıkrası diyor ki: *"Kanun hükmünde kararnameler öncelik ve evleviyetle Meclis Genel Kuruluna getirilmesi lazım ki, kanunlaşsın"* Aksi takdirde bilemiyorum, teknik hukuk açısından biz buna hâlâ askıda bir idari işlem deriz. Yani bu hâlâ kanunen kurulmuş olan bir bakanlık değil diye düşünüyorum ben, bu açıdan yaptığı tüm işlemler, acaba açılan davalarla birlikte keenlemyekün, yani hükümsüzdür, yok hükmündedir, bu argüman da işletilebilir mi, idare hukuku açısından ne düşünürsünüz?

Salondan - Anayasa Mahkemesinin kararı?

Av. Mahmut TANAL - Yok, Anayasa Mahkemesinin kararı bu anlamda gidilmedi. Yani Anayasa Mahkemesi şunu söylemiyor: Netice itibariyle oradaki yapılan kanun hükmünde kararnameler yetki aşımı, vesairesi var mı? Bu açıdan tüm düzenlemelerin aşağı yukarı evet, 33 tane kanun hükmünde kararname, 666 küsurat kanun düzenlendi. Yani bu amaca aykırı, giden husus oydu, ama sorun teknik hukuk açısından aşağı yukarı 2011'de bu kanun hükmünde

kararnameyle bu bakanlık kuruldu, bu yetkileri aldı. Ancak Meclis açık, Meclis açık olduğu halde bugüne kadar bu genel kurula gelmedi. Hâlâ kanun hükmünde kararname olarak duruyor. Hatta bazı hükümlerde yeni kanunda değişiklik var, geçen hafta bu tartışmaya da açtık. Maalesef tabii sayı çokluğuyla olunca bir şey yapamıyoruz, muhalefet partisi olarak ben Av. Mahmut Tanal, Cumhuriyet Halk Partisi İstanbul milletvekiliyim, onu da belirtmiş olayım. Bu açıdan sayı çokluğu olunca maalesef sayı üstünlük veriliyor, yani böyle büyük bir garabet var. İdare hukuku açısından ne düşünüyorsunuz?

Av. Alev Seher TUNA - Hocam cevap vermeden bir şey sormak istiyorum bağlantılı olduğu için, dün gazetede, internette bir yerde bir haber gördüm. Detayını okuyamadım, zamanım yoktu. Kanun hükmünde kurulduğu için bir bakanlığın Kuruluş Teşkilat Kararnamesi iptal edildi gibi bir yazı vardı. Bilginiz var mıdır bununla bağlantılı olduğu için?

Prof. Dr. N. İlker ÇOLAK - Bakmak lazım ona, tabii bu Anayasa hukuku açısından, idare hukuku açısından önemli olduğu gibi Anayasa hukuku açısından da önemli bir sorun. Ben diğer tartışmadan haberdarım, bir kanun hükmünde kararname Meclise sunulup, oradan karar alınmadan üzerinde kanunla değişiklik yapılması garabetiyle ilgili bir yerde bir yorum yapmıştım, bir talep olmuştu. Kesinlikle aynı kanaatteyim. Yani bunun altını çizmek gerekiyor. İvedi bir şekilde bunun Meclis gündemine gelip,

orada bir karar alınması gerekirken 2 yıl doluyor ve hâlâ bu konu Meclis gündemine getirilmemiş, ama sadece bu konu değil ki, her konuyu Meclis gündeminden artık kaçırıyor, yani Sayıştayın durumunu biliyorsunuz, Sayıştay raporları olmadan biz bütçe onaylıyoruz. Herhalde artık toplumun kendine bir gelmesi gerekiyor. İstanbul'la ilgili biz biraz analiz çalışması yapmıştık arkadaşlarımla, 2 000 000 civarında geçen yerel seçimde sandığa gitmeyen eğitilmiş, çoğunluğunun sosyal demokrat olduğunu bildiğimiz seçmen var. Bir şekilde sahip çıkmamız gerekiyor artık kentimize, sonucu tek başına belirleyebilecek olan bir seçmen kitlesi harekete geçmiyor ve geçmesi gerekiyor. Tabii ki burada elbette bunu etkileyecek faktörler olacak projeler ve benzeri noktalarda, ama böyle bir zorunluluk var şu anda, kente sahip çıkma anlamında artık bu çok farklı bir noktaya doğru gidiyor. Ben kalıp burada sayacak olsam eğitim alanında yapılmaya çalışılanları, nasıl bir yere doğru gidildiğini ve bir sonraki adımda sadece belli okulların çocuklarının belli yerlere gelebileceğini ve bizim çocuklarımızın devre dışı bırakılacağını, bırakılmak istendiğini en azından size anlatsam herhalde çok farklı şeyler gelir aklınıza.

Av. Alev Seher TUNA - Evet, arkadaki beyefendiye verebilir miyiz?

Salondan - Benim sorum Can Binan'a olacaktı. İlk önce teşekkür ediyorum kendisine konuşması için, bu İlker Hocanın bahsettiği metroyla ilgili UNESCO'nun ilk gönderdiği ICOMOS

heyetinden İstanbul'un kültür mirasından çıkarılmasına ilişkin öyle bir iddia atılmıştı ortaya, bu metro yapılırsa İstanbul'un çıkarılması gündemde diye, daha sonra takip edilemedi medyadan, ben de takip edemedim kişisel olarak, sonra Kadir Topbaş ve diğer belediye üyeleri UNESCO'nun projeyi takdir ettiğini ve beğendiğini, herhangi bir eksiklik görmediklerini ve Da Vinci'nin çizimi esas alındığı için de takdir ettiklerini söylediler ve böyle bir manipülasyon yaptılar. Ne kadar doğru, sonradan takip etmediğim için merak ettim, bunu soracaktım size.

Prof. Dr. Can BİNAN - Şimdi bütün renkler kirleniyordu, birinciliği beyaza verdiler. Şimdi UNESCO da süttten çıkmış ak kaşık değil artık, şimdi bunu öğrenmek üzüyor insanı, ama hakikaten geçen 3 yıllık sürecin içinde UNESCO uzmanlarının da ilk gelenlerden belki ayrı tutmak lazım, çok doğru kararlar vermediğini düşünüyoruz. Biz ICOMOS Türkiye Milli Komitesi olarak bu konuda hâlâ bir çalışma yürütüyoruz, hatta toplantılardan birinde çok ciddi problem oldu. UNESCO bu metro köprüsü için sürecin içinde sürekli olarak problemlerle, yanlış derken derken birden bire ışıklandırma, aydınlatma falan gibi bir şeylerle etkisi minimuma indirilmeli gibi bir şey söylemeye başladı bir tarihte, çünkü UNESCO'nun ekonomik problemleri var. Şu anda Amerika tamamen desteği kesmiş vaziyette, UNESCO eğer İstanbul'u risk altındaki dünya mirası listesine aktarırsa -böyle bir şey yapmaya niyetleri yok, başka nedenleri de var- bir fon ayırmak gerekiyor. Dolayısıyla bu fonu

verebilecek durumda değil UNESCO. İki, Türkiye UNESCO'ya bu süreçte herhalde 5 milyon Euro'luk belki siz daha iyi biliyorsunuzdur, bir yardım yaptı diye biliyoruz. Dolayısıyla biraz UNESCO süreci de tavsadı ne yazık ki, çünkü biz çok iyi biliyorum ki, sadece Haliç Metro Köprüsüyle ilgili değil, lastik tekerlekli geçiş, onun tarihi yarımadanın ucuna çıkması, daha sonra Yenikapı'da yaratacağı o devasa alan, bütün trafiği, lastik tekerlekli trafiği tarihi yarımadağa yığma riski defalarca anlatıldı, söylendi. UNESCO'nun uluslararası bu 21 kişilik değerlendirme komitesi var, o komitenin kararlarında, son kararlarda çok sert vurgulanmadığını görüyorum, ama hepsinde var. Öyle takdir etme falan gibi bir şey de yok, yani hâlâ bir etkisinin olduğu söyleniyor bütün şeylerde, ama bunun çeşitli yöntemlerle, aydınlatma, bilmem ne renk falan filan 35-40 metrede düşürsünüz gibi yöntemlerle ortadan kaldırılacağı varsayılıyor. Yani yumuşadı UNESCO, açıkça söyleyeyim ben size, ama öyle Kadir Beyin söylediği gibi çok güzel olmuş, şahane olmuş falan, öyle bir şey yok tabii. Onlar uydurma şeyler, ama ondan daha önemli dediğim gibi lastik tekerlekli geçiş ortaya çıktı bu, o artık bıçak gibi girdi bağına tarihi yarımadanın, hakikaten çok kötü. Sizin çektiğiniz fotoğrafı ben kazara Azapkapı'daki Sokullu Camiinin minaresine çıkıyorum oradaki bir restorasyona bakmak için, arada bir resmini çekiyorum, fecaat, hakikaten çok kötü oldu.

Av. Nahit ORALBİ - Sevgili meslektaşlarım, sayın hocalarım; bir kere bu toplantıda bulun-

maktan çok memnunum, Komisyon Başkanına çok teşekkür ederim tekrar tekrar. Özellikle İlker Hocam tarihi İstanbul'u anlatmakla beni duygulandırdı. Çünkü bir bakıma doğma büyüme İstanbulluyum, babam da öyle. Babamla beraber olduğum Anadolu'daki yıllar dışında eski ve yeni İstanbul'da oturdum. Yani İstanbul Erkek Lisesinden mezun olarak, öğrenci, profesör, rehber olarak ve 1969-1989 yılları bizzat Sultanahmet'te ikamet ederek bir bakıma yaşadım. Yani bu İstanbul tahribatı çok öncelere gidiyor. Hepimizin bildiği bu Kadıköy, Suadiye, Erenköy'deki o güzelim yapılar vaktiyle yeterince mevzuat olmadığı için, tarih ve çevre bilinci olmadığı için yahut da mevzuatta yeterince yaptırım olmadığı için gitti. Nişantaşı'nda oturduk, Abdülhamit'in ... (138.32) muhteşem bir konağı vardı, bugün onun yerinde iki tane apartman dikili. Sultanahmet'teyken 100 küsur yıllık bir bahçeli konak denilen yerde otururduk. İşte bahsettiğimin altından Bizans sarnıcı çıktı, yanındaki binada da vardı. İkinci derece tarihi eser olarak tespit edildi. Nasıl? ... ön cephe korunacak. Nasıl korunur? Arka taraf yıkılınca orası kalır mı? Ev de yıkıldı. Biraz benzetilmeye çalışıldı ... ön cephe, eh işte balkonlar filan yapıldı, hakikaten çok ilginç bir eserdir o, hemen Çemberlitaş'la ... arasında, ama şey oldu. Bakın, Atatürk'ün bir sözü var: Ben İstanbul için çok söz bilirim, siz bilirsiniz, çok şey söylenmiştir, ama bu ne kadar manidardır? *"Türk Vatanının ziyneti -süsü- Türk milletinin gözbebeği"* Bakın, sorun burada, yani korunmaya çalışılıyor gibi, yani İstanbul o ma-

lum İstiklal Caddesindeki ... (140.14) var tam ortada, neyse, herkes biliyor. Hani ön cephe muhafaza edeceğiz, arkasını yıktıktan sonra ön cephe kalır mı? Ön cephe iyi-kötü muhafaza ettik canım, nişleri, çıkırıkları, balkonları yaptık. Bakırlar kaplarız oraya kapıya, pencerelere, ne oldu? Hiçbir şey olmadı. Taksim için şunu söyleyeyim: Çok manasız bir şekilde bu ısrar edildi orada, ille Topçu Kışlası diye bir şey varsa Miniaturk'te olduğu gibi küçük bir model yapardınız bir köşeye, işte vaktinde burada bir Topçu Kışlası varmış. Hani gelen merak eder, eh minyatür şeklini görerek pekâlâ anlardı. Miniaturk'te çok eserlerin kopyaları yok mu? Var. Oraya zaten onu koymak bir manasızdı. Bir çevre değişmiş, doku değişmiş, o zaman oraya onu tekrar yapmanızın hiçbir anlamı yoktu, zaten büyük bir hataydı onu o şekilde ısrar etmek de. Doğruya doğru, eğriye eğri diyelim.

Bütün sorun şurada: Son bir şeyle bitireyim. Birçoğunuzun başına geliyor, nerelisiniz diye soruyorlar. Hani İstanbullu olmak, işte kültürüne uymak, sevmek, tanımak, öyle demiyorum, soruyorsunuz karşdakine, falanca filanca yerden. Adam bir hayli yaşlı, bir defa oraya gitmemiş o dediği yere hayatında, pek de gitmeye niyeti yok, ama İstanbulluyum demek niye bu kadar utanılacak bir şey? O zaman diyorum bu kişiler İstanbul'u benimseyemediler, sevmediler, tanımadılar, anlamak istemediler. İstanbul dünyanın en güzel şehri, hiçbir yerde hocamın dediği gibi bu derece geniş kültür mirası yok, olamaz. Onun için hepimiz bunda çok hassas davranmak zorundayız.

Salondan - Ben rastlantı olarak duydum, diğer konuları duyuyorum, ama yeterli bir duyuru yapılamadı sanıyorum internetten ya da cep telefonlarından, bu konuda bir daha yapılmasını da öneriyorum. 1993-1994 yıllarında kurulan İstanbul Platformunun ben diğer sivil toplum örgütlerindeki temsilcisiydim. Ofisim de bunun iletişim merkeziydi. Şimdi kamuoyuna sunulduğu şekliyle deprem olasılığına karşı bir kentsel yapılaşma adı altında çok vahşi bir uygulama yapıldı. Bu vahşi uygulamayı yapanlar başka alanlarda da aynı vahşi uygulamayı yapabilirler kanaatindeyim. Çünkü Sulukule örneği, Tarla-başı örneği ya da Hacıhüsrev Mahallesi örneği, orada yoksulların küçük küçük arsalarını alarak, biraz da dere yatağını kullanarak adına Akmerkez dedikleri devasa bir inşaat yükseltilmekte. Benim için tarihi yarımadanın önemi kadar bu Pera yarımadası da önemli. İstanbul'un her yeri önemli, bir inci gibi bizim hazinemiz buralar. İnci değil, ondan daha kıymetli bir hazinemiz olması lazım. Ayrıca bu toplantının bir daha yapılmasını öneriyorum, bu konuda ne dersiniz?

Av. Alev Seher TUNA - Yalnız duyurularımız çok uzun süredir internette baro web sayfasında, bütün baro odalarında afişlerle her yerde yapıldı. Belki siz mi denk gelmediniz diye düşünüyorum, ama SMS göndermiyoruz biliyorsunuz baroda etkinliklerde, e-posta olarak gidiyor barodan. Toplantının ikinci bölümü yapılacak bir-iki ay sonra, şimdi hocamla bir tarih belirleyeceğiz, o zaman yapacağız. O zamanki konu biraz daha kentsel dönüşüm ağırlıklı olacak.

Bugün genel anlamda başlamıştık, duyuruları da takip ederseniz bilginiz olacaktır diye düşünüyorum. Söz isteyen Özgün, evet.

Av. Özgün ÖZCAN - Benim sorum Sayın Can Binan'a olacaktı. İtalya'da bir restorasyon çalışmasına denk gelmiştim. Çalışanlar inanılmaz özveriliydi ve sanki bir arkeologun toprak altından eseri çıkardığı andaki uygulaması gibi böyle özenli çalışıyorlardı. Yalnız Türkiye'deki bakım çalışmalarında, tarihi eserlerin restorasyonu çalışmalarında böyle bir şeye çoğu kez denk gelmedim. Özellikle bilmiyorum İstanbul Üniversitesini çevreleyen -ben İstanbul Üniversitesi mezunuyum aynı zamanda, çok önemli bir yer benim için de- Beyazıt'taki duvarlar ne kadar tarihi tam bilemiyorum, ama tarihi doku görüntüsü var sonuçta. Yaklaşık 1,5 sene önce denk gelmiştim, duvarı korumaya alıyorlardı ve alelade bir çalışan kitlesi vardı. Kesinlikle aşağılamak anlamında söylemiyorum, ama bu çalışanların özel niteliklere sahip olması gerektiğini düşünüyorum. Bir mermer kalıbı yapıyorlardı duvara sırf koruma amacıyla. Bu çalışanların özellikle ihalelerde dikkat edilen şirketlerin teknik özellikleri ne kadar dikkate alınıyor, çalışanların özellikleri ne kadar dikkate alınıyor, bununla ilgili düzenlemeler var mı? Bu Marmaray'ın son tahrip ettiği bir bölge de Topkapı Sarayının duvarları, şu an destekli duran kısımlar var. Onunla ilgili de ciddi şüphelerim var, nasıl bir restorasyon çalışması yapacaklar bu konuda? Bu konudaki düşüncelerinizi merak ediyorum.

Prof. Dr. Can BİNAN - Şimdi sırayla cevap vereyim . Evet, şimdi İtalya tabii çok özel bir memleket, demin biraz anlatmaya çalıştım. Koruma konusunda çok eski bir geçmişi var, uzun bir geçmişi var ve modern anlamda korumanın kökenini oluşturan temel ilkelerde hakikaten çok uzatmadım anlatırken, ama İtalya kökenli ve işte modern korumanın ilk o Carta del Restau-ro'yu ortaya çıkarıp, kabul edip, bunu bir yasal çerçeve haline dönüştürme süreçleri de orada yaşanıyor. Önemli bir ülke, koruma açısından da bazı sorunlu şeyler olmakla birlikte genel olarak baktığımız zaman doğru uygulamaların sayısının Türkiye'ye göre çok çok fazla olduğu bir yer. Ben Türkiye'yle hep İtalya'yı mukayese ederim. Yani kültürel mirasın yoğunluğu, derinliği, katmanlaşması ve zenginliği açısından Türkiye İtalya'yla mukayese edilebilecek bir yer, yani eş belki biraz daha yüksek, belki biraz daha alçak, yani bunu tarafsız olarak söyleyebiliyorum, dolayısıyla İtalya Türkiye için hem uygulamalarda, hem teknik olarak, hem yaklaşım olarak örnek alınacak ülkelerden biri olduğunu düşünüyorum. Örnek alınacak derken onu buraya aktar bütün sistem anlamında değil, olumlu buluyorum. Öte yandan İtalya'dan baktığınız zaman görmüşsünüz zaten, kültürel miras üzerinde çalışacak herkesin kendi çalıştığı alan bağlamında belli bir deneyim ve uzmanlığa sahip olması gerekir. Bunu belki Umut benden daha iyi bilir, orada çünkü şey yaptı. Dolayısıyla herhangi bir kişiyi oraya oturtup çalıştıramazsınız, ama bütün bunların ötesinde gönüllü çalışmaz hiçbir

İtalyan, onun karşılığını alıyordur muhtemelen, büyük bir ihtimalle alıyordur, hiç kimse gönüllü çalışamaz Avrupa'da, öyle bir şey yok. Özel durumlarda belki olabilir, yani Benezol ... (149.40) şantiyeleri olabilir, ama gönüllü değildir, ama yaptığı işin karşılığını bütünüyle verir ve severler genellikle işlerini. Yani İtalya'ya gittiyseniz bugün bir garson size gülerken neşe içinde hizmet eder. Yani işini sevdiğini görürsünüz insanların, sevmedikleri işi yapmazlar. Böyle bir yapısı var İtalya'nın, bazen de dalgacılık yaparlar biliyorsunuz, yani sıkıntılı, problemlili noktaları da var. Türkiye'deki çerçeveye bakarsanız, hakikaten Türkiye'de de bu konuda çalışmalar var. Yani usta yetiştirme, kalifiye eleman, ara eleman, meslek yüksekokulları var, bunların öğrencilerinin ara eleman olması gerekiyor ki, hakikaten bizde de var, teknik üniversitede de var, Mimar Sinan Üniversitesinde de var. En eskileri olduğu için söylüyorum, diğerlerinde de var tabii, buralarda yetişen çocukların yaklaşık yüzde 30 civarındaki bir oranı ara eleman olarak kalem işi restorasyonlarında, temizlik işlerinde çalışıyorlar. Çok da güzel sonuçlar almaya çalışıyorlar, dolayısıyla böyle bir potansiyelimiz de var bizim Türkiye olarak, ama ona rağmen bazı uygulayıcıların hâlâ demin söylediğim sizin de fark ettiğiniz gibi bir hoyrat bir uygulama alışkanlığı var. Oradan buradan adam toplayıp, getirip, hiç konuyu bilmeyen, yaptığı işin ne olduğunu anlamayan, kültür varlığını bırakın, yani yapının konstrüksiyonuyla ilgili hiçbir bilgisi olmayan, taşın üzerine taş daha önce hiç koymamış in-

sanların bu tür uygulamalarda çalıştırıldığını gördük, hâlâ da görebiliyoruz maalesef. Bundan yaklaşık 7-8 sene önce çok iyi hatırlıyorum, İshak Paşa Sarayına gittim. Anadolu'daki uygulamalardan bahsettim ya, İshak Paşa Sarayı affedersiniz kasap gibi bir uygulayıcının ellerinde dünya mirası olabilecek bir saray, bir yapı, yüz yıllık süreçte inşa edilmiş, yok edilmiş, tahrip edilmiş vaziyette, dolayısıyla bu bir problem.

İkinci soruda Topkapı Sarayının Marmaray'ın yeraltı kazılarında etkilenip etkilenmediğinin detayını bilmiyorum, ama hakikaten Marmaray kazıları sırasında özellikle tarihi yarımadanın uç kısmında değil de, Yenikapı-Yedikule arasındaki hat üzerinde hakikaten bazı çökmeler oldu. Çünkü o bölgelerde ana kayadan değil, yüzeye yakın noktalardan, 25-30 metrelerden geçti. Oralarda bazı problemler oldu, o bölgeye giderseniz zaten o hattın üzerindeki binaların askıya alındığını, restore edildiğini, takviye edildiğini falan görürsünüz. Bu tür metro kazılarında tarihi kentlerde genellikle ana kayadan geçmeye çalışırlar, bizde de öyle yapılmaya çalışıldı, ama bizdeki fizibilite eksikti. Aynı şey bir Marmaray için de söz konusuydü, metro hattı için de söz konusuydu. Fizibilite derken öncesinde yapılması gereken o bölgede derinlemesine ne çıkabilir, ne olabilir, nasıl katmanlaşma karşımıza çıkabilir, bunların çok yüzeysel yapıldığını gördük. Zaten mesela, metro hattı yapılırken Galatasaray civarında yanlış hatırlamıyorsam Fransız Sarayının orada bir çökme oldu. Meğerse orada bir eski dere yatağı varmış ve alüvyon dolgu varmış. Ana kayadan geçiyö-

ruz diye bunun altından geçmişler. Bu neden kaynaklanıyor? Doğru-dürüst araştırmanın yapılmamış olması, sıkıntı bu. Metroyla ilgili konularda problem ana kayadan geçerken genellikle ortaya çıkmıyor, bunun yukarıya çıktığı istasyon noktalarında çıkıyor. Çünkü oralarda tarihi kentlerde İstanbul gibi yerlerde arkeolojik katmanın içinden, yani kùltür toprağının içini delip geçiyor yukarıya, dolayısıyla bunun yerinin çok iyi seçilmesi gerekiyor, artı belki alternatifli seçilmesi gerekiyor ve o bölgede çok ciddi, titiz bir çalışma yapılması gerekiyor. Yenikapı bunun örneği, oradan bir sürü çanak, çömlek çıktı, başımıza bela oldu, ama bambaşka bir dünya ortaya çıktı, değil mi?

Salondan - Hocamızın sözü var fonksiyon değişikliğiyle ilgili, ben bekliyorum. Sadece bir cümle edeyim madem mikrofonu verdiniz. Bir yazıda okumuştum, bu mimari deyince hep bu yazı aklıma geliyor benim: *“Ağaçlarının boyu binalarının boyunu geçmeyen kent”* diye tanımlıyordu. Neresi bilmiyorum unuttum, çok hoşuma gitmişti, belki güne uygun diye düşündüm. Teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. N. İlker ÇOLAK - Fonksiyon değişikliğiyle ilgili az önce ifade ettiğime ilaveten şunu söyleyebilirim sadece: Bir tarihi eserin mutlaka orijinal fonksiyonunda kullanılması gerekir diye bir zorlayıcı hüküm ya da uygulama yok. Orijinal fonksiyonu günümüzde de varlığını devam ettiriyorsa orijinal fonksiyonunda kullanmak çok güzel olur, ama bu günümüzde devam etmiyorsa, farklı bir fonksiyon verilemez demek

doğru değil. Çünkü kullanmadığınız zaman kendiliğinden yıpranıyor çünkü tarihi eserler ya da binalar, ben yine de Can Hocanın alanına girmeyeyim, ama sonuçta kullanılmamanın bir yıpratıcı etkisi var, içerisinde hareket olmamanın, onun için yenileme alanı kanunun adına onları da ekleyerek böyle bir süsleme yapmışlardı yapacakları işleri gizlemek adına. Sizin o bölgedeki fonksiyon değişikliğinin bu noktada ele alınması gerekiyor. Bu yapıda bu fonksiyon olur mu, olmaz mı? Olur diyebiliyorsak problem yok, bu fonksiyon değişikliğinden dolayı bu planı iptal ettirmek mümkün mü? Sizde belki sorun şurada: Kamulaştırma yoluna gittiklerinde bizim Kamulaştırma Kanunumuzda Burak Hocanın alanını ilgilendiren ve üzerinde mutlaka bir makale yazmasını tavsiye edeceğim bir düzenleme var. *“Tarihi eseri kamulaştırmaya gittiğinde idare tarihi değerini değerlendirmeye alamaz”* diyor kanun, tarihi vasfı hiç önemli değil, onu bina olarak görür. Hiç öyle bir şey mümkün müdür? Bulunduğu yer itibarıyla siz onu nasıl bina olarak görürsünüz? Taşıdığı değer kimliğinin ötesinde orada bir apartman olabilirdi, onun yerinde eğer korunmasaydı, o zaman apartman yok diye adamın hakkını mı gasp edeceksiniz kamulaştırma yaparken? Madem alacaksınız, vermek lazım. Belki şeyin üzerinde de durmak gerekiyor, kamu malı niteliğindedir, ne demek bu? Kamu malı mıdır, değil midir? Niteliğindedir, yani devedir, ama işte yük taşıtırsanız kuştur, uç dediğiniz zaman da devedir. O biraz daha hocam daha genel bir şey de, burada devlet

malı niteliğindedir diye bir ifade var. Maalesef orada ben bir doktora tez konusu olarak verdim bir idare mahkemesi başkanına, inşallah güzel bir eser ortaya çıkarır. Kùltür tabiat varlıklarının korunmasından kaynaklanan mülkiyet hakkı kısıtlamaları diye, yani böyle enteresan düzenlemeler var maalesef.

Av. Özlem AKSUNGAR (İstanbul Barosu Yönetim Kurulu Üyesi) - Bu binadaki son panellerden birisine tanıksınız, çünkü binamız yıkılıyor ve yeniden yapılacak günün anlam ve önemine uygun olarak Deprem Yönetmeliği nedeniyle.

Salondan - Kentsel dönüşüm.

Av. Özlem AKSUNGAR - Kentsel dönüşüm yapmıyoruz, Ümit Hocamın büyük ısrarı, çabası, mücadelesi nedeniyle Pera'nın İstiklal Caddesinin, Beyoğlu'nun doğal dokusuna, tarihi, mimari yapısına uygun olarak gerçekten Beyoğlu'na yakışan bir bina yapıyoruz. Mesai arkadaşlarıma söylemeyi unuttum, aslında yukarıda bizim projelerimiz vardı. Aşağı indirip tam uzmanlarına sunabilirdik. Bu yüzden bugünkü panel de hem baronun kapanışına, hem de anlamına çok uygun bir panel oldu, bunu özellikle belirtmek istiyorum. Baronun artık yani taşındı bütün birimleri, artık bugün yarın biz de ayrılmış olacağız. Biz artık Kùltür Merkezini, yan binayı, Çağlayan'daki binamıza birkaç yere dağılıcağız ve zannediyorum bir yıl içinde de bitirmek üzere bir çalışma yapacağız.

Başladığım gibi yine böyle bir sempatiyle ve espriyle günü bitirmek istiyorum. Adaları çok ilgilendirecek bir hikayem var. 6-7 yıl önce bir şehir planlamacısı müvekkilim geldi. *“Özlem Hanım, bir dava var ki, Türkiye’yi ayağa kaldıracak. Vekilim olur musunuz”* *“Hayırdır”* dedim. Çok da severim, saygı duyarım. *“Adalar arası bir köprü projem var. Faytonlarla adalar arasına gidilecek ve insanlar faytonlarla adalar arası geçecek, ama bunu bir köprü şeklinde mi yapabilirim, dubaların üzerinden mi gider ya da viyadüklere mi oturulur”* Dedim ki, hakikaten tarihi bir dava olur, vekiliniz size dava açar. Bunun karşısındaki en büyük muhalif güç beni bulursunuz. Hiç kimseye gidememiş benden sonra ne kadar korkuttuysam. Emeklerinize sağlık, çok teşekkür ediyorum.

Salondan - Ben Burak Hocama bir soru sormak istiyorum. Kamulaştırma bedellerinin tespiti davalarının Avrupa İnsan Hakları Mahkemesindeki değerler eğer düşükse, hani mutlaka bir tazminat bedelinin alınması gerektiğini söylemişsiniz. Eğer bu bedel düşükse yine AİHM’de konu edilebiliyor mu, edilirse nasıl bir faydası var, onu öğrenmek istemiştim.

Doç. Dr. Burak GEMALMAZ - Teorik olarak edilebilir. AİHM nadiren de olsa kıymet takdirlerinin aşırı düşük olmasından ötürü mülkiyet hakkı ihlali kararları vermektedir. Normalde kıymet takdiri AİHM’in uzman olduğu bir husus olmadığından ulusal yetkili makamların takdiri esas alınır. Ancak bazı hallerde ulusal makamların

takdiri yetersiz kalabilir. AİHM der ki, o bilirkişi bana göre daha iyi değerlendirecek pozisyon-
dadır.

Buna karşılık ulusal makamlarca biçilen kıymet takdiri, o malın piyasa değerini yansıtmaktan uzaksa ve bu durum yine uzman raporlarıyla ortaya konabiliyorsa bu durumda AİHM mülkiyet hakkı ihlali bulabilir. Mesela, kamulaştırma-
madan arta kalan arazinin hiç dikkate alınmaması, lehinize bilirkişi raporunun dikkate alınmaması veya o konuda o emsallerde belli bir oran veriliyorken sizin olayınızda daha düşük verilmesi gibi açikhukuka aykırılıkları gösterebiliyorsanız mülkiyet hakkı ihlali gündeme gelebilir. AİHM'in bu tip kararları çok istisnadır.⁴⁸

Örneğin *Platakou* davasında kamulaştırılan bina metruk (*ruin*) ve çok kötü durumda (*very-poorcondition*) olduğu için düşük kıymet takdir edilmiştir. Ancak başvuru, kamulaştırma makamı dışındaki bir başka makamdan aldığı ve taşınmazı yaklaşık olarak dört kat daha değerli gösteren resmi bir kıymet takdiri sunarak **P1-1**'in ihlal edildiğini göstermeyi başarmıştır.⁴⁹

Özellikle, kamu makamlarına kuvvetli bir takdir marjı sağlayan ve netice itibariyle piyasa değerinden düşük bir bedele kamulaştırma yapılmasına olanak veren meşru ekonomik, siyasi ve toplumsal amaçların bulunmadığı hallerde,

48. Bilgi için bkz. H. Burak Gemalmaz, **Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Mülkiyet Hakkı**, Beta Yay., İstanbul, 2009, s.540-541.

49. *Platakou v. Greece*, App. No.38460/97, Judgment of 11 January 2001, paras.55-57.

bilirkişinin yaptığı kıymet takdiri ile ulusal yargı yerinin kamulaştırılan mülk için biçtiği kıymet arasında meydana gelebilecek anlamlı fark, mülkiyet hakkını ihlal edildiğinin bulgulanmasına yetebilir.⁵⁰Örneğin Türkiye'ye karşı verilen **Yıltaş Yıldız** kararında üç bilirkişi heyetlerinin raporları ile ulusal yargının kararına esas olan kıymet takdirleri arasında büyük fark olması AİHM'i mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna götürmüştür.⁵¹

Lallement kararında başvuru çiftçinin süt üretiminde kullandığı topraklarının % 60'ı yol yapım gerekçesiyle kamulaştırılmıştır. Çiftçi, kamulaştırılan toprak karşılığı tazminatını almıştır. Ancak başvurucuya göre, kendisine verilen tazminat süt üretimi kaynaklarındaki kaybını karşılamamakta sadece kuru toprağın karşılığı olarak verilmiştir. Kamulaştırma yüzünden çiftçi süt üretimini de kaybetmiştir. Mahkemeye göre, süt üretimindeki kaybın kıymet takdirinde dikkate alınmaması başvurucuya aşırı bir külfet yüklemektedir.⁵² Benzer şekilde kamulaştırmada kıymet takdirinin arazinin piyasa değerinin altında kaldığına ilişkin **Bistrovic** vakasında AİHM, başvuru sahiplerinin kamulaştırmadan arta kalan arazi üzerindeki değer kaybının ulusal makamlarca kıymet takdirinin hesaplanmasında dikkate alınmamasının mülkiyet hakkını ihlal ettiğine hükmetmiştir.⁵³

50. *Scordino v. Italy*, No. 1, App. No. 36813/97, GC Judgment of 29 March 2006, paras. 99-103.

51. *Yıltaş Yıldız Turistik Tesisleri v. Turkey*, App. No.30502/96, Judgment of 23 April 2003, paras.36-38.

52. *Lallement v. France*, App. No. 46044/99, Judgment of 11 April 2002, para. 24.

53. *Bistrovic v. Croatia*, App. No. 25774/05, Judgment of 31 May 2007, paras.39, 42-44.

Bu noktada son olarak, bu tür şikayetlerin artık öncelikle Anayasa Mahkemesine yapılması gerektiğini belirtmeliyiz.

Güneş ÖZTANRISEVER - Şimdi efendim, Vakıflar Genel Müdürlüğü benim bilgime göre Sayın Hocam, sadece denetleme görevi yapar diye biliyorum, mülkiyet edinemiyor diye biliyorum. Bu birincisi, ama yanlış biliyor olabilirim. İkincisi, vakfiyelere uygun olarak vakıflar kurulmuştur, yani vakfiyeleri uygulayan kurumlar, dolayısıyla vakfiyelerde de kültür ve tabiat varlıklarımızı koruma maddeleri var. Benim atalarımın vakıflarında bunlar var, ama maalesef bunlar yok sayılmış, biz de yok sayılmışız. Kanunlar dolayısıyla başta Anayasa olmak üzere yok sayıldığı için 63. madde, 57. madde, o zaman evrensel insan hakkı suçu oluyor. Hocam, bilmiyorum nasıl değerlendirirsiniz? Şimdi benim babam 4 yıl süren bir veraset davası çıkarıyor ve o tereke uygulanmıyor. Vefat edeli 23 sene oldu. Ben bu bilgileri yeni aldım, talebe gibi çalışıyorum hâlâ, çünkü bunlar emanettir, iyi bakmak gerekir.

Kentsel dönüşüme gelince, ben biraz önce de ifade etmişim ilk konuşmamda, Japonya'yı görme şansı olan birisiyim ve orada eski ağaçlar çok korunuyor. Çünkü onların kökleri toprağı tuttuğı için depremi engelliyor. Şimdi baktığımız zaman güzel İstanbul'umuza ve tabii ki açık hava müzesi, Türkiye'nin çok güzel şehri, Asya'yla Avrupa arasında muhteşem bir dünya kenti, Japonlar da bu dünya mirasına katkıda bulunmak üzere aslında Vakıflar Kanununda her

sene tadilat, tamiratı gereken bu eserlere hiç bakılmadığını görünce üzülmüşler ve maddi de katkıda bulunmuşlar. Fakat onların da bir incelemeye tabi tutulması ya da denetlenmesi gerekir diye düşünüyorum. Yüksek Ahlâk ve Fazilet İdaresi doğruların yayıldığı idare olarak Türkiye Cumhuriyetini kurmuş, tarifini Atatürk yapmıştır bu tarifi, bu çerçevede bakarsak Ata'mızın bir tavsiyesi var. Diyor ki: *“Önce eğitim işlerinde muzaffer olmak lazımdır. Bir milletin gerçek kurtuluşu ancak eğitimle mümkün olur”* Dolayısıyla böyle değerli hocalarımız var, insan kaynaklarımız çok değerli, fakat maalesef doğru kullanılmıyor diye düşünüyorum. Bu çerçevede eğer insan kaynakları doğru kullanılır, önce de tabii işe başlamadan çok derin ve güzel araştırmalar yapılırsa, sanıyorum her şeye çözüm gelecektir diye düşünüyorum. Anayasamızda da 66. madde var, vatanseverlik ve vatan sevmelik kavramına iyi bakmak lazım. Saygılar sunarım efendim.

Av. Alev Seher TUNA - Teşekkür ederiz. Değerli konuklarımız, bugünkü panelimize gösterdiğiniz ilgiyle sabahtan bu saate kadar gösterdiğiniz sabır için hepinize çok teşekkür ediyorum.

II. Panel duyurumuza Baro internet sitemizden ulaşabilirsiniz.